

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra sociologie

Diplomová práce

2020

Dorotea Mejstříková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra Sociologie

**Konec kariéry writera: Urbánní folklór za hranou
zákona**

Diplomová práce

Autor práce: Dorotea Mejstříková

Studijní program: Sociologie

Vedoucí práce: PhDr. Kazimír Večerka, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31.7.2020

Dorotea Mejstříková

Bibliografický záznam

MEJSTRÍKOVÁ, Dorotea. *Konec kariéry writera: Urbánní folklór za hranou zákona*. Praha, 2020. 91 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Sociologických studií. Katedra Sociologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Kazimír Večerka, Ph.D.

Rozsah práce: 183 405 znaků včetně mezer

Anotace

Graffiti je podle samotných členů této subkultury hra, ve které se uplatňuje hrdinná odvaha, strategické myšlení a odhodlání ve snaze zanechat svůj podpis, svoji značku, na frekventovaných místech městského prostředí. Za to, že writer nebo writerka, jak se členové graffiti komunity označují, napíše své jméno na zeď, sklízí od svých kolegů ze subkultury uznání. Je to neobvyklá a riskantní činnost mimo zákon, spojená s nebezpečným vnikáním do systému podzemního metra nebo slézáním střech budov a vysokých zdí. Práce se zabývá graffiti z pohledu jejich zástupců. Jejím cílem je odpovědět na otázku, zda se proměňují motivy writera setrvávat v subkultuře graffiti v čase, jak writeři vnímají postihy svého okolí a zda mají sankce institucí vliv na konec writerovy kariéry. Sběr dat probíhal prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s respondenty z prostředí graffiti, participativního pozorování a kvalitativní obsahové analýzy tištěných materiálů a webových stránek, spravovaných zejména aktivními členy subkultury graffiti.

Klíčová slova

Graffiti, subkultura, umění, vandalismus, subkulturní kariéra, trestní odpovědnost, společenské sankce

Annotation

Graffiti is a game in which heroic courage and great tension are applied. It is an unusual and risky activity beyond the law, associated with dangerous and illegal intrusion into the secured areas of the underground metro system or climbing the roofs of buildings and high walls. All this means for the writer to write his name on the wall and reap the recognition of his colleagues from the subculture for it. The work looks at graffiti from the perspective of their representatives. Its aim is to answer the question whether the writer's motives to remain in the graffiti subculture change over time, how the writers perceive the sanctions of their surroundings, and whether the sanctions of the institutions affect the end of the writer's career. Data collection will take place through semi-structured interviews with respondents from the graffiti environment, participatory observation and qualitative content analysis of printed materials and websites, used for the exchange of information, especially between active members of the subculture.

Keywords

Graffiti, subculture, art, vandalism, subcultural career, criminal liability, social sanctions

Title

The End of Writer's Career: Urban Folklore Which Breaks the Law.

Na tomto místě bych v první řadě ráda poděkovala PhDr. Kazimíru Večerkovi, Ph.D. za odborné vedení, věcné poznámky, postřehy a doporučení, stejně jako za podporu a čas, který mi věnoval. Konzultace s ním mě vždy těšily a motivovaly k dalšímu psaní a k nahlížení na problém z nového úhlu pohledu. Děkuji i PhDr. Martinu Cejpovi, CSc., který mi byl velkou oporou především během začátků psaní práce a Mgr. Jiřímu Remrovi, Ph.D., bez kterého bych tápala v řešení etiky výzkumu a do určité míry i v samotném pohybu v terénu. Mé díky patří v neposlední řadě i mým kamarádům a rodině, mamince a tetě, se kterými jsem diplomovou práci nesčetněkrát konzultovala a kteří mi byli za všech okolností oporou. Na závěr díky všem, kteří se mnou sdíleli svůj pohled na graffiti a kteří se se mnou nebáli otevřeně hovořit.

Obsah

ÚVOD	2
1. ZÁMĚR PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	4
2. GRAFFITI SUBKULTURA V TEORETICKÉ ROVINĚ	7
2.1. Česká republika a graffiti	8
2.1.1. Slang	11
2.1.2. Slovník slangu graffiti	12
2.2. Graffiti jako deviantní chování	14
2.2.1. Příčiny deviantního chování	15
2.2.2. Morální vývoj	17
2.2.3. Reakce okolí na graffiti – graffiti jako trestný čin	18
3. METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA	21
3.1. Etické aspekty výzkumu	23
3.1.1. Etická pravidla chránící účastníky výzkumu	24
3.1.2. Etická pravidla chránící výzkumníka	26
3.2. Výzkumný vzorek	29
3.3. Reflexe vlastní pozice v rámci subkultury a v rámci výzkumu	32
3.4. Průběh rozhovorů	36
4. ANALÝZA ROZHOVORŮ	38
4.1. Teritorialita města: Motivace k přeměně městského prostředí	39
4.2. Malování je závislost: Výhody plynoucí ze členství v subkultuře	44
4.3. Graffiti vs. vandalismus: Kritika graffiti	47
4.4. Uznání a prestiž: Sankce uvnitř subkultury	52
4.5. Nikdy nepřestaneš: Co vede writery k opuštění subkultury	58
4.6. Reakce subkultury na pandemii onemocnění covid-19	61
ZÁVĚR	64
SUMMARY	68
POUŽITÁ LITERATURA	72
TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE	79
SEZNAM PŘÍLOH	84
Příloha č. 1: Informovaný souhlas	85
Příloha č. 2: Scénář polostrukturovaného rozhovoru	86
Příloha č. 3: Medailonky a protokoly o rozhovorech	88

Úvod

Chodí po Praze s kapucí na hlavě a igelitkou plnou barev. Nejspíš si jich vůbec nevšimnete. Pohybují se ve stínu města v době, kdy všichni spí. Ve společnosti svého gangu koketují s drobnou kriminalitou, většina z nich s drogami. Ráno s oblibou sledují zděšené výrazy těch, kteří prochází kolem jejich nových podpisů.

Diplomová práce se zabývá studiem subkultury graffiti. Ta do českého prostředí výrazněji pronikala zejména v průběhu 90. let 20. století, po pádu komunismu, a to hlavně díky nové možnosti sdílení informací o subkulturách napříč hranicemi, možnosti cestování, publikování časopisů, které se zabývají západní kulturou a kterými se writeři¹ mohou inspirovat. Práce nahlíží na graffiti z pohledu jejich představitelů. Jejím smyslem je koneckonců získání poznatků přímo od stávajících či bývalých členů subkultury.

Stále častější projevy subkultury po pádu železné opony, neoficiální a nelegální nápisy a kresby umístěné na veřejných místech ve městě, se rozšířily natolik, že začaly mnohé pobuřovat, vzbuzovat v obyvatelích měst rozporuplné emoce a nacházet mezi těmi, kdo do graffiti subkultury nejsou přímo zainteresováni zastánce i odpůrce. Společnost, která s nelegálním graffiti na svých stěnách a zdech budov nesouhlasí, vytvořila nejrůznější metody odstraňování graffiti v podobě speciálních antigraffiti nátěrů a odstraňovačů graffiti, stejně jako promyšlené bezpečnostní systémy v podobě kamer, práce policie a hlídacích agentur, kterými se snaží writerům v ničení cizího majetku, vandalismu, předcházet a potlačovat ho. Od konce minulého století se graffiti, jako vandalismus a poškození cizí věci, objevuje i v trestním zákoníku.

Ve městech na druhou stranu začaly vznikat plochy, kde se příslušníci graffiti subkultury mohou legálně realizovat. Sprejery si najímají reklamní agentury i společnosti, které z jejich umění těží především v souvislosti se sebe prezentací a marketingem [Smolík 2010: 201]. Několik writerů se navíc díky subkultuře prosadilo například i v rámci umělecké sféry², někteří se graffiti začali profesionálně živit. Pořádají workshopy, natáčejí o graffiti úspěšné filmy nebo pomocí graffiti propagují produkty nejrůznějších firem³.

---

¹ Writer/writerka je označení, které pro sebe navzájem příslušníci a příslušnice subkultury graffiti používají. Výraz, který vychází z anglického slovesa to write = psát, proto používám i v této diplomové práci.

² Například členové graffiti crew DSK, kteří jsou v dnešní době významnými osobnostmi českého vizuálního umění a kteří společně nedávno svá díla vystavovali v DSC Gallery <https://www.dscgallery.com/vystavy/archiv/dsk-dvorak-skapa-kalab-bior/>.

³ Tak aktuálně z české graffiti scény prosadila writerka Sany <http://www.neverdie.cz/lifestyle/ceska-graffiti-writerka-sany-je-tvari-globalni-kampane-reebok/>, <https://www.novinky.cz/koktejl/clanek/umelkyne-sany-uci-senior-y-sprejovat-podivejte-se-na-street-art-v-podani-ceskych-duchodcu-40299974>,

I když se subkultura v českých podmínkách začala rozvíjet již před třiceti lety, etnologické zkoumání graffiti u nás nemá žádnou tradici. Kromě několika studentů, kteří se graffiti subkultuře v různé míře zabývali v rámci svých bakalářských či diplomových pracích, se o graffiti dočteme téměř výlučně pouze v časopisech, knihách a jiných publikacích, které vznikají v rámci samotné graffiti subkultury jak v České republice, tak v zahraničí.

Toto etnografické nezorané pole v českém prostředí je také jedním z důvodů, proč jsem se graffiti subkulturou rozhodla dál zabývat i po obhájení bakalářské práce s podobnou tematikou. Mojí snahou není podat ucelený popis subkultury ve vší její rozmanitosti, ale přispět k jejímu pochopení. Na začátku práce proto, kromě stručného úvodu do problematiky graffiti, rozvedu záměr práce i výzkumné otázky. Zabývat se budu subkulturou v teoretické rovině ve světě a jejím proniknutí do českého prostředí. Následně vymezím základní pojmy, které přímo souvisí se subkulturou a pro pochopení práce jsou stěžejní. Ten, kdo se ale v subkultuře graffiti dlouhodobě nepohybuje, je s největší pravděpodobností nezná. Jedná se především o slangové výrazy, nutné pro porozumění následujícího textu, ve kterém jsou použity, i pro snadnější proniknutí do světa subkultury, ve které se bez nich neobejdeme. Hlavními prameny v této části práce pro mě byly především tiskoviny a publikace, které si subkultura vydává sama. Odkázána jsem byla nejenom na české, ale i na zahraniční zdroje.

Další kapitola se věnuje graffiti a deviantnímu chování writerů a writerek, v závěru pak reakcí majoritní společnosti na nelegální tvorbu graffiti ve městě. Pokusím se analyzovat způsoby, jakými se některé instituce pokouší mladým lidem v tvorbě graffiti zamezovat. Na graffiti je nahlíženo jako na projev vandalismu a s přihlédnutím k trestnímu zákoníku pak jako na trestný čin. Protože jsem se v rozhovorech s představiteli subkultury mluvila i o postizích za nelegální tvorbu, považuji za nezbytné je v práci předem definovat.

Následovat bude stěžejní praktická část, zahrnující metodologii vlastního výzkumu, jeho design i popis realizace. Vzhledem k tomu, že se jedná o výzkum kriminologických jevů, je poměrně velká část práce věnována etice výzkumu. Součástí této pasáže bude i charakteristika výzkumného vzorku a specifik jednotlivých respondentů vně i uvnitř subkultury. Snahou bude odpovědět na předem dané výzkumné otázky, které navazují na předchozí zjištění z teoretické části. Samotné zjištění jsem přitom rozdělila do pěti kapitol. Závěrečná kapitola nakonec diskutuje i neočekávanou situaci s rozšířením koronavirového

---

<https://ego.ihned.cz/c1-66021080-sany-uci-sprejovat-i-seniory-holky-muzou-vsechno-a-v-graffiti-subkulture-uz-nejsou-diskriminovane-rika>.

onemocnění covid-19 na jaře roku 2020. Vládou nařízený nouzový stav v době pandemie měl vliv i na graffiti a jeho členy. Závěrem práce bude shrnutí výsledků popsanych v předchozí kapitole a případná diskuse.

1. Záměr práce a výzkumné otázky

Má diplomová práce sleduje několik cílů. Navazuje na bakalářskou práci *Socializace mladých v rámci subkultury graffiti* (2017) a snaží se daleko hlouběji pochopit subkulturu, jejíž představitelé jednají v rozporu s hodnotami městské majoritní společnosti. Protože je subkultura poměrně specifická v závislosti na místě jejího působení, rozhodla jsem se soustředit především na pražskou část komunity. I když jsem kladla důraz na poznání toho, jací jsou lidé, kteří svět graffiti utvářejí a čím jsou specifičtí, daleko více mě zajímal vztah mezi nimi a majoritou, jejíž hodnoty jsou diametrálně odlišné. Členství v subkultuře graffiti je totiž většinou společností odsuzováno a podle zákona postihováno. I přes to však k nelegálním aktivitám láká nové členy nebo zpátky strhává ty, kteří ji v minulosti opustili.

V bakalářské práci jsem se zabývala vstupem writera do komunity, jeho socializací v novém prostředí i problémy, kterým musel čelit. V rámci diplomové práce jsem pak sledovala jeho kariéru v rámci subkultury, postupný vývoj, jímž writer prochází i konec působení v subkultuře. Sledovat tento vývoj by nebylo možné bez dlouhodobého pohybu mezi členy subkultury, dlouhodobého sledování jejich osudů a nezávazných konverzací, které jsem s writery vedla v průběhu několika let a v neposlední řadě i samotných polostrukturovaných rozhovorů. V rámci nich měli mí respondenti sami možnost reflektovat proměnu svého dosavadního života mimo i uvnitř subkulturu.

V diplomové práci mě dále zajímá, nakolik writery od nelegálních aktivit odrazují postihy institucí i blízkého okolí, jaké jsou negativní aspekty členství v subkultuře graffiti, za jakých podmínek jedinec graffiti subkulturu opouští a jak k tomu přispívají sankce, se kterými se v průběhu své graffiti kariéry setkal. V průběhu předvýzkumu a pilotáže se totiž ukázalo, že ne každý postih je z pohledu writera brán negativně. Někdy mu totiž sankce společnosti pomohou posunout se na pomyslném hierarchickém žebříčku subkultury výše.

Pokud bych měla být úplně konkrétní a stanovit výzkumné otázky, na které v práci odpovídám, byly by to tyto:

- 1) Proměňují se motivy writera setrvávat v subkultuře graffiti v čase? Jaké výhody plynou ze členství v subkultuře?⁴

---

⁴ Již v bakalářské práci jsem se respondentů ptala na otázky motivace patřit do graffiti subkultury a pozitiv, které jim jejich členství přináší. Protože je to ale otázka, související i s případnými negativy, která writer při odchodu ze subkultury také bilancuje, rozhodla jsem se ji zahrnout i během tohoto výzkumu. Snahou přitom bylo zhodnotit, zda ti samí respondenti z mé dřívější práce pozitiva i negativa s odstupem času zhodnotí stejně nebo

- 2) Jak se projevuje kritika graffiti ve writerově okolí, jak writeři vnímají postihy a sankce okolí i institucí, se kterými se v průběhu kariéry setkali?
- 3) Existují nějaké sankce za nelegitimní chování uvnitř subkultury? Jaké to jsou a jak fungují?
- 4) Jaké sankce institucí mají vliv na konec writerovy kariéry v rámci subkultury graffiti

---

v jejich vnímání rozpoznám rozdíly a zda se pozitiva a motivy writerů, se kterými jsem již rozhovor vedla shodují s těmi, která uvádí noví respondenti.

2. Graffiti subkultura v teoretické rovině

Společnost je heterogenním celkem. Tvoří ji celá řada subkultur a jejich hodnoty se liší nejenom subkultura od subkultury, ale také od většinové dominantní kultury. Právě v těchto svěbytných celcích dochází k názorovému a normativnímu ovlivnění jedince, k sociálnímu učení. Naučené behaviorální a kulturní vzorce se přitom můžou odchylovat od toho, co považuje majoritní společnost za normální [Urban 2008: 84]. Subkultura se ale stále nachází uvnitř majoritní kultury. Proto stejně jako není možné studovat kulturu nezávisle na subkulturách, ani na jednotlivé subkultury nelze nahlížet izolovaně od ostatních fragmentů kultury, nebo majoritní kultury jako celku [Gelder 1997].

Pojem subkultura přitom není snadné vymezit. Jednotlivé subkultury se od sebe sice často významně liší, občas také splývají a obsahují podobné nebo zcela stejné charakteristiky. Jedinec navíc může patřit do více subkultur najednou. I přes to je ale možno pod pojmem subkultura chápat skupinu podobně smýšlejících lidí, menší vyhraněnou skupinu či komunitu, v rámci které dochází k předávání vzorců chování a hodnot mezi jejími příslušníky [Gelder 1997: 1].

Kořeny výzkumu různých subkultur sahají až ke katedře sociologie Chicagské univerzity ve 20. letech 20. století, která zkoumala především marginální skupiny obyvatelstva a deviantní jedince [Smolík 2010: 58-59]. V poválečném období 60. let se pak ve Velké Británii začala formovat Birminghamská škola, která se již zaměřovala konkrétněji na právě vznikající subkultury mládeže a konflikty mezi mládeží z různých třídních prostředí. Ty následně popisovala jako projevy vzdoru, odrážející třídní konflikt mezi buržoazií a proletariátem [Smolík 2010: 74-75]. Můžeme tedy říci, že zhruba od poloviny minulého století se v diskusích vědců pojem subkultura začal hojně vyskytovat.

Pokud bychom se pak chtěli zaměřit na historii subkultury graffiti, její počátek bychom mohli datovat až k paleolitickému umění a jeskynním malbám. Její moderní podoba je nicméně spojena s americkými městy z přelomu 60. a 70. let 20. století, odkud se poměrně rychle šířila dál. Ze začátku bylo graffiti záležitostí především chudé hispánské a černošské minority, později však takový charakter ztratilo [Munková 2001: 114]. Zejména v počátcích byla také graffiti subkultura přímo navázaná na subkulturu hip-hopu. Podle některých teoretiků subkultur z ní přímo vycházela, nebo se s ní kryla. Někteří vědci, kteří se subkulturami zabývají tak graffiti občas označují za samostatnou subkulturu, občas za odnož hip-hopu a s ním spojeného rapu či breakdance.

Tak či onak se v 90. letech začalo graffiti objevovat v módních časopisech a filmech,

tedy mimo média, vydávaná pouze sprejerskou komunitou. Americká kultura z některých writerů udělala hvězdy pop kultury, když o nich natočila dokument. Takovými hrdiny se stal například Jean-Michael Basquiat nebo Keith Haring a ze subkultury se pomalu začínal stávat mainstream, využívaný reklamními kampaněmi v rámci komercializace světových značek [Kan 2001: 20]. Díky popularizaci graffiti začali s jeho technikami experimentovat již renomovaní umělci, čímž došlo k diskusi o graffiti nejenom z pohledu vandalismu, ale i umění [Bowen 1999: 22]. Další vlna popularizace graffiti přišla společně s internetem a možností fotografie sdílet na sociálních sítích. I v České republice vzniká mnoho dokumentů, jako například *Girl Power* [Girl Power movie 2016], i časopisů a magazínů, stejně jako publikací – například známá *In Graffiti We Trust* [Overstreet 2006], vydávaných ale stále především nadšenci, fanoušky a členy samotné subkultury.

Graffiti tak postupem času neexpandovalo pouze geograficky, ale stal se z něho globální urbánní fenomén s různými podobami⁵. Studium graffiti se začalo zabývat hned několik disciplín, které kromě sociologie [Lachmann 1988], zahrnují například i urbanismus [Zieleniec 2016, Iveson 2013], kriminologii [Jeff 1996], kulturní antropologii [Macdonald 2013, Snyder 2009, Ragn 2002] nebo umění [Keegan 2014]. Většina studií se ale zaměřuje na proces vytváření graffiti a jeho umístění a už se nesoustředí na význam, který mu writer nebo writerka dává - tedy proč chce urbánní krajinu měnit. Fenomén malování sprejem je přitom ze sociologického hlediska často spojován s nízkým socioekonomickým statutem jedince, který si malováním chce etablovat místo ve společnosti a co víc, jeho v majoritě málokdy vyslyšený hlas je náhle viditelně zaznamenán a na očích všech, kteří kolem něho projdou a chtě nechtě ho zpozorují [Bowen 1999: 25].

Graffiti tedy není pouze urbánní kulturní produkt, ale pro jeho aktéry i možností, jak přetvořit městský prostor. Malování značek, symbolů a kreativních motivů skrývajících nejrůznější významy a zprávy je prostředkem, jak se pro členy subkultury vyjádřit a dát najevo svoji identitu a příslušnost ke skupině v místě, s jehož podobou nesouhlasí a o jehož podobě nemohou rozhodovat [Zieleniec 2016].

---

⁵ O různých stylech malování a technikách se zmíním později. V tuto chvíli postačí říci, že graffiti zahrnuje kromě malby sprejem různorodé styly.

2.1. Česká republika a graffiti

„Graffiti je takové naše lidové umění. Je to urbánní folklór za hranou zákona⁶. Je to tradice, rituál a oslava města předávaná z generace na generaci nových writers.“ (*Writer 11*)

Graffiti subkultura je komunita s vlastním řádem a pravidly. Hierarchizované prostředí, ve kterém zaujímá každý jiné místo a proměnlivé postavení individua je podmíněné jeho vlastním výkonem v riskantním prostředí. Jeho snahou je přitom zviditelnit se na co nejvíce frekventovaném místě, v rámci čehož podstupuje nejedno riziko. Velice významně je patrná mužská dominace ve členské základně graffiti subkultury. Writeři mají přitom často vliv na mládež v okolí, kterou ovlivňují a učí nejenom hodnoty skupiny, ale i dovednosti, potřebné pro uplatnění se v budoucím životě v majoritní společnosti [Hampton 2013: 53]. Starší členové společnosti přirozeně předávají informace o výkladu světa a života i hodnoty společnosti mladším generacím. Nejedna writerka má zcela jasné představy o tom, jak by se měl člen společnosti chovat i jak proti některým společenským tendencím bojovat. Jedním z nich může být graffiti.

I když politické konotace ve spojení s graffiti v České republice nejsou příliš známé, v Jižní Americe nebo třeba ve Francii a Německu se navíc setkáváme s jinou funkcí subkultury graffiti se snahou kriticky reflektovat politickou situaci i mobilizovat společnost a motivovat k občanské aktivitě [Marche 2012:81]. Existují navíc hodnoty a principy, které protiprávní počínání writerů ospravedlňují? V Zimbabwe nebo i třeba Brazílii může být graffiti nejenom uměleckým nástrojem ale dokonce i prostředkem pro sociální změnu [Usingarawe 2019: 9]. Příslušníci subkultury tak obětují svůj čistý trestní rejstřík ve prospěch vyššímu dobru vyššímu mravnímu cíli. I o tom jsem s příslušníky graffiti subkultury hovořila.

V úvodu jsem již naznačila, že zatímco se v západních zemích už dávno formoval specifický komercializovaný teenagerovský průmysl orientovaný na konzum a zahrnující hudbu, publikace, časopisy pro teenagery, filmy i módu, v socialistickém Československu se objevovaly spíše pokusy formovat mládež ve shodě s komunistickou ideologií a v rámci institucí k tomu určených⁷. Subkultury mládeže, které se vymezovaly proti kulturním trendům i komunistické ideologii (bigbít, tramping, punk), byly tvrdě potlačovány. Do českého prostředí mohly tedy subkultury mládeže, včetně graffiti, proniknout až po pádu

---

⁶ Slovní spojení *urbánnífolklórzahranouzákona* z výpovědi jednoho z respondentů a respondentek jsem použila i pro název diplomové práce, i když se nejedná o v subkultuře ustálený výraz.

⁷ Pro mladší děti Pionýr, pro starší pak SSM.

železné opony, v průběhu 90. let 20. století, spolu s novou možností sdílení informací o subkulturách napříč hranicemi, možností cestovat do zahraničí a svobodně publikovat tiskoviny, které se zabývaly západní kulturou. Brzy poté se společně s boomem nových subkultur začaly objevovat i studie, které jejich vývoj sledovaly [viz. Daniel 2013, Girtler 2001, Hajdíková 2011, Heřmanský 2011, Kolářová 2011, Pyšňáková 2007, Smolík 2010].

V České republice je tedy subkultura graffiti poměrně novým fenoménem, který se k nám dostal až po pádu železné opony i když psaní vzkazů a obrazců na zdi se u nás objevovalo i před tím⁸. Do té doby byli představitelé subkultur a ti, kteří se odlišovali od majority podezírání z nepřátelství proti komunistické straně a perzekvováni. Pokud je v západních zemích vznik graffiti spojen s frustrací ze socioekonomických ale i kulturních problémů, u nás je zrození subkultury pojeno s porevoluční erupcí naděje, optimismu a svobody, zahrnující i možnost otevřeně vystupovat a vyjadřovat se – nejenom na ulici, ale i prostřednictvím nově vycházejících časopisů a magazínů [Overstreet 2006: 87]. Jedním z nich byl v souvislosti s graffiti vydávaný Terrorist Magazine⁹, jehož poslední číslo vyšlo v roce 2002 [Biggmagg 2019].

Do České republiky začaly rázem proudit zahraniční vlivy a do té doby cenzurovaná média. Z rapu a graffiti se pro mnohé stal symbol nové společenské změny a mladé generace, která udělá přítrž starým a šedým časům [Overstreet 2006: 11]. Od 90. let se tak začínala graffiti subkultura rozvíjet především ve velkých městech, jejíž tvůrci se mohli jezdit inspirovat do zahraničí, a naopak zahraniční writeři jezdili tvořit do barvami nepolíbených měst České republiky, díky čemuž scéna dokázala s ostatními světovými městy rychle dohnat krok. Na to dokázala pružně reagovat i policie, bezpečnostní agentury a trh s kamerovými a zabezpečovacími systémy, stejně jako firmami, schopnými graffiti odstranit nebo zed' natřít antigraffiti nátěrem.

---

⁸ Už před takzvanou sametovou revolucí tvořil v Ostravě writer MANIAC. Jeho tvorba se ale se současným graffiti, ani s graffiti po roce 1989, nedá příliš srovnávat. Byl to každopádně on, kdo založil jednu z prvních crew ZDG a snažil se tak o oživení šedého panelákového města [Smolík 2010: 200].

⁹ Ukázka jednoho z prvních graffiti časopisů je k nahlédnutí oskenována na stránkách příslušníků i fanoušků českého graffiti například zde: http://www.ustaf.cz/radical/download/Terrorist_by_Radical.pdf.

2.1.1. Slang

V subkulturách mládeže jsou používány specifické výrazové prostředky, které slouží k diferenciaci a vymezení vztahů komunity vůči dospělým nebo vůči majoritě. Podobně i specifický účes nebo oděv¹⁰ posiluje unikátní pocit výjimečnosti ve vztahu k běžné konvenční a konzumní společnosti [Macek 2003: 40]. Na rozdíl od jiných subkultur, graffiti se liší snahou writerů v majoritní společnosti na první pohled nevyčnívat, neupozorňovat na sebe a chovat se nenápadně. Účes i styl oblékání tak volí většinou ve shodě s majoritní společností. Pokud nosí některé doplňky nebo oblečení, které je typické pouze pro subkulturu, běžný člověk na těchto kouscích nezpozoruje nic netradičního. Jedná se o mikiny a trička s obrázky vlaků a tramvají nebo například značkami potřeb ke sprejování¹¹. To, že se jen dá o oblečení spojené se subkulturou nezasvěcený pozorovatel nepozná. Vzbuzování pozornosti a její upoutání je vzhledem k nelegální povaze graffiti spíše nežádoucí. Se slangem je to ale jinak a druh komunikace oproti účesu, který writeři a writerky volí, specifickým je.

Ve své diplomové práci předpokládám, že čtenáři se subkulturou nejsou podrobně seznámeni. Protože se jedná o skupinu lidí, která používá specifický jazyk, považuji za nezbytné vysvětlit na začátku některé termíny, bez kterých o graffiti nelze hovořit a které budu v práci používat, podobně jako tomu bylo již v úvodní kapitole se slovem writer.

Užívání slangu má kromě snahy neprozradit na veřejnosti, že je řeč o něčem nelegálním několik důvodů. Specifický slovník reprezentuje hodnotovou orientaci jeho uživatelů, stává se podmínkou pro hodnocení chování, vztahů a situací. Některá slova a vyjádření navíc fungují jako posilovače a upevňovače skupinové solidarity. Její příslušníci si uvědomují svoji příslušnost ke skupině – slyší-li člověk známý slovník v neznámém prostředí, nalézá spřízněnou duši. Užívání slangu je kritériem pro získání statusu a prestiže. Pro některé výrazy a situace, které členové subkultury prožívají navíc neexistuje ekvivalent v jejich rodné řeči [Macek 2003: 40].

Musím ale poznamenat, že podle respondentů se slang může měnit v souvislosti s lokalitou, kde sprejeři působí. Každá jejich skupinka může disponovat svými specifickými komunikačními způsoby. Předkládaný slovník pojmů má za cíl čtenáře zorientovat

---

¹⁰ Například u subkultur Punku, Reggae nebo Hippies, ale i Metal nebo Emo.

¹¹ Takové oblečení je možné na českém trhu koupit především díky dvěma nejpopulárnějšími obchody s graffiti potřebami Graffneckem - <https://graffitistore.cz/17-merchandise> a Graffickonem - <https://www.grafficon.cz/obleceni>.

v problematice, ale i v následujících citovaných výpovědích respondentů. Respondenti dále uváděli, že nejrůznější výrazy a jejich význam je již dnes dohledatelný na internetu, význam slov se ale v několika případech mírně odchýlil. Jazyk mladých je živý a pružný, obměňuje se v souvislosti se slangem vrstevníků, ale i jednotlivých skupin writerů. Na nováčkovi se tak často pozná, zda má slovník užívaný subkulturou nastudovaný ze zdrojů volně přístupných na internetu, kde drobné nuance významů zachyceny nejsou, nebo je do problematiky slangu zasvěcen, ideálně někým, kdo v subkultuře zaujímá určité místo.

Velká část výrazů spojených se subkulturou graffiti byla přenesena z hip-hopu. Mnoho z nich tvoří původně anglické výrazy, které umožňují, aby byl graffiti jazyk zároveň mezinárodním. To, že slang vychází z angličtiny poznáme na první pohled. Některé anglické výrazy mají ale ve slangové podobě jiný význam než při překladu z anglického jazyka. Takovým slovem může být například výraz *toy*, který znamená v překladu hračka, jako slangový výraz je ale označením pro začátečníka [Mejstříková 2017: 15]. Nutno však podotknout, že tyto slova a slovní spojení writeři často píší foneticky a skloňují je podle českého pravopisu.

Protože kapacity rozsahu práce jsou omezené, do slovníku graffiti slangu jsem zahrnula pouze nejdůležitější výrazy, které mi respondenti používali během rozhovorů a které i já používám v rámci diplomové práce. Neobsahuje tak například termíny, které sprejeři používají v souvislosti se sprejováním jako takovým, když popisují kontury písma, pozadí, obtahové čáry nebo druhy trysek a barev. Jedná se zároveň o poměrně základní výrazy, které se většinou již několik desítek let nezměnily. S vymezením jednotlivých pojmů mi pomáhali sami respondenti.

2.1.2. Slovník slangu graffiti

Sketchbook – Skicák. Slouží k tréninku a zkoušení různých tvarů a stylů písmen tagů i celých pieců a jejich barevného provedení. Někteří writeři používají i termín *blackbook*.

Bombing (bomber, zbombit) – Rychlé (občas ne příliš uspořádané a většinou ne výtvarně zpracované) malování, během kterého není tolik kladen důraz na estetiku. Nejčastěji se jedná o tagy a *throw upy*, oceňované nikoli za kvalitní provedení, ale kvantitu a výskyt – místo (těžce dosažitelné, na očích veřejnosti, ale i policie).

Cany – Spreje. Používá se taky výraz barvy.

Crew – Skupina writerů a většinou dobrých přátel, kteří píší stejné jméno, stejná písmena. Writer může být členem hned několika *crews* zároveň, stejně jako může v průběhu své

graffiti kariéry vystřídat několik skupin writerů.

Charakter – Piece, který není tvořen písmeny, ale obrazem obličeje, věci nebo například zvířete.

Legál – Legální plochy, kde je graffiti tolerováno. Jsou zavedené k tomuto účelu přímo městem nebo jeho městskou částí. Improvizované plochy určené ke sprejování ale vznikají i na hudebních festivalech a v rámci graffiti workshopů, určených pro veřejnost. „*Na legálních plochách se nacházejí různorodé pestrobarevné piecy, nad kterými umělec stráví několik hodin přípravou a prací. Člověk, který tvoří pouze na legálních plochách, ale subkulturou není označován jako writer a jako její právoplatný člen. Tím je naopak ten, který se pohybuje v první řadě v ulicích města, kde je graffiti ilegální a několikrát do roka tvoří i na plochách legálu.*“ [Mejstříková 2017: 18]

Malovat (psát) – Sprejovat. Výraz sprejovat se podobně jako sprejer v subkultuře nepoužívá a když už, tak ironicky.

Piece (také kousek, věc) – Obraz, tvořený písmeny. Ty se skládají z obrysu, tedy obsahu písmen a jejich fillinu (výplně), piece pak může být doplněn o celkáč (obtahu obtahu, outline) či pozadí. Piece může vytvořit jeden ale i více autorů, většinou je navíc doplněn o jeho/jejich tagy, rok vzniku nebo odkaz na město, ze kterého autor/autoři pocházejí. Může obsahovat charakter (postavu, obličej, obrázek). V závislosti na velikosti, jeho umístění nebo počtu barev writeři rozlišují celou škálu druhu pieců, například:

- Chrom – V Praze nejčastější. Jedná se o označení stříbrného, metalického piecu s černými konturami. Chromem se označuje i samotný stříbrný sprej (cana) s výbornou krycí schopností, díky které je piece rychle hotový.
- Throw up – Rychlý, menší piece většinou tvořený jedním tahem a pouze obrysy písmen bez fillinu (výplně), případně s jednobarevným fillinem.
- Roof top – Piece, umístěný na střeše budovy.
- Whole car – Pomalovaný celý vagon vlaku nebo metra od spodu po strop a od začátek po konec.
- Whole train – Pomalovaná celá vlaková souprava vlaku či metra, tedy několik Whole cars za sebou. Na Whole trainu se většinou podílí několik writerů či celé crews.

Přejet – Přemalovat, přepsat něčí piece. Většina writerů se navzájem nepřejíždí, protože k sobě cítí respekt. Pokud někdo někoho přejede, je to vnímáno poměrně negativně. Přejet může v rámci budování hierarchie výš postavený writer toye, tedy začátečníka anebo

někoho za účelem vyvolání potyčky. Pokud toy přejede někoho s renomovaným jménem, má dveře do subkultury zavřené.

Skeč – Náčrt. Skica.

Tag – Rychlý podpis, značka. Jedná se o nejjednodušší a jeden ze základních prvků graffiti, většinou provedený jednou barvou, sprejem či fixou, kterým se writer či crew podepisuje. Společností je také toto provedení podpisu vnímáno nejvíce negativně. Je často těžké tag přečíst, a proto se v něm laik těžko orientuje. I tag bývá ale často dopředu pečlivě trénován a jeho konečná podoba promyšlena.

Toy – Toy je urážkou pro někoho, kdo v komunitě není respektován, nemá uznání ostatních. Pejorativní označení je používáno pro někoho, kdo nemaluje podle estetických představ skupiny, ale i pro začátečníka, který si ještě dostatečně nevytříbil svůj podpis.

Writer¹² – Už v úvodu práce jsem naznačila, že writer je označením pro člena graffiti subkultury, ve které již dosáhl určité úrovně a označení si zaslouží. Podepisuje svým vymyšleným jménem, přezdívkou, složenou z několika písmen.

2.2. Graffiti jako deviantní chování

V kontextu města a jeho prostředí bývá na graffiti nahlíženo jako na deviantní chování. Jako deviantní je přitom označováno takové chování, které se vymyká normám stanoveným většinou společností. Ta přitom stanovuje, co je ještě z jejího pohledu normální a co je již za hranou uznávaných jevů a tedy, odlišné, jinaké, zapovězené, trestuhodné. Sama společnost i město je kolektivitou založenou na existenci obecně respektovaného souboru psaných i nepsaných pravidel, předpisů, očekávání a hodnot [Urban 2008: 16]. Členové subkultury graffiti se tak během subkulturní kariéry ocitají vně hranic, které vytvořila většinová společnost, a tedy v pozici nevěrohodných, podezřelých a deviantních nepřátel společnosti a zavedeného pořádku.

Takové jejich hodnocení může být předmětem sociálních sankcí. Sankce, jakožto reakce jednotlivce nebo skupiny, jejímž cílem je zajistit dodržování normy nemusí být ale pouze negativní, ale i pozitivní [Urban 2008: 30]. S takovými se writeři setkávají především v rámci subkultury. Pozitivní sankce mohou nabývat podoby motivační odměny či pochvaly. V rámci graffiti subkultury jde hlavně o uznání v očích ostatních jejích příslušníků, pochvala

---

¹² Označení sprejer nebo graffiták se mezi writery používá málokdy a když už tak pejorativně nebo ironicky. Jak už bylo řečeno, výraz writer je převzat z angličtiny ze slovesa to write = psát. Writeři tak i svoji činnost nepopisují jako sprejování, ale jako psaní či malování svých jmen.

či přijetí do významné crew.

Britská sociální antropoložka Mary Douglas [Douglas 1975] popisuje deviaci ve společnosti kategoriemi čistého a nečistého. Nečisté je to, co je pro okolní kulturu nemístné a narušuje její vnitřní integritu a řád. Může to být tedy i graffiti, přinášející do městského prostředí nepořádek a chaos. Na druhou stranu deviantní chování subkultury nemusí mít ale pro společnost vždy jen negativní důsledky. Už Émile Durkheim považoval určitou míru deviantního chování a kriminality ve společnosti za žádoucí. Dle něj slouží k zachování identity a soudržnosti skupiny. Kriminalita a deviace jsou podle něj nezbytné k redefinování hranic normality a jejich sankcionování. To zároveň působí varovně pro ostatní členy skupiny, kteří mohou být díky sankcím odstrašeni od nežádoucího jednání [Urban 2008: 30].

2.2.1. Příčiny deviantního chování

Při analýze příčin sociálně deviantního jevu zjišťujeme, že ve většině případů není jenom jedna. V drtivém množství případů jsou jednotlivé příčinné faktory kombinovány a navzájem se ovlivňují. Podle Lukáše Urbana mezi ně řadíme především biologické, psychologické, sociální nebo kulturní faktory.

Biologické faktory jsou většinou zapříčiněny genetickými nebo endokrinními vadami, fyziologickými poruchami či vývojovými vadami. Psychologické faktory bývají zapříčiněny špatnou socializací v dětství, poruchou vztahu k rodičům a autoritám, napodobováním okolí, citovou deprivací či ztrátou smyslu života. Sociální faktory ovlivňují především sociální a politické konflikty, rychlé změny norem ve společnosti, urbanizace a technický pokrok nebo právě „(...) vliv skupiny a subkultury podporující a odměňující porušování norem a zákonů.“ [Urban 2008: 50]. V neposlední řadě kulturní faktory, pro které jsou příznačná rozdílná normativní kritéria nebo chování v různých kulturách. Tak může být stigmatizován člověk, který pochází z jiné kulturní oblasti a chová se v souladu s pravidly svojí kultury, které jsou ale rozdílné oproti standardům odlišného prostředí [Urban 2008: 50].

Společnost předpokládá řád a kooperaci, sdílení hodnot a norem. Z výše uvedeného je ale jasné, že ne všichni jedinci mají rovnou šanci na dosažení obecně uznávaných a žádoucích cílů. Někteří se mohou z celé řady objektivních i subjektivních důvodů cítit ve společnosti vyčleňováni, což může vést ke hledání alternativních hodnotových struktur. Sociální deviace tak v mnohých případech představuje „(...) specifický způsob řešení

problémů, patologický rozpor mezi aspiracemi a ochotou k subordinaci, mezi individuálními zájmy a chutí participovat na kolektivní činnosti vycházející z hodnotového rámce tzv. dominantní kultury.“ [Urban 2008: 87]. Tento rozpor a hledání alternativních hodnot se projevuje především v adolescenci. Sami respondenti, kteří začínali s malováním kolem 14. věku popisovali, že pro ně bylo graffiti alternativní rodinou, prostředím, kde se mohli svobodně vyjádřit, aniž by byli napomenuti rodičem či učitelem. Jistou roli sehrává i vymezení se vůči starší generaci.

Žít s deviací v nedevariantním prostředí není snadné a utéct před výčitkami svědomí nebo pocity viny už vůbec ne. Lidé mají proto své deviantní činy různým způsobem ospravedlňovat a dělat je tak ve svých očích přijatelnějšími. Sociologové Matza a Sykes popsali pět základních způsobů neutralizace pochybení nebo zločinů [Urban 2008: 86], které mi připadalo pro graffiti subkulturu nejpříznačnější. *Popření zodpovědnosti*, kdy si jedinec pochybení omlouvá tím, že ostatní by se na jeho místě zachovali stejně a puzení prostě nešlo odolat. Mezi další ospravedlnění zahrnují Matza a Dykes *popření následků*. Chování jednice v jeho očích nikomu nic špatného nezpůsobilo, takže vlastně nic špatného neudělal. *Popření oběti* je dále typem neutralizace, kdy má pachatel pocit, že oběť jeho chování není žádné nevinátka a zaslouží si to. Následuje *zavržení soudců a agentů sociální kontroly* – to oni jsou zvrhlí a zkažení, nikoliv já. Všechno jsou to pokrytci. Jako poslední princip neutralizace pochybení sociologové uvádějí *loajalitu vyšším principům*, kdy jsou tu v očích pachatele vyšší hodnoty (čest, přátelství, tradice), které jeho protiprávní počínání ospravedlňují. I s takovou omluvou poškozování cizího majetku jsem se ve výpovědích setkala, jak popíši v analýze rozhovorů.

Již při psaní bakalářské práce jsem se setkala s různými interpretacemi chování writerů a vysvětlováním (si) nebo ospravedlňováním (si) ničení majetku druhých. Během rozhovorů pro svoji diplomovou práci jsem se proto rozhodla zeptat se i na to, do jaké míry jsou si vědomi toho, že svým počínáním ničí majetek druhých lidí. Právě o otázkách morálky pojednává následující kapitoly.

2.2.2. Morální vývoj

Každá generace má vlastní představu ideálu krásy, stejně jako toho, jakým směrem by se měl její život ubírat. Dnešní generace i minulé generace writerů byly a jsou mladí lidé, kteří se pravděpodobně více než kdykoli předtím, ocitli pod tlakem nutnosti úspěchu. V médiích se ale na druhou stranu zdá, že když dojde na zprávy o mladých lidech, informují pouze o špatných věcech, jako je braní drog nebo kriminalita mládeže [Goode 2001: 15]. Kromě toho, že pak veřejnost skupinky mladých lidí s kšiltovkami otočenými dozadu obchází obloukem, mají mladí lidé pocit, že se od nich takové chování očekává a začínají hrát roli vyvrhelů.

Všechny hodnoty, názory a postoje, které jsou zkoumány sociálními psychology jsou ovlivněny sociálním prostředím jedince. Vliv na ně mají sdílené normy ve skupině, ke které jedinec náleží, osobní vliv přátel na jedince a jeho vzorů [Argyle 1992: 144]. Přirozená konformita ke skupinovým normám navíc zabraňuje opačnému pólu a to strachu, že se budeme odlišovat a budeme proto odmítáni [Cvetkovich 1983: 309].

První sociální skupinou, do které se dítě narodí je pro něj rodina, i když může být neúplná nebo s nesezdanými rodiči. Z nově sezdaných manželství se v České republice téměř polovina rozpadá. Kolem 60 % rozvedených manželství se pak týká rodin s nezletilými dětmi. Konkrétní data se každým rokem nepatrně liší, v posledních letech se ale vždy rozvod rodičů týkal kolem 23 tisíc dětí ročně [srov. ČSÚ 2017, ČSÚ 2018, ČSÚ 2019]. Důvodem může být značná liberalizace legislativy spojené s rozvody stejně jako narůstající tolerance společnosti k rozvodům. Nutno podotknout, že stresový průběh rozvodu, u kterého jeden z rodičů s rozvodem nesouhlasí, netrvá často pouze jediný rok. Děti se poté mohou stát součástí druhého manželství. Vzpomínky, které si z takových chvil odnesou, spolu s pocitem, že zdědily planetu, která se rozpadá, je zmítána globálním oteplováním a (nejenom) přírodními katastrofami, vedou k nejistotě a tlaku. Jistotu jim tak do života může přinést alternativa rodiny – skupina přátel, subkultura, ve které jsou pravidla a hodnoty předmětem diskuse, a ne vytvářeny autoritami – rodiči.

Jedinec je pak nejvíce ovlivňován skupinou, do které chce patřit a následně i jejím hodnotovým žebříčkem [Argyle 1992: 145]. Pro teenagery, a tedy i začínající writery, je velice důležité, aby je jejich vrstevníci akceptovali a toto akceptování může záviset na přízpusobování se různým normám v partě, ať už je to poslouchání specifické hudby nebo nošení specifického oblečení a úpravy vlasů [Goodyer 2001: 21]. Již jsem zmínila, že pro

graffiti subkulturu není žádoucí vystavovat příslušnost ke komunitě takto otevřeně a vizuálně najevo. O to více se specifikuje slang uvnitř subkultury, kterým se jedinci oproti majoritě vymykají a který musí nováček před vstupem do komunity nastudovat.

Vstupenkou do party tak může být i nelegální chování. Akceptace norem, pravidel a jejich dodržování může být následně podrobena zkouškám skupiny, která si chce být jista, že nepřijme jedince, který by je porušoval. V graffiti subkultuře tak jedinec nejprve musí prokázat, že pravidla komunity zná a dodržuje je [Mejstříková 2017: 33]. Pokud nováček v subkultuře zná někoho z renomovaných členů, může ho požádat, aby se stal jeho mentorem, provázel ho nejenom skupinou writerů a seznamoval ho s nimi, stejně jako s technikami kresby či pravidly subkultury a slangem. Takový mentor si za svoji práci může říct o protislužbu, nebo i finanční obnos [Lachmann 1988: 234; Mejstříková 2017: 37].

2.2.3. Reakce okolí na graffiti - graffiti jako trestný čin

V kapitole, ve které jsem se věnovala graffiti subkultuře z pohledu deviantního chování jejích členů jsem se zmínila o tématu sankcí, které mají za cíl dohlížet na dodržování norem ve společnosti. Kromě popsaného dělení sankcí na negativní a pozitivní, rozlišujeme sankce represivní či restituční. Tento druh sankcí, používaných po překročení tolerančního limitu, je typický pro trestní právo, kterým je vynuceno podvolit se platným normám a případnou škodu nahradit [Urban 2008: 31]. I v subkultuře se ale, jak budu zmiňovat v analýze, setkáváme s určitým druhem sankcí, které jsou aplikovány v případě, že jedinec poruší vnitřní řád komunity.

Pokud se budeme procházet Prahou a pozorovat projevy graffiti v jejích ulicích, málo kdy se shodneme, kdy se jedná o vandalismus a kdy, zda vůbec, se jedná o umění. Mezi writery je přitom zastoupené poměrně velké množství studentů uměleckých oborů a architektury. I kdyby se však jednalo o sebelibivější a esteticky propracovaný výtvar, v subkultuře graffiti jde především o poškození majetku druhých. Od konce minulého století se tak graffiti, jakožto ničení cizího majetku, definuje i v trestním zákoníku, kde se objevuje jako vandalismus a poškození cizí věci. V České republice platí aktuální novela trestního zákona §228 Poškození cizí věci ze Sbírky zákonů č. 40/2009. Incidence graffiti, tedy celkový počet registrovaných deviantních případů či osob, není jako taková v České republice zaznamenávána. V trestním zákoníku není graffiti definováno, pachatel je potrestán dle zmíněného §228 o poškození cizí věci:

„(1) Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

(2) Stejně bude potrestán, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.“ [Trestní zákoník 2009]

Právě proto, že samostatný trestný čin *sprejerství* neexistuje, ale je obsažen v zákoníku o poškození cizí věci, statistiky soudů s writery nemají přílišnou vypovídající hodnotu. Takzvané sprejerství, tedy posprejování cizí věci, ve svých statistikách ale rozlišuje Policie ČR. Nutno však podotknout, že sprejování je pouze jedna z forem graffiti, které zahrnuje i přetírání ploch malířským náčiním, psaním speciální fixou nebo dokonce kyselinou. Navíc je třeba vycházet z toho, že trestný čin poškození cizí věci postříkáním nebo pomalováním a popsáním je velice často latentní. Jedná se o skrytou kriminalitu, která vůbec nevychází najevo a nestane se tak předmětem trestního stíhání, protože není oznámena policii. Následující čísla značí tedy pouze oznámené trestné činy.

Podle statistického přehledu kriminality, který na svých stránkách uvádí Policie ČR, bylo v roce 2017 zaznamenáno celkově 4 421 případů sprejerství, podle policie označeno pod §228/2 trestního zákoníku, v celkové výši škody 60 393Kč. Z tohoto počtu bylo 21 % případů objasněných [Policie ČR 2017]. O rok později se jednalo o 4 274 případů, z nichž 21,5 % bylo objasněných [Policie ČR 2018] a v minulém roce 2019 policie zaznamenala 4 421 případů a objasnila opět 21 % z nich. Z přibližně jedné čtvrtiny objasněných případů pak policie obvinila nezletilého či mladistvého¹³ [Policie ČR 2019]. Statistiky mohou být zavádějící i v tom ohledu, že kromě příslušníků subkultury zahrnují například i fanoušky fotbalových klubů, kteří v podnapilém stavu sprejují názvy svých týmů na zdi v okolí stadionů či romantická vyznání lásky, které sprejují mladíci i dívky před bydliště svých protějšků.

Sami respondenti byli těmito statistikami mírně zaskočeni, někteří se jim dokonce vysmáli. Poměr mladistvých, který Policie ČR uvádí jako pachatele v objasněných případech podle nich neodpovídá poměru mladistvých v subkultuře, ve které jich je mnohem více a pro svoji nezkušenost jsou také snadněji zadržitelní policií či jinými bezpečnostními složkami a hlídacími agenturami.

---

¹³ Nezletilou osobou a dítětem mladším patnácti let rozumí zákon toho, kdo v době spáchání trestného řinu nedovršil patnáctý rok. Mladistvou osobou jsou pak ti, kterým už bylo 15 let, ale zároveň nepřekročil 18 rok věku a jsou tedy trestně odpovědní [Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy 2003].

Realizace účinných preventivních opatření a programů není nikdy ničím snadným zvláště v případě, kdy se jedná o trestný čin s vysokou latencí a související s dalšími trestnými činy, jako jsou krádeže nebo držení omamných látek. Poškození cizího majetku má navíc poměrně nízkou objasňenost, čin se nesnadno dokazuje kvůli sprejerské turistice i rozdílným technikám tvorby. Dokázání trestného činu také není jednoduché v případě, že se u pachatele neobjeví důkazy, které by ho ze sprejování usvědčily, případně usvědčující kamerový záznam. Dle výpovědí respondentů a respondentek ale už začínající writer či writerka ví, že má při útěku před policií zahodit vše, co by ho nebo ji z trestného činu usvědčilo, jako například barvy, trysky nebo náčrty, ale i oblečení, které měl/a v inkriminovaný čas na sobě v případě záznamu z kamer.

Pro soukromé majitele domů, společnosti, firmy i instituce (mezi ně patří i ty, které se zabývají hromadnou dopravou a jejichž vlakové soupravy, autobusy a zastávky jsou častým terčem writerů a writerek - PID, ČD) je tak graffiti spojeno především s velice nákladným odstraňováním jeho projevů, kterého se pak jednotlivci i instituce snaží v rámci svých možností zbavit a případně natřít původní barvou. Pro společnost má tak graffiti dopad nejenom z estetického hlediska, ale také po finanční stránce.

3. Metodologická východiska

Samotný kvalitativní výzkum probíhal formou polostrukturovaných interview a pozorování, přičemž s respondenty, se kterými jsem vedla rozhovory, se povětšinou znám již z dřívějšího výzkumu, který jsem vedla v rámci bakalářské práce *Socializace mladých v rámci subkultury graffiti* (2017). Polostrukturovaný rozhovor se jevil jako nejvhodnější především díky pružnosti procesu získávání informací. Předem připravené otázky mohou být v průběhu samostatného rozhovoru obohaceny o doplňující dotazy, kterými je zároveň zaručen přirozený průběh komunikace mezi výzkumníkem a respondentem [Bryman 2012: 471].

V průběhu rozhovorů bylo velice zajímavé sledovat, čemu respondenti ve svém životě přisuzují význam, o čem se chtějí sami od sebe bavit, jaká témata rozvíjí, a naopak jaká témata se snaží v rychlosti přejít. Ve sledování těchto důrazů, významů a jemných nuancí mi významně napomohlo studium magisterského oboru Orální historie na Fakultě humanitních studií a metodologické publikace, které se metodou orální historie zabývají [Vaněk 2003; Vaněk 2004; Vaněk 2015]. Pokud se tedy někdo z respondentů v odpovědích odchýlil od položené otázky, nepřerušovala jsem ho, ale vyslechla. Snažila jsem se tak již předem do protokolu o rozhovoru zaznamenat, jaké téma respondent rozváděl, jaké emoce projevoval, jaká byla jeho mimika.

S účastníky výzkumu přitom udržuji kontakt více než 7 let. I proto doufám, že mi většina z nich naprosto důvěřuje. V průběhu psaní diplomové práce jsem jejich řady rozšířila i o ty, kteří již do subkultury nepatří, a hlavně o dívky/ženy, se kterými se kontakt navazuje hůře už proto, že jich je v subkultuře velice málo. Pokud některé do subkultury proniknou, nesetrvávají většinou moc dlouho. Osecká a spol. (1991) ve svém výzkumu, který se soustředil na preferenci hodnot a mužský a ženský princip morálky, uvádí, že jsou dívky daleko více orientované na hodnoty jako je pomoc, porozumění a prospěšnost druhým, zatímco chlapi skórovali na škálách souvisejících s postojem k úspěchu, soutěživosti [Smékal 2002: 164].

Navazovala jsem tedy na poměrně důvěryhodný vztah, který jsme si mezi sebou již s mými „bývalými“ respondenty vybudovali. Důvěryhodnost jsem budovala nejenom samostatně, ale i za pomoci mých dřívějších přátel ze školy, v té době členy graffiti subkultury. Podle Wulliamse, Dunalpa a kol. (1992) je při takovém počínání důležité být se situací a hierarchií ve zkoumaném kolektivu obeznámen dopředu. Celkově je pro zprostředkování seznámení s dalšími členy subkultury lepší, pokud se ten, kdo výzkumníka

seznamuje, nachází na pomyslném hierarchickém žebříčku výše než osoba, která je s výzkumníkem seznamována. Opakovaný vstup do komunity mi tak již v minulosti usnadnil orientaci v hierarchii skupiny, slangových výrazech i vytyčených hranicích, vymezených samotnými dotazovanými [Williams 1992: 348].

Výzkum probíhal zjevně a vzhledem k tomu, že se soustředí na jedince, kteří mají co dočinění s nelegálními aktivitami, tak i co nejotevřeněji. Účastníci výzkumu byli o práci informováni v co nejširší míře tak, aby neměli sebemenší pochybnost o mé důvěryhodnosti. Při kontaktování respondentů, kteří se podílejí na nelegální činnosti, jakým graffiti dle trestního zákoníku je, je právě důvěra v citlivé zacházení se získanými daty stěžejní [Hodkinson 2005: 136]. S participanty jsem tak předem podepsala informovaný souhlas¹⁴, který definuje způsob zacházení se získanými daty, jejich archivaci či případnou skartaci rozhovorů. V rámci informovaného souhlasu jsem dále participantům zaručila naprostou anonymitu i to, že od výzkumu mohou při jakékoliv jeho části odstoupit.

Rozhovory s respondenty jsem nahrávala na diktafon. Z vlastní zkušenosti vím, že s podobným pořizováním záznamů příslušníci graffiti subkultury ne vždy souhlasí. O osobách, které jsou téměř neviditelné a jejich činnost má zůstat ukryta zraku i vědomí ostatních diktafonem, pořizujeme trvalé záznamy. Ve chvíli, kdy respondenti nahrávání rozhovoru odmítli, jsem diktafon nepoužila a o průběhu rozhovoru i o odpovědích jsem si zaznamenávala poznámky.

V rámci společenských věd, bohužel, neexistuje výzkumná metoda, která by spolehlivě dokázala podat os skutečnosti ucelený obraz a vedla k absolutně přesnému poznání. Nespolehala jsem tedy na to, že se k poznatkům doberu pouze prostřednictvím jednoho zdroje informací. Pro samotný sběr dat i hlubší pochopení výpovědí writerů a writerek během rozhovorů se tal nakonec ukázalo příhodné i zúčastněné pozorování. S příslušníky subkultury jsem nechodila malovat, ale setkávala jsem se s nimi na nejrůznějších akcích s graffiti spojených, na kterých jsem měla dostatek prostoru ověřit si některé své domněnky nebo interpretace výpovědí z rozhovorů. Kombinace těchto výzkumných postupů mi podala pestřejší a plastičtější obraz skutečnosti, výsledky zkoumání jsem navíc díky kombinaci různých metod ověřovala a porovnávala tak, abych došla k přesnějšímu poznání [Cejp 2018: 137].

---

¹⁴ Informovaný souhlas je přílohou práce.

3.1. Etické aspekty výzkumu

Aby nedošlo k újmě výzkumníka i participantů, je třeba dodržovat některá pravidla, která se podobným situacím snaží předcházet. Ve společenskovedním výzkumu hrají tyto pravidla a etické otázky nezanedbatelnou roli, přičemž existují různé standardy a doporučení, která je při výzkumu definují. V kontextu aplikace kvalitativního přístupu na výzkum členů subkultury, kteří se zabývají nelegální činností, musíme výzkumníka chápat jako organickou součást výzkumného pole, který ho může měnit, ovlivňovat a zasahovat do něj. I když jsou otázky etiky ve výzkumu značně komplikovaným tématem, dají se rozdělit do dvou základních okruhů. Prvním z nich je etika výzkumné vědecké práce jako takové, druhý pak zahrnuje etické zásady práce se zkoumanými osobami, tedy s účastníky výzkumu [Reichel 2009: 175].

Michal Miovský v souvislosti s kvalitativním výzkumem navíc etické zásady práce s informátory chápe v několika základních rovinách. První je ochrana výzkumníka, dále pak ochrana účastníků výzkumu a následně vliv výzkumníka na výzkumné pole, a naopak jeho zpětné ovlivnění polem [Miovský 2006: 277]. V následujících kapitolách se pokusím tyto roviny reflektovat.

Výzkumník má povinnosti i vůči vědě jako takové. Měl by především odvádět práci podle svých nejlepších schopností, nezneužívat své role k jiným, neprofesionálním účelům a musí se snažit o nezkrácené zveřejnění výsledků. Výzkumník i přes své zaujetí tématem, kterým se zabývá, musí zachovat objektivitu a citlivý náhled, protože musí přijmout i takové informace, které se neztotožňují s jeho původními představami. Jakékoliv upravování dat je velice vážným selháním vědce jako výzkumníka i jako osobnosti [Reichel 2009: 175]. Přitom by měl být nezávislý. Jeho úkolem není hájit něčí zájmy. Musí se vyvarovat jakýchkoliv projevů, které by snad mohly zpochybnit jeho důvěryhodnost. Důvěryhodnost je přitom stěžejním klíčem ke kvalitě kontaktu s účastníky i získání skutečně validních informací [Miovský 2006: 276]. Pokud budou mít informátoři podezření, že výzkumník získané informace použije proti nim, například v rámci spolupráce s policií, může to pro něj znamenat získání pouze zcela povrchních a nepoužitelných informací. Proto jsem se s respondenty viděla povětšinou několikrát dříve, než došlo ke stěžejnímu rozhovoru a v rámci pozorování jsem se je snažila přesvědčit o své důvěryhodnosti.

3.1.1. Etická pravidla chránící účastníky výzkumu

Etické otázky jsou často spojeny s rozdílným souborem hodnot, které uznávají různé společnosti a subkultury, ale i konkrétní skupiny lidí či jednotlivci uvnitř společnosti samé. Různé úhly pohledů tak mohou představovat práva jednotlivce oproti právům komunity anebo také právo výzkumníka zabývat se tématem a publikovat ho, oproti právu jednotlivce na soukromí [Hartoll 1997: 84]. „*Etické otázky v kontextu terénní práce nemají často jasnou podobu a terénní pracovník musí často řešit řadu závažných morálních dilemat.*“ [Hartoll 1997: 84] I přes to by se výzkumník nikdy neměl snažit měnit nebo soudit normy a hodnoty těch, kteří jsou subjekty výzkumu. Výzkumníci jsou v terénu proto, aby se mohli pokoušet pochopit hledisko druhých.

Osoby, se kterými jsem hovořila, jsou pro své kriminální chování značně zranitelné. Mohou být a jsou okolím stigmatizovány, jejich chování je veřejností odsuzováno a podle zákona také trestáno. V průběhu celého výzkumu mohou vzniknout nečekané okolnosti, které mohou informátory poškodit, speciálně v tomto případě, kdy je pro mé participanty účast na výzkumu spíše nevýhodná a plyne z něj pro ně množství rizik spíše než benefitů [Stanley 1996: 197]. Někteří z nich tak odmítli nahrání rozhovoru na diktafon, požadovali naprostou anonymizaci. Jeden z respondentů očekával, že se díky své povaze diplomová práce neocitne veřejně k nahlédnutí na internetu komukoli, kdo si ji vyhledá. Protože v tom jsem mu vyhovět nemohla, domluvili jsme se, že se výzkumu nezúčastní.

Důležitých zásad etického chování, které se snaží tato rizika minimalizovat, je několik. Jedním z nejdůležitějších je získání poučeného (informovaného) souhlasu, který je zárukou toho, že osoba, která se výzkumu účastní, byla předem patřičně informována jak o průběhu, tak o okolnostech výzkumu a se svojí účastí na něm souhlasí a který jsem se svými participanty podepsala [Hendl 2005: 153]. Výzkum se nesmí provádět bez udělení informovaného souhlasu, díky němuž je patrné, že subjekt rozumí povaze i důsledkům výzkumného modelu a je si zároveň vědom rizik (a někdy snad i výhod) které z něho plynou [Bailey 1987: 409]. V souvislosti s výzkumem graffiti subkultury je tak třeba zajistit ochranu výzkumníka i respondenta, protože výzkum překračuje hranice zákonného chování [Hartoll 1997: 86].

Kdykoli jsou lidské bytosti využívány jako subjekty výzkumného šetření by se mělo věnovat značnou pozornost tomu, aby byla zajištěna práva těchto lidí. Z uděleného souhlasu musí být patrné, že účastník rozumí povaze výzkumu i jeho možným důsledkům, je si vědom

jeho výhod, nevýhod i rizik. Účast na výzkumu je přitom zcela dobrovolná a účastník má právo od výzkumu kdykoliv odstoupit [Miovský 2006: 281. I když se dá předpokládat, že moje cílová skupina disponuje odporem k jakémukoliv formálnímu jednání a institucionalizované formě, rozhodla jsem se s nimi informovaný souhlas¹⁵ podepsat spíše než ho získat ústní formou. Písemná forma, dle mého názoru, působí více důvěryhodně. Domnívám se, že pokud respondent informovaný souhlas podepíše, bude se cítit daleko více chráněný pravidly sepsanými na papíře než pouze vyřčenými. Přestože v případě nezletilých osob bych souhlas měla požadovat i od rodičů a mladé respondenty bych tak vystavila možnému nebezpečí prozrazení, rodiče jsem o podpis nežádala.

Dobrovolná účast na výzkumu ale není zcela neproblematická. V případě, že se do výzkumu zapojí pouze ti, kteří chtějí, budou opomenuti ostatní, kteří mohou tvořit významnou a odlišnou skupinu. Do výzkumu se tak nemusí promítnout pohledy introvertů, těch, kteří mají se subkulturou špatné zkušenosti a kteří se bojí reakcí, které jejich účast na výzkumu mohou vyvolat u okolí [Berg 2004: 58]. Právě proto jsem do výzkumu zařadila i pozorování, které mi v mnohém působení skupiny odkrylo. V rámci něj jsem hovořila s writerkami a writery, kteří se nahrávání rozhovoru nechtěli účastnit. Takové rozpravy často neprobíhaly pouze s jedním členem nebo členkou subkultury, ale ve skupinkách, neboť mé dotazy přilákaly pozornost i okolních zainteresovaných potenciálních respondentů.

Výzkum navíc musí být prováděn v souladu s platným Obecným nařízením o ochraně osobních údajů. Před zahájením práce musí být účastníci výzkumu informováni o tom, kdo a za jakým účelem může získat přístup k získaným informacím. „*Ochrana soukromí a osobních údajů účastníků výzkumu musí být zaručena tak, aby nemohlo v důsledku nedodržení těchto etických zásad dojít k jejich újmě.*“ [Miovský 2006: 283]. I proto jsem svým respondentům a respondentkám ukázala Repozitář závěrečných prací UK i podobu záznamu mé bakalářské práce a její dohledatelnost na internetu.

Účastníci mého výzkumu systematicky provádí nebo prováděli nelegální činnost, která naplňuje skutkovou podstatu některých trestných činů. Nejedná se často pouze o poškození cizí věci, které jsem definovala výše, ale i jinou drobnou majetkovou kriminalitu v podobě krádeží a u některých z respondentů pak prodávání drog. Pokud by se údaje o jejich nelegálních aktivitách dostaly mimo výzkumný tým, hrozilo by zneužití výzkumných údajů, které by mohlo přímo ohrozit účastníky tím, že je vystaví riziku trestního stíhání.

---

¹⁵ Informovaný souhlas je přílohou diplomové práce.

„Výzkumník a jeho práce nejsou v tomto smyslu slučitelní s prací policie a je naprosto nemyslitelné, aby výzkumník poskytl výzkumné údaje v jiných situacích, než v jakých mu to ukládá zákon.“ [Mioviský 2006: 284].

V souvislosti s prací s osobními údaji je nezbytné zajistit respondentům anonymitu, což znamená, že subjekt zůstane neidentifikovatelný [Berg 2004: 65-66]. Nutno říci, že mi identita účastníků výzkumu povětšinou není známa. Zním jejich přezdívku a během rozhovorů jsem se ptala na základní údaje o věku nebo dosaženém vzdělání. Identita ovšem nesmí být odhalena ani nikomu dalšímu, tím spíše ne ostatním příslušníkům subkultury. Participanty tedy budu citovat jako writera nebo writerku s pořadovou číslovkou, kterou jsem jim náhodou vylosovala tak, abych naplnila a neporušila Etický kodex České asociace pro sociální antropologii [Casa 2020].

Naprosto zásadní je pak zajistit dostatečně bezpečné prostředí pro průběh rozhovorů, aby se nemohlo stát, že jeho obsah bude jakýmkoliv způsobem ventilován ať už během získávání dat nebo během jejich zpracovávání. Osobní a citlivé údaje je výzkumník povinen zajistit proti zneužití, prozrazení, je povinen zajistit bezpečné uložení získaných údajů. Výzkumná data mohou být použita pouze k výzkumným účelům tak, jak se na tom participanti s výzkumníkem domluvili již při podepisování informovaného souhlasu [Riechel 2009: 176]. I když většina participantů, se kterými jsem rozhovor skutečně nahrála na diktafon nebylo proti použití záznamu pro jiné výzkumné účely, jeden z respondentů se se mnou po proběhlém rozhovoru sešel, aby mi sdělil, že by raději od celé participace na výzkumu odstoupil. Nakonec jsme se dohodli, že nahrávku i s přepisem rozhovoru ihned po její analýze zničím. Tak se také stalo.

3.1.2. Etická pravidla chránící výzkumníky

Výzkum okrajových skupin přináší mnoho situací, které mohou být výzkumníkovi nepříjemné. Už před samotným výzkumem by proto měl zvážit, zda a co mu na prostředí, ve kterém se bude pohybovat a na osobách, se kterými budete hovořit, vadí. Karel Kopřiva uvádí, že různé profese, které pracují s lidmi a jejich životními zkušenostmi, upřednostňují mladé, atraktivní a dobře vypadající klienty před těmi starými a špatně oblečenými [Kopřiva 1997: 21]. Pokud má ale výzkumník ke zkoumanému prostoru a lidem, kteří se v něm pohybují velmi negativní vztah, není možné, aby se v něm pohyboval po dobu sběru dat, aniž by tuto antipatii respondenti nepoznali. „Pokud je s nimi jednáno férově, na rovínu, bez

předsudků, pokud jsou si jisti, že jsme ti, kteří umí naslouchat, je výzkum velmi příjemným zážitkem.“ [Matoušek 2004].

Jak jsem již uvedla dříve, neslouží etická pravidla pouze k ochraně účastníků výzkumu, od nichž jsou získávána data a informace, ale chrání také výzkumníky samotné, přičemž některá pravidla terénního výzkumu jsou téměř zrcadlová vůči pravidlům platícím pro respondenty. Zvláště v případě, pokud výzkumník pracuje s nebezpečím v terénu, musí dostatečně dopředu předvídat situace, které by ho mohly ohrožovat. Pokud až příliš spoléhá na okamžitou reakci a improvizaci, může být v mnoha případech pozdě [Matoušek 2004]. Ještě před započítím výzkumu musí být například jasně stanoveny hranice toho, jaké údaje budou účastníkům výzkumu o výzkumníkovi sděleny [Mioviský 2006: 287], přičemž nesmí dojít k poškození či újmě výzkumníka.

Výzkum pak může ohrozit přílišná fyzická či psychická nepohoda výzkumníka, stejně jako přílišná sebejistota a nerefektování možných rizik. Výzkumník by měl být v první řadě schopen odhadnout své síly. Může však nastat i situace, kterou nedokázal předjímat a kterou nedokáže ani zvládnout, například při strachu a pocitech ohrožení. V jakékoliv fázi výzkumu musí mít proto výzkumník možnost od výzkumu odstoupit [Mioviský 2006: 286].

Osobně jsem byla do této chvíle přítomna mnoha rozhovorům respondentů o věcech, které se mi příčí. Dohadům o tom, kde si obstarat drogy, líčení situací, kdy byl ten či onen writer zmlácen policií nebo jiným writerem, kdo posprejoval jakou historickou památku v centru Prahy. Dobrým prostředkem pro poznání svých vlastních hranic jsou rozhovorová cvičení, o kterých píše Ronald J. Chenail (1997). Ta je provozovala se svými studenty společně s nácviky situací, které mohou v průběhu rozhovorů nastat a při kterých je dobré vyzkoušet si způsob odmítnutí nabídek i situací. Samotné odmítnutí pak není ani tak důležité, jako spíš způsob, jakým je odmítnuto. Matoušek (2004) nedoporučuje odmítnout s negativně hodnotícím dovětkem. Odmítat je důležité přirozeně a tak, aby to zapadalo do vzorce chování. I já jsem se tak dopředu snažila připravovat na podobné situace.

Pozornost práce výzkumníka se zaměřuje na výzkum, nikoli na kontaktní intervenci. Pokud se výzkumník snaží změnit chování subjektů, může se brzy ocitnout ve střetu zájmů [Hartoll 1997: 85]. Výzkumník by měl slibovat participantům pouze to, co je schopen splnit. Příslib diskrétnosti znamená ochranu participantů, přičemž výzkumník by měl učinit veškerá opatření k ochraně kontaktovaných respondentů. Mělo by být naprosto zřejmé, že je absolutně nepřipustné, aby byli respondenti vystaveni situacím, které by mohly vést

k porušení etických pravidel.

Dalším etickým problémem může být to, že se mi respondenti svěřovali s nelegální aktivitou, takže mám značné informace o kriminálním jednání i o tom, kdo ho páchal. I když bych vstupem do světa deviantů a kriminálního chování získala jistě značně zajímavé informace, musím brát na zřetel bezpečí respondentů, neboť legální autority by mohly mít zájem dozvědět se ode mě informace usvědčující participanty výzkumu z nelegálních aktivit [Berg 2004: 63]. Obecně by mělo platit, že k informacím, které je nebezpečné (jak pro výzkumníka, tak pro participanta) znát, je lepší se vůbec nedostat. Nepotřebuji vědět, kdo je dealer drog, jak se jmenuje a kde bydlí. Důležité je vědět jakým způsobem se například respondenti k takovému člověku dostali [Matoušek 2004]. S respondenty jsem si navíc, podle nácviků situací dle R. J. Chenail, předem dohodla, že během rozhovorů nebudou používat jména ostatních členů subkultury v případě sdělování informací o konkrétních nelegálních aktivitách. V případě informace o závažném provinění proti zákonu tak nebudu vědět více, než potřebuji.

Chtěné a nechtěné informace, které výzkumem získáváme, by měly vyplývat z předem stanoveného cíle výzkumu. Nejzásadnějším dokumentem v této věci je každopádně trestní zákoník (Zákon č. 140/1961 Sb.), který definuje jednotlivé trestné činy. Pro výzkumníka, který se pohybuje v nelegálním prostředí, je pak stěžejní zákon upravující oznamovací povinnost a okolnosti, které zabraňují předání těchto informací. V odstavci 3 §168 je vymezeno, kdo tuto povinnost nemá. Jsou jím advokáti a duchovní, přičemž sociologové těmto paragrafům podléhají stejně jako kterýkoli jiný občan České republiky. Vstup do zkoumaného prostředí je tak nutno těmto zákonům podřídit a dopředu se připravit i na možnou komunikaci s policií. Proto jsem s sebou během pozorování nelegálních aktivit měla teze diplomové práce i studentskou kartu.

Matoušek (2004) přitom uvádí dvě strategie řešení této problematické situace. První je kontaktovat a informovat policii před samotným započítím terénního výzkumu, seznámit ji s cíli práce, strategií výzkumu i pohybem v lokalitě. Tento způsob komunikace s policií je každopádně vhodný spíše v případě výzkumu drogové scény, kriminálních jevů zahrnujících násilí a podobně, při kterých spíše hrozí riziko zadržení policií. V mém případě, tedy ve chvíli, kdy se nebudu účastnit pozorování nelegálních aktivit a s konfrontací s policií dopředu nepočítám, je výhodnější druhá možnost. Pokud bych se náhodou nachomýtla do situace obsahující nelegální aktivitu je lepší „...nevypovídat, nechat se zatknout a až na oddělení při výslechu uvést, že jsem výzkumný pracovník, zavolat vedoucího výzkumu, a ten

společně s právníkem zajistí další kroky.“ [Matoušek 2004]. I když jsem sama sebe přesvědčovala, že bych v případě zadržení policií nic nesdělila, těžko predikovat takovou situaci, se kterou nemám sebemenší zkušenost dopředu. I proto jsem si během riskantních pozorování nedělala poznámky, všechny postřehy ale sepsala po příchodu domů.

3.2. Výzkumný vzorek

K výzkumu subkultury graffiti jsem využila kombinace několika kvalitativních metod. Jako stěžejní pro získání odpovědí na výzkumné otázky považuji především polostrukturované rozhovory, které jsem vedla jak se začínajícími writery, tak v subkultuře renomovanými a dobře známými writery a v neposlední řadě i s těmi, kteří už se za příslušníky subkultury nepovažují¹⁶. Dohromady jsem hovořila se čtrnácti writery a dvěma writerkami. Většina z nich mi dovolila rozhovor nahrávat na diktafon¹⁷. Pokud ne, dělala jsem si o rozhovoru a jeho průběhu alespoň poznámky. Většina rozhovorů, které mezi mnou a writery v průběhu osmi let proběhly, ale nikdy nahrána nebyla.

Jak již bylo řečeno v úvodní kapitole, s velkou částí respondentů jsem se znala dávno před tím, než jsem si vybrala téma diplomové práce. Některé z nich jsem znala z dokonce doby, kdy jsem chodila na gymnázium. To byli také jedni z prvních respondentů, které jsem oslovila již do bakalářské práce.

Během budování kontaktní sítě jsem využila především metodu sněhové koule, díky které jsem postupně získávala kontakty na další respondenty od již participujících informantů [Hendl 2005: 152]. Oslovila jsem ale i řadu writerů a writerek, na které jsem neměla žádné vazby. Naše první konverzace proběhla většinou skrze sociální sítě, nejčastěji Instagram, na kterém svoji tvorbu prezentovali. Často se tak ukázalo, že za profilem stojí člověk, kterého graffiti fascinuje, fotografuje ho, ale sám netvoří. Výzvu, že sháním writery, dala na Instagram i má sestra Marie. Je jí 14 let a mě napadlo, že se může znát s mnoha writery a writerkami, kteří svoji kariéru v subkultuře teprve začínají. Na její výzvu se tak ozvali ti, kteří si jednou „z hecu“ koupili sprej, zkusili na zem namalovat pár tagů a dál se o graffiti nezajímali, ale i dva respondenti v jejím věku, kteří si se mnou byli ochotni popovídat.

---

¹⁶ Že se nepovažují za příslušníky subkultury, nescházejí se pravidelně s ostatními členy, nesledují dění a novinky ve světě graffiti ale neznamená, že jednou za čas nejdou malovat. Takto „neaktivní“ sprejeři chodí malovat častěji na legální plochy a velice málo tagují. Ani to ale není pravidlem.

¹⁷ Seznam respondentů spolu s protokoly rozhovorů je zaznamenán v příloze této diplomové práce.

S writery a writerkami jsem se snažila navázat kontakt i během pozorování na spontánních setkání a akcí graffiti komunity, na které jsem byla pozvána. Některé respondenty, na které jsem třeba již měla kontakt, jsem tak potkala před samotným rozhovorem během premiér graffiti videí, klipů, promítání fotek nebo oslav některých z dřívějších respondentů. Kontakt s některými respondenty jsem navázala také v obchodě s graffiti potřebami Graffneck.

Naprosto odlišným způsobem proběhlo kontaktování jedné z respondentek. Na dětském táboře v roce 2018 jsem se setkala s rodičem jednoho z dětí a rodinným přítelem, se kterým jsme se během hovoru dostali až k mojí diplomové práci. Posteskla jsem si, že se mi nedaří sehnat respondentky, tedy ženy, které se věnují graffiti. A on mi, protože shodou okolností jednu znal, nabídl, že se zeptá, zda by jí nevadilo promluvit si se mnou. Během několika týdnů jsem na ni dostala kontakt. Souhlasila, že se sejdeme.

Další nestandardní seznámení s writery proběhlo během mé cesty z Lyonu do Paříže v březnu 2020, odkud jsem během letního semestru na Erasmu ve Francii měla být kvůli pandemii onemocnění covid-19 repatriována ambasádou zpět do České republiky. Na cestě jsem potkala skupinu Ukrajinců, kteří mi ochotně pomáhali s kufry. Podle tašky s nápisem *Montana cans* jsem poznala, že se jedná o writery a po konfrontaci s tímto mým odhalením mi bylo řečeno, že kvůli zavřeným hranicím uvízli ve Francii po graffiti výletu po evropských městech a jejich vlacích. Následoval několikahodinový rozhovor se všemi z šesti členné skupiny. Rozhovory s nimi jsem do diplomové práce nezahrnula, protože se nejednalo ani o české, natož pak pražské writery. Cenný byl ale jejich zkušený pohled na pražskou subkulturu, stejně jako na aktuální situaci subkultury ve společnosti zmítané koronavirem.

Z celkově třiceti čtyř oslovených tak nakonec kladně zareagovalo šestnáct. Někteří neodpověděli vůbec a u některých oslovených jedinců se nakonec ukázalo, že se subkulturou mají jen pramálo společného. V rámci rozhovorů jsem pak byla několikrát pozvána k respondentovi domů, poznala jeho přítelkyni (a děti), kočky nebo skříně na pěstování marihuany. Mohla jsem tak pozorovat informátorův život zblízka a nejenom během společných akcí komunity v prostředí barů a klubů.

Zmíněné zúčastněné pozorování mi bylo dalším zdrojem dat. Během něj také proběhlo nespočet rozhovorů s příslušníky subkultury, jejich přáteli a dívkami. Poznámky z rozhovorů i z pozorování jsem zaznamenávala do terénního deníku. Během výzkumu a pro orientaci v subkultuře mi navíc napomohly tiskoviny a časopisy, které nadšenci

v subkultuře, ale i firmy, profitující z graffiti odvětví, vydávají. Informace pro analýzu jsem čerpala především z časopisů a webových stránek subkultury, určených pro její členy.

Kromě tvorby pieců a tagů writeři svá díla nejenom fotografují, často si je i natáčejí. Z uvedených záběrů pak sestřihávají filmy a veřejně i soukromě, tedy pouze mezi svými, je premiérují. Tak vznikají například videa Quality control¹⁸, Kick The Shit¹⁹ nebo Black passanger²⁰. Natáčení jednoho videa jsem se sama účastnila jako pozorovatel. Výzva k natáčení toho, jak writeři malují, přišla z produkce BiggBoss a šířila se skrze graffiti obchod Graffneck mezi příslušníky subkultury. Ti svá natočená videa opět přinášeli do obchodů s graffiti potřebami a čekali, zda se právě jejich video neobjeví ve snímku, dokumentujícího, dle jejich slov, kreativní vandalismus.

Video se následně premiérovalo v pražském klubu Roxy. Spolu s writery, se kterými jsem se postupem času spřátelila, jsem navíc několikrát zašla na koncert jejich oblíbené kapely a když souhlasili, tak i na drink a popovídat si o tom, jak graffiti subkultura funguje. Výsledky takových setkání přispěly k budování důvěry mezi mnou a respondenty, kteří pak byli ochotnější poskytovat mi kontakty na ostatní writery. Díky těmto setkáním jsem se navíc měla možnost velice dobře seznámit se slangem sprejerů, což mi následně pomohlo působit důvěryhodně během rozhovorů

Postupně se mi podařilo kontaktovat poměrně velký okruh lidí, kteří se díky metodě sněhové koule povětšinou znali. Výjimku tvořili tři respondenti, které jsem získala na doporučení někoho, kdo není příslušníkem subkultury, sám ale některého sprejera zná a dále pak respondenti, získáni z výzvy na Instagramu. Mezi nimi se tak objevili ti, kteří již nemalují vůbec nebo pouze velice málo a jejich kariéra writera je minulostí²¹, ti, kteří jsou na vrcholu své writerské kariéry nebo kteří se k malování po odmlce vrátili a v neposlední řadě sprejeři, kteří se malovat učí a jejich kariéra tak teprve začíná. I když moji informátoři patřili do různých generací graffiti subkultury, jsou z jedné komunity lidí, která vyznává stejné hodnoty a principy.

Ti, kteří již nejsou aktivními sprejery jimi často byli ve chvíli, kdy jsem s nimi natáčela rozhovory pro bakalářskou práci [Mejstříková 2017]. Ti také tvořili nejpočetnější skupinu mých respondentů. Je jim většinou mírně pod třicet let, dokončují školy a někteří zakládají rodiny, věnují se kariéře nebo dokonce založili vlastní podnik. Pokud jdou malovat,

¹⁸ Ke zhlédnutí například: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/134531/>.

¹⁹ Ke zhlédnutí zde: <https://www.youtube.com/watch?v=dAMRa32IUDo>.

²⁰ Video jsou nahrávána na kanál Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=PSZvG8McH7k>.

²¹ I když ne tak docela, jak se zmíním v jedné z posledních kapitol v rámci interpretace výsledků výzkumu.

je to povětšinou ze sentimentu. Impulsem k tomu může být zhlédnutí několika starých videí, kde se poznají nebo i samotný rozhovor s výzkumníci a nostalgické vzpomínání na minulost. Pak ale pro svoji činnost vyhledávají spíše nekonfliktní, méně nebezpečná místa a legální plochy.

Co writer, to ale jiný názor. Každý má pro graffiti jako takové vlastní definici, každému může nabídnout něco jiného. V rámci psaní diplomové práce jsem se snažila nalézt některé principy, které by se daly zobecnit minimálně na dnešní pražskou skupinu writerů. Vždy se ale našel někdo, kdo měl na věc absolutně odlišný názor, vlastní přístup a vlastní chápání podstaty problému. Čím více respondentů jsem vyposlechla, tím více se začaly některé odpovědi opakovat. Nikdy však nebyly zcela shodné.

Pro obsahovou analýzu jsem následně využívala program Atlas.ti, díky kterému jsem mohla ve výpovědích respondentů hledat a kódovat pravidelnosti. Pomocí otevřeného kódování vyplývaly na povrch témata a kategorie, které souvisely s výzkumnými otázkami. Díky axiálnímu kódování jsem pak v nich začala nalézat smysl a uspořádání jejich vztahů [Hájek 2014: 71]. Interpretaci výsledků pak předkládám na závěr této diplomové práce. Využívám v ní citace výpovědí svých respondentů a respondentek, které kvůli anonymizaci označuji písmenem W a vylosovaným číslem, které jsem přiřadila každému informátorovi nebo informátorce. Stejně označení využívám i u přiložených protokolech o rozhovoru a v medailoncích.

3.3. Reflexe vlastní pozice v rámci subkultury a v rámci výzkumu

Reflexi vlastní pozice výzkumu jsem se věnovala již v kapitolách, které se zabývaly etickými principy práce. Nyní se zaměřím více na můj vztah k subkultuře jako takové. Během navozování kontaktu s novými potenciálními účastníky výzkumu jsem měla na paměti, že jsem v terénu nejenom pozorovatelem, ale také pozorovaným. O narátorovi jsem se tak snažila dopředu zjistit co možná nejvíce informací. S kým se v subkultuře baví, jakou crew píše a podobně. Samozřejmostí bylo osvojení si slangu nejenom proto, abych působila důvěryhodně a projevila tím i zájem o studované téma, ale také z důvodu vyvarování se některým komunikačním nedorozuměním a faux pas. Během terénního výzkumu jsem se pak snažila o takzvanou empatickou neutralitu. Výzkumník by měl vůči respondentům vykazovat zájem, porozumění a pochopení, k zjištěným skutečnostem by však měl být

neutrální [Pattpn 1990: 474]. Neutralitu a nestrannost jsem se tak snažila vykazovat i během rozhovoru nad kontroverzními tématy nebo při debatě nad nelegálními aktivitami. V tu chvíli jsem se snažila vykazovat spíše pochopení než naprostý nesouhlas.

Získané údaje jsem tak pečlivě zaznamenávala, ale již v průběhu získávání dat jsem se je snažila co možná nejvíce vyhýbat jakémukoli hodnocení [Miovský 2006: 280]. Zcela objektivní interpretační výzkum každopádně neexistuje. Proto by se měl výzkumník snažit co nejpodrobněji vysvětlit, s jakým interpretačním rámcem a kontextem pracoval tak, aby se data nestala zavádějícími a nedošlo k nedorozumění [Hartnoll 1997: 85]. Vstup do terénu a provádění interview je přitom vždy určitým zásahem do standardního chodu věcí. Vzájemná interakce mezi respondentem a výzkumníkem má důsledky pro obě strany. Účelem rozhovoru přitom není přivodit změny, ale shromáždit data.

V rámci pozorování i vedení rozhovorů využívám takzvanou insider research, tedy kvalitativní metodu zkoumání spojenou především s etnografickým výzkumem kultury mládeže, kdy ji výzkumník nezkoumá poprvé, je s ní a jejími pravidly poměrně dobře obeznámen. Zkoumání graffiti subkultury z takové pozice může nabídnout výhody ve vztahu k výzkumnému procesu i k porozumění, vyžaduje ale opatrný a reflexivní přístup [Hodkinson 2005].

V souvislosti se zkoumáním subkultur mládeže a jejich postojů k majoritní společnosti je etnografická studie považována za vhodnou a co víc, jednu z nejrozšířenějších metod zkoumání různých druhů kulturních uskupení [Hodkinson 2005]. Podle Hodkinsona (2005) je úroveň blízkosti nebo vzdálenosti závislá na jednotlivých situacích, na složitosti a rozmanitosti individuálních identit v rámci subkultury i výzkumu. S některými z respondentů se znám velice dobře, u některých z nich rozhovor na téma graffiti neprobíhal poprvé. I tak si ale udržují poměrně jasné hranice mezi tím, kdo je zasvěcen a tím, kdo je zvenčí. Hodkinson uvádí, že takové kolektivní vědomí je zvláště silné v případě respondentů, kteří pocházejí z marginalizovaných skupiny [Hodkinson 2005]. Tou v majoritě často nenáviděné graffiti je.

V průběhu terénního výzkumu i během analýzy dat pro mě bylo důležité analyzovat vlastní pozici v subkultuře i to, do jaké míry mohu svojí pozicí výsledky výzkumu ovlivňovat. Insider research je spojena s otázkou, do jaké míry a kdo je oním insiderem a outsiderem. Protože je graffiti subkultura uzavřenou komunitou lidí, její příslušníci často prochází začleňováním pod drobnohledem ostatních writerů a členství je podmíněné aktivním malováním graffiti, nemůžu se považovat za její členku. Jsem v graffiti subkultuře

neangažovaná. I když ale nejsem writerkou, strávila jsem v komunitě graffiti, nejenom během výzkumu, nezanedbatelnou část života. Ve spoustě ohledech sdílím se subjekty svého zkoumání některé podobné názory i hodnoty, tak jako každý výzkumník či výzkumnice. Vyrůstali jsme navíc ve stejném městě, s některými respondenty jsme chodili na stejné gymnázium, máme společné přátele. Nerada bych ale byla mluvčím subkultury spíše než jejím analytickým pozorovatelem.

To, že je vlastní postavení výzkumnice i respondentů během rozhovorů mocensky nevyvážené, jsem se snažila nabourat tím, že jsem respondentky a respondenty nechala volně hovořit a odbočovat od tématu i vybrat místo schůzky. Zatímco já jsem rozhodovala o tom, na co se budu ptát a o čem bude ve finále práce, mí narátoři se zase mohli rozhodnout o tom, co mi řeknou a o čem pomlčí. Snažila jsem se tak navodit dojem naprosté rovnoprávnosti mezi mnou a mými komunikačními partnery.

Během rozhovorů mi každopádně bylo několikrát naznačeno, že o subkultuře nevím zhola nic a vůbec bych o ní psát neměla, protože jsem nikdy nebyla writerkou a nemohla jsem tedy pochopit ani její fungování ani poslání jejích členů. Bylo navíc vidět, že se při rozhovorech writeři nejednou spálili. Pokud někdo z respondentů o graffiti mluvil s médii nebo se studenty humanitních oborů, kteří potřebovali rozhovor pro studijní účely, graffiti subkultura se s výsledkem málokdy ztotožnila. Někteří respondenti se i proto několikrát ujistili, že jejich jméno nebude zveřejněno.

U některých mi toto permanentní ujišťování přišlo zvláštní. Se členy graffiti subkultury se totiž bavím od svých osmnácti let. Mezi mnohými z nich jsem po určité době našla přátele, se kterými mě baví trávit volný čas. I díky tomu mě členové subkultury pravidelně zvou na svoje oslavy, akce spojené se subkulturou, graffiti jamy nebo třeba i premiéry a promítání graff videí. Jsem, myslím, dobře obeznámena s interními pravidly subkultury i s jejím jazykem, k mé důvěryhodnosti navíc přispěla i podpora akademického zázemí a několikrát zmíněný informovaný souhlas. Jako insider jsem tedy při sběru dat o subkultuře měla přístup i k informacím, ke kterým by se outsider těžce dostával. I přes to souhlas s nahráváním rozhovoru nebyl samozřejmostí.

Na druhou stranu u mě někteří respondenti znalost o subkultuře občas přecenili, párkrát někdo z dotázaných přerušil svoji výpověď a slovy „To ti snad ani nemusím vyprávět ne?“ a chtěl tak nejspíš rozhovor urychlit, aniž bych znala kontext. Během rozhovorů jsem se několikrát setkala s protichůdnými odpověďmi hlavně ve chvíli, kdy se jednalo o estetiku graffiti a hodnocení stylů jednotlivých writerů nebo otázku autentičnosti v graffiti a jeho

komercializaci. Pokud jsem se s respondenty znala již z předchozí doby, očekávali, že se s jejich pohledem ztotožňuji, že s nimi budu souhlasit a budu se nacházet na jejich straně. V takovém případě, pokud jsem byla vyzvána ke komentáři, ohradila jsem se, že pro takové soudy nemám dostatek informací a nejsem v pozici, kdy bych to mohla zhodnotit nebo že jednoduše nevím. Nelhala jsem.

Pokud se na graffiti jako takové nahlíží jako na negativní prvek v urbánní krajině, pro úplnou upřímnost je nutné sdělit, že takový postoj jsem k subkultuře nikdy nezaujímal. V dětství, kdy jsem se s příslušníky subkultury nebavila, jsem sice, pokud si dobře vzpomínám, přebírala názory svých prarodičů a rodičů na sprejery, kteří ničí historické památky a svými ošklivými malůvkami znehodnocují nejenom úsilí sousedů o krásné a čisté prostředí k žití, ale i peníze, které je pro natření fasády a dveří posprejovaného domu třeba. Brzy jsem si ale v subkultuře začala všimnout pravidelností v psaní jednotlivých písmen i jejich rozdílných provedeních. Po seznámení se s několika writery jsem se dozvěděla víc o jejich motivaci a začala vidět rozdíl mezi vandalismem a graffiti. Navíc jsem se nikdy nestala obětí writerů a ani nevlastním žádný hmotný majetek, který by mohl být writery znehodnocen.

Když navíc s druhými hovoříme o morálce a morálních problémech, mnohdy zjišťujeme, že zcela opačný postoj jsme schopni respektovat i pochopit, i když jej zcela nesdílíme [Heidbrink 1997: 69]. Během rozhovorů s příslušníky subkultury jsem se tak několikrát přistihla, že motivům jejich tvorby nejenom rozumím, ale dokonce s nimi i sympatizuji. To neznamená, že bych šla druhý den malovat, ale že v kontextu s například rodinnou anamnézou respondentů, jejich potřebou odlišit se a protestovat svým způsobem proti konzumu nebo proti tomu, co většinová společnost bezmyšlenkovitě považuje za správné, rozumím jejich pohnutkám.

Po celou dobu studia subkultury se nicméně snažím vyvarovat normativních soudů a osobních preferencí co se týče graffiti samotného, ale i jeho stylů a odvětví. Mám ale i přes to pocit, že se v některých rozhovorech snažili respondenti podat o sobě i o subkultuře co nejlepší obraz. Z nikým z nich se bohužel nebavím natolik dlouho a často, abych dokázala s jistotou určit, zda se ten či onen jedinec nepokoušel o stylizaci. Na druhou stranu z rozhovorů vyplývá, že podat o sobě co nejlepší obraz a zaujmout čtenáře graffiti (či posluchače výkladu o něm) je zkrátka jednou z disciplín writerů.

Kvalitativní výzkum subkultury, na jehož základech tato práce stojí, probíhal s přestávkami necelých pět let. V průběhu času se každopádně můj vztah ke členům subkultury značně proměňoval, stejně jako intenzita našeho setkávání. V některých chvílích

jsem na svých kontaktech a spolu s nimi na rozhovorech pracovala týden v kuse. Občas jsem se ale věnovala pouze graffiti časopisům, videím, které o sobě příslušníci subkultury natáčejí, nebo i sekundárním pramenům, které o komunitě informují. V některých fázích výzkumu jsem byla nadšená a naprosto pohlcená zajímavostmi, na které jsem přišla, občas jsem se cítila vyčerpaná a sotva hledala energii pokračovat. Subkultura se v průběhu pěti let, kdy jsem ji sledovala, několikrát poměrně dramaticky změnila, což pro mě bylo, jako pro občasného pozorovatele, povětšinou šokující a překvapivé. Jakmile jsem měla pocit, že jsem v její struktuře našla řád, rozpadl se.

Naposledy se tak stalo s příchodem onemocnění COVID-19. Jakmile jsem zjistila, že se chování writerů v souvislosti s nařízením vlády a krizovým stavem v zemi změnilo, začala pro mě nová etapa výzkumu, kdy jsem se zhruba od konce března 2020 začala opakovaně dotazovat respondentů, zda by si na mě neudělali čas a o nové situaci si se mnou nepromluvili.

3.4. Průběh rozhovorů

Polostrukturované²² rozhovory jsem vedla po podpisu informovaného souhlasu, zaručujícím respondentkám a respondentům anonymitu nejenom v rámci majoritní společnosti, ale i uvnitř subkultury. I proto neuvádím ani jejich přezdívky a ani příslušnost ke crew. Pravá identita jednotlivců je i v rámci subkultury často známá jen částečně. Writeři mezi sebou znají své přezdívky, které píšou, znají své přezdívky na sociálních sítích a na jiných komunikačních kanálech, ale málokdy se stává, že by se například na facebooku jmenovali pravým jménem.

Místo, kde se rozhovor konal, většinou vybíral respondent nebo respondentka. Předpokládala jsem tak, že se potkáme v prostředí, které zná a kde se cítí dobře, nebude se bát otevřeně mluvit a bude se cítit uvolněně. Některé rozhovory tak probíhaly v pražských kavárnách, některé v parcích či u respondentů doma. Velké množství interakcí pak probíhalo spontánně bez předešlé domluvy během akcí pořádaných komunitou.

V průběhu samotného rozhovoru jsem pořadí otázek přizpůsobovala atmosféře a náladě, která v ten čas panovala mezi mnou a respondentem. Snažila jsem se je klást tak, abych se ptala co možná nejvíce neutrálně a dotaz tak nemohl ovlivnit odpověď. Protože je svět graffiti převážně světem nelegálních činností, konečná volba otázek a témat, o kterých

---

²² Scénář polostrukturovaných rozhovorů jsem přiložila k diplomové práci jako přílohu.

jsem s respondenty mluvila vždy závisela na důvěře, kterou se mezi námi podařilo vytvořit. Polostrukturovaný rozhovor mi ale umožňoval pružnost v podávání otázek i získávání informací. Otázky, které jsem si pro účely setkání připravila, jsem v jeho průběhu obohatila o doplňující dotazy tak, aby byl zaručen přirozený průběh komunikace [Bryman 2012: 471].

V rámci scénáře rozhovoru byly otázky rozděleny do několika oblastí a respondenti a respondentky je předem neznali, i když o otázky v několika případech předem projevíli zájem. Jejich znění jsem jim však nepřeposílala, neboť jsem se zajímala o přímou a autentickou výpověď místo předem připravené. Pokud bylo zaslání otázek dopředu podmínkou pro konání rozhovoru, snažila jsem se spíše respondenty v co nejširší míře informovat o cílech výzkumu, jeho jednotlivých okruzích, stejně jako o etice výzkumu a zaručení anonymity.

První okruh otázek se týká především začátků writerů a writerek v subkultuře a důvodů, proč chtěl jedinec do subkultury patřit. Zaměřuje se i na okolnosti vstupu mezi writery, začlenění se do hierarchie i situaci v rodině a mezi kamarády, spolužáky. Následující část se zabývá reakcemi okolí na writerovu aktivitu, snahu skrývat barvy a graffiti potřeby, ale i obdiv, který se writerům a writerkám dopřával z okolí mimo subkulturu. Třetí část se pak ptá na vztah writera k obětem jeho aktivit i na hranice, které podle jedince říkají, na co se ještě malovat může a co ne. Čtvrtá část se pak týká subkultury jako takové, stabilnosti vztahů mezi writery, proměnlivosti hierarchie i sporů uvnitř komunity a jejich řešení. Následující baterie otázek se zaměřuje na negativní reakce okolí, zážitky s policií i vnímání policie a sankcí města nebo státu. Nakonec jsem se ptala na omezení, která graffiti tvorba přináší do normálního života, jeho negativní stránky a proměnu vztahu vůči graffiti v průběhu kariéry v subkultuře. Zajímalo mě i zda writer maluje stále s těmi stejnými lidmi a jestli je graffiti láska na celý život nebo existuje něco jako konec kariéry člena subkultury.

Během rozhovoru jsem respondenta nechala volně vyprávět svůj příběh a v případě, že se rozpovídal, jsem ho nechala vykládat o tom, co mu přišlo důležité zmínit. Zároveň jsem se snažila dostat odpovědi na všechny své otázky. Často se stalo, že jedna odpověď obsáhla několik otázek najednou, takže jsem se odpovědi na otázku dozvěděla dříve, než jsem ji vůbec stačila položit.

4. Analýza rozhovorů

Následující kapitoly jsem psala především na základě několik let trvajících terénního výzkumu, který probíhal v Praze, doplněného o zjištění, která jsem čerpala ze subkulturních časopisů, magazínů a jiných tiskovin, stejně jako z veřejně dostupných rozhovorů s příslušníky subkultury, videí nebo internetových galerií. Subkulturou graffiti jsem se výrazněji začala zabývat v průběhu studia bakaláře, systematicky kolem roku 2016. I když je subkultura rozšířená po celém světě a v dnešní době je málo které město graffiti nepoznamenáno, omezila jsem výzkum pouze na naše hlavní město. Učinila jsem tak z několika důvodů. Protože v něm žiji, bylo pro mě mnohem snazší navázat zde kontakt s writery a poznat jejich práci či pružně reagovat na pozvánky na konané akce. Graffiti subkultura tu již má dlouholetou tradici, která se vyvíjela již před rokem 1989, aby po sametové revoluci zažila výrazný vzestup. V pražské subkultuře se navíc pohybuje dost writerů, abych mezi nimi našla ty, kteří si se mnou popovídají.

Projevy a komunikace graffiti subkultury jsou pro většinovou společnost značně nesrozumitelné, těžko pochopitelné a už vůbec ne akceptovatelné. I tato práce je proto do určité míry mojí interpretací zjištěných faktů, které se ale snažím podtrhnout citacemi výpovědí jednotlivých autorů, které jsem získala v průběhu rozhovorů, případně citacemi z graffiti časopisů či videí, jejichž tvůrci jsou samotní writeři.

Během analýzy rozhovorů jsem se snažila především o nalezení odpovědí na výzkumné otázky. Na otázku, zda se proměňují motivy writera setrvávat v subkultuře v čase a jaké výhody z takového členství plynou, jsem se zaměřila v rámci prvních dvou kapitol – Teritorialita města a Malování je závislost. Na další otázku, jak se projevuje kritika writera v jeho okolí a jak on sám vnímá postihy a sankce veřejnosti a institucí, odpovídám v kapitole Graffiti vs. Vandalismus a dotýkám se jí i v kapitole Nikdy nepřestaneš. V kapitole Uznání a prestiž pak analyzuji, jaké existují sankce za nelegální chování uvnitř subkultury a jakým způsobem od kterého chování writery a writerky odrazují. Kapitola Nikdy nepřestaneš se mimo jiné zaměřuje i na důvody, které vedou writera k ukončení kariéry v subkultuře.

V průběhu psaní diplomové práce jsem se pak kvůli nenadálé situaci s covid-19 na jaře 2020 rozhodla připojit i kapitolu, která by se věnovala reakcí subkultury na dění ve společnosti v souvislosti s pandemií. Tu jsem zařadila na konec.

4.1. Teritorialita města: Motivace k přeměně městského prostředí

Pražská subkultura se od graffiti subkultur v jiných městech České republiky může značně lišit, stejně jako se bezesporu liší od komunit v jiných světových městech. Téměř všichni respondenti za svoji graffiti kariéru nemalovali pouze v Praze, ale při různých příležitostech a návštěvách i v jiných českých městech. Velká většina z nich pak i mimo Českou republiku a pokud měli příležitost tak i za hranicemi Evropy.

W12: „Když seš někde venku, tak tam prostě chceš zanechat stopu. Uděláš piece. Vezmeš si pár barev a uděláš tam. Navíc tam vypíšeš Prahu, aby bylo vidět, odkud jsi. Když to uvidí nějaký writer a pojedou do Prahy, třeba bude hledat tvoje jméno. Nebo to uvidí a řekne si: Jo, hele, to je u nás!“

Motivace writerů a writerek může být v některých městech velice podobná, někde ale úplně odlišná. Některé skupiny sprejerů se, dle výpovědí respondentů, zaměřují na přeměnu urbánní krajiny podle svých estetických žebříčků a někteří se snaží pomocí graffiti poukázat na společenské problémy v zemi. Informátorka W3, jejíž rozhovor nemám nahráný, protože nahrávání na diktafon striktně odmítla, říkala, že maluje jen na vlaky velkých dopravců a co víc, těch, kteří mají na vlakovou dopravu monopol, se kterým osobně nesouhlasí. Z její výpovědi byl nejvíce cítit odpor ke komercializaci a peněžnímu charakteru mezilidských vztahů, který se zdá být jedním z pilířů subkultury sprejů [Munková 2001: 114]. Někteří writeři a writerkyně se tak nebojí pomalovat výlohy obchodů nebo plochy, které slouží k reklamním účelům, neboť dle jejich slov hyzdí Prahu více než kdejaký piece.

W4: „Já si na centrum města asi úplně nedovolím. Ale už teď je tam tolik bordelu, a nemyslím tím graffáče, že to snad tomu městu snad už ani uškodit nemůže.“

Města a jejich části se snaží na potřebu sebe prezentace sprejerů a jejich snahu přetvářet urbánní krajinu reagovat již zmíněným zavedením legálních ploch, které jsou pro graffiti přímo určené. Během rozhovorů jsme s mými respondenty hovořili i o rozdílu v malování na legálních plochách a na plochách ilegálních.

Z jejich výpovědí vyplývá, že má subkultura tak, jak ji vnímají její aktéři, jen velice málo společného s legálem. Legál jsou pro ně plochy, ve valném případě v sídlištních oblastech města, na které maluje každý, kdo si chce vyzkoušet techniky sprejování. Writeři se zde sice pohybují, mimo jiné na graffiti jamech, malování zde je pro ně ale spojeno s výrazně rozdílnou motivací členů pro tvorbu.

W7: „Já si jdu na legál relaxovat. Legál, to jsou takový ty hezký barvičky, vyumělkovaný tvary. To je to, co se ještě lidem celkem líbí, s graffiti jako životním stylem to ale nemá nic společného. Můžeš tam strávit třeba celý den, pít pivko. To ale není ono. To může dělat jakýkoliv toy.“

Vzrušující pocit ohrožení související s deviantním chováním sprejerů a do žil vlitý adrenalin se po malování na nelegálních místech přetaví v pocit dobře odvedené práce a zadostiučinění, podporovaný uznáním ostatních členů subkultury. Nervozita poměrně rychle opadne a okamžitě ji vysřídá blažený pocit a euforie.

Mladé členy subkultury legální plochy příliš nemotivují k tomu, aby nemalovali v centru města na soukromý majetek. Při sprejování zde chybí vyplavení adrenalinu spolu s pocitem ohrožení. V rámci dnešní subkultury tak za tvorbu na legálu není možno sbírat kredity a postupovat na pomyslném hierarchickém žebříčku vzhůru. Na druhou stranu se jedná o místa, kde se může realizovat ten, kdo na ambice kariérního růstu v subkultuře rezignoval nebo o něj nikdy nestál.

Writer, kterému jsem vylosovala číslo 4 a kterého tedy označuji jako W4 podle svých slov během své kariéry maloval mnohokrát z různorodých pohnutek a motivace ke psaní svého jména a k příslušnictví k subkultuře se u něj často měnily. Původní snaha seznámit se s vrstevníky, kteří nosili chraštíci igelitky s barvami do školy, se změnila v touhu vyrovnat se jim a následně reprezentovat svoji crew a své jméno nejenom v Praze, ale i jiných městech v Evropě.

V souvislosti s teritorialitou města se o graffiti často hovoří jako o vymezování území. Writeři jsou na své město hrdí, mají ho rádi. Pokud jsou v zahraničí svým podpisem, ke kterému je Praha připsána svůj domov reprezentují a zvou k jeho návštěvě. Více než polovina mých respondentů odmítla tvrzení, že graffiti je jako očůrávání patníků, jak se často objevuje v médiích²³ a že jde o vymezování si území.

W14: „Hele tak jako je to očůrávání patníků a není. My si neočůráváme svoje území ve smyslu: Sem nechod! To je moje teritorium. Spíš to je: Čau, byl jsem tu! Nevím, do jaký míry to má co společného se psama. To tvoje území je o něčem jiným. Je to celý město a pak jednotlivý spoty, který máš třeba rád. Ale spíše který vidí hodně lidí (smích).“

Městské prostředí, ve kterém writeři vytváří legální i nelegální nápisy na budovách zdech a plochách, přístupných očím veřejnosti, představuje arénu pro soutěžení o to, čí dílo

---

²³ Například: https://plzensky.denik.cz/zpravy_region/sprejeri_tema_20070413.html.

bude více vidět. Čím více je writer a jeho piece a tagy vidět, tím více respektu v subkultuře získává.

W15: „Nejvíc na tom je zanechat tu stopu ostatním. To, že jsem vidět. Nedělám to pro žádnou subkulturu, ale pro svůj pocit a potěšení. I pro ten pocit, aby mě ostatní viděli a znali.“

V rámci teritoria města nebo městské části se pak jednotliví sprejeři a jejich crews předhánějí o to, kdo je víc viditelný a na jak disponovaných a nebezpečných místech tvořili. Ten, kdo své teritorium označil jako první, měl by být uznáván a plochu by neměl nikdo jiný napadnout. Pokud tak učiní, narůstá v rámci rivalry a soupeření agresivita mezi skupinami a může dojít až k potyčce [Brighenti 2010]. Z rozhovorů ale vyplývá, že se v malování jednotlivci i crews navzájem podporují. Skutečná rivalita a spory nastupují kvůli malování málokdy. Když už se writeři mezi sebou nepohodnou, není to s největší pravděpodobností kvůli malování, ale kvůli něčemu jinému, co se ale do rivalry na poli graffiti může překlenout. Pak může na řadu přijít přejíždění pieceů.

W8: „Přejet piece není jen tak. Buď to uděláš, protože to je toy nebo protože jsi dement a měl bys za to dostat přes držku.“

Přejíždění nebo přemalovávání pieceů je ale formou sankce za nedodržování pravidel. Je zcela nemyslitelné, aby někdo v hierarchii níže postavený přemaloval piece někomu, kdo se v graffiti subkultuře pohybuje delší dobu, je „služebně“ starší, nebo v subkultuře uznávanější.

Sprejování je činnost poměrně časově i ekonomicky náročná. Writeři v lepším případě riskují vysoké společenské sankce, v horším případě smrt při přelézání vlakových souprav nebo při lezení na střechy budov [Hampton 2013: 51]. Nejedna z writerů byl během malování ve výškách nebo na pohybujícím se objektu těžce zraněn nebo následkům zranění podlehl.

Graffiti je navíc jevem významně spojeným s vnímáním prostoru města jako takového a jeho teritorialitou ve své komplexnosti, včetně výšek i hloubek. Jedná se o sociokulturní projev mládeže v urbánním prostředí. Writeři ale často město nevnímají jako objektivní prostor, zaznamenaný na mapě s veškerými ulicemi, významnými budovami, úřady, vodními toky poštami a parky. Stejně jako město vnímají jinak turisté, jinak jeho stálí obyvatelé, jinak ho vnímají handicapovaní, zaměstnanci, řidiči dopravních prostředků, mladí, staří, tak ho jinak vnímají i writeři. Sledují místa, o která normální obyvatel okem nezavadí.

W1: „Pro mě je město graffiti. A graffiti je město. Já si dělám v hlavě svoji mapu toho, kde co mám počmáraný. Když jsem někde venku, tak se koukám, kde je co dobrýho a orientuju se podle toho. Jo tady byl tenhle graffáč, tak teď zahnu třikrát doleva a jsem v hotelu.“

Graffiti je jako chameleonská kůže města. Je veřejným uměním virtuozita a pro někoho jiného vandalismem. I tak stále patří mezi jedny ze základních forem lidského projevu [Grafac 2005]. Městské zdi jsou neustále překreslovány writery, kteří mezi sebou soutěží, často ale i spolupracují. Piece může na veřejném plátně zůstat roky, jiný ale pouze týdny nebo dokonce hodiny. Autoři graffiti mezi sebou navzájem bojují mezitím co si většina městských obyvatel této neustálé změny a procesu všimá jen podvědomě.

Ne pro všechny writery je ale důležité dělat si z graffiti výtvorů svých kolegů mapy. Někteří, a jedná se především o „vysloužilé“ writery nebo writery veterány, dobré místo neoceňují tolik, jako vykreslenou ruku jeho tvůrce. Individuální pojetí estetiky má u graffiti stále pevné místo vedle kvantity či „spotu“, kde je piece nebo tag proveden.

W14: „Já už zas ty místa tolik neřeším jako. Když seš vožralej, tak hecneš všechno a když máš štěstí, tak tě u toho nechytěj. Jako cením ty místa, cením, když to někdo udělá na nějakým hardcoru, cením to, je to krutý, ale není to všechno.“

To, jakým způsobem se město mění v souvislosti s graffiti je proměnlivé v čase, stejně tak jako motivace writera k malování. Někteří příslušníci subkultury tak už nechtějí se svými díly seznamovat pouze zainteresované členy komunity, ale i laickou veřejnost.

Fenomén měnícího se města a jeho zdi tak zachycuje pomocí kamer několik interaktivních projektů v čele s bývalými nebo stávajícími writery. Jedním z nich je například Graffiti Archeology [Grafac 2005], projekt, který fotografuje konkrétní městské stěny po několik měsíců nebo let. Fotografie jsou pak spojeny do časosběrného krátkého filmu, ve kterém je vidět plynutí času, nestabilita, překrývání a přibývání jednotlivých tagů nebo naopak jejich přetírání. Sledovat tak můžeme komunikaci a dialogy mezi jednotlivými writery, jejich boj o lukrativní místo nebo například vývoj stylu jednoho writera v průběhu času. Vzniká tak živý archiv z míst, na kterých původní graffiti díla dávno zanikla.

Tento konkrétní projekt upoutal pozornost fotografů i tvůrců graffiti a rozrostla se kolem něj online komunita²⁴, která si klade za cíl nejenom mapovat a objektivně zdokumentovat podobu města a graffiti, ale přinést jeho podobu veřejnosti. Graffiti

---

²⁴ Například na <https://www.flickr.com/groups/grafarc>, kam mohou fotografové ale i writeři přidávat svoje vlastní fotografie zdí, které jsou následně použity do animací.

archeologie je longitudinální metoda výzkumu, zaměřená nikoli pouze na graffiti jako takové, ale i na jeho kontext.

Snaha změnit město ku obrazu svému ale není jediným důvodem pro motivaci patřit do graffiti subkultury. Většina mých respondentů a respondentek pochází z rozvedených rodin, někteří měli poměrně pohnuté dětství, žili pouze s jedním rodičem, byli šikanováni ve škole, na dětském táboře nebo nebyli schopni začlenit se do třídního kolektivu. Mnozí do teď dochází na psychoterapie. I když se myšlenka, že ničení cizího majetku souvisí s nelehkým osudem mladých lidí nabízí, není uplatnitelná vždy. Respondentů, se kterými jsem mluvila je navíc poměrně málo na to, abychom mohli z jejich výpovědí usuzovat, že platí pravidlo, podle kterého se členem subkultury graffiti stane spíše ten, kdo měl nesnadný začátek v životě. Mnoho oslovených writerů mělo navíc podle vlastních slov dětství idylické a do subkultury je přivedli starší sourozenci nebo kamarádi spíše než snaha vymezit se vůči okolí.

Prvotní motivací k tvorbě graffiti a ke členství v subkultuře tak ale může být skutečně snaha patřit do alternativní rodiny writerů a writerek, možnost sdílet s nimi tajemství stejně jako si užívat přísunu adrenalinu v souvislosti s měněním urbánní krajiny. Naprostá většina mých respondentů graffiti upoutalo mnohem dříve, než se odhodlali ke koupi svého prvního spreje. Dva z respondentů pak byli do komunity pozváni svým starším sourozencem, někteří kamarády, kteří se před nimi pochlubili svým tajemstvím a chtěli s nimi sdílet pocit výjimečnosti mezi ostatní mládeží. Motivací pro setrvání v subkultuře poté, co writerovi odezní jeho sláva v komunitě, může být snaha seznamovat s děním v graffiti veřejnost.

Jedním z demotivačních faktorů je naopak například nestálost barev na zdech města. Z pohledu trvanlivosti piecu či tagu nezáleží pouze na podkladu, na který je sprejováno nebo na zvolené technice a kvalitě barev. Ve hře je také umístění nápisu, jeho viditelnosti z veřejných míst, zda se jedná o osobní či veřejný majetek. To, jestli bude piece odstraněn a přetřen barvou, se podle některých zkušených writerů dá snadno odhadnout.

W5: „To je jasný, tak metro ti nebude jezdit několik měsíců komplet pocákaný. Wholetrain okamžitě vymění. Proto poté, co uděláš piece nebo metro, okamžitě se snažíš zaznamenat si to. Udělat fotku. Ten vlak ti odjede a už ho neuvidíš. Občas se to taky nestihne. Když uděláš na nějakou veřejnou budovu, nebo budovu někde hodně frekventovaně v bohaté čtvrti, jasně že si to tam nenechají ani do druhého týdne.“

V samotné subkultuře navíc existuje mechanismus, pravidla, podle kterých by se na památky, historické budovy a místa spojená se subkulturou sahat nemělo, jinak hrozí trest.

Ani v tomto případě se však členové subkultury neshodnou.

W2: „Jednou jsem úplně totálně sestřelenej a totálně vožralej, zkoksovanej počmáral výlohu Queensu. To byl průser. To byl průser. A nebyl s policajty. To byl průser, že mi volali a psali lidi, že mě chtěj sejmout a podobně. To jsem posral.“

V tu chvíli byly podle respondenta v subkultuře dva tábory lidí. Ty, pro které byl hiphopový obchod Queens mainstream a symbol kapitalismu s předraženým oblečením, který se zároveň snaží prodávat barvy a který se dere do autentické subkultury a ty, který ho zastávali. Informant měl podle svých slov štěstí, že svědek, který ho u toho viděl, nedal druhé skupině naštvaných lidí adresu respondenta. Pak by bylo dle jeho slov po něm.

4.2. Malování je závislost: Výhody plynoucí ze členství v subkultuře

Sprejeři, kteří se pohybují ve svém nejaktivnějším období v rámci subkulturní kariéry, jej často popisují jako stav podobný drogové závislosti. Svůj tag chtějí mít všude, kudy jdou a psaním svého jména si budují uznání mezi ostatními. Jejich svět je redukován na zdi a barvy. Vše se točí kolem toho, na jaké místo napsat své jméno nebo jméno svojí crew, kam umístit chrom nebo piece, kdo a kam namaloval dobrý throw-up, jaké riziko podstupoval a jaké tvary písmen zvolil.

W2: „Jakmile do toho jednou zabředneš, jakmile tě to chytne tahle společnost, jako hloubějce, jakmile poznáš další lidi a jakmile v tom takhle jedeš jako naplno, tak je to jako droga. Jakmile v nějaký droze jedeš naplno, tak jsi navždycky závislej. Můžeš abstinovat X let, ale dáš si jedno pivo a stejně se ten alkoholismus vrátí. A tohle je stejný“

Respondenti svůj pocit z graffiti často připodobňovali k závislosti, které někdo odolat dokáže, někdo jiný ne.

W12: „Hele já i když jako nemaluju, tak se kouknu na nějaký video a už mě zase svrbí ruka. Vzpomenu si na tu atmosféru a chci to.“

Závislost se přitom neprojevuje fyzicky. Kvůli tomu, že graffiti subkultuře mladý člověk obětuje část vlastního života, nestýká se s nikým jiným než s příslušníky subkultury a veškeré finance obětuje za barvy, je pak velice těžké soustředit se na jinou činnost a budovat sociální vazby jinde.

W2: „Lidi, co propadnou graffiti způsobem, že pak chtěj chodit jenom malovat vlaky a jenom dělat videa a prezentovat to někde, být v magazínech – graffiti magazínech, abys

byl po všech krámech v Evropě a aby o tobě celá ta komunita věděla. Jo? Tak tomu musíš život obětovat úplně. A to je asi ta závislost. To seš úplně magor. “

Propadnout graffiti přitom není těžké. Alternativní způsob života, který mladému člověku nabízí úplně jiný rozměr světa a jeho chápání spolu s pocitem prestiže a uznání v komunitě, šplhání po hierarchickém žebříčku a pocit, že writer v komunitě konečně dokázal něco hmatatelného, co celý život ne, je silnou motivací. Motivace k malování se ale časem proměňuje stejně jako výhody, které ze členství plynou. Původní snaha patřit do skupiny, najít přátele se stejným zájmem se postupně mění ve snahu stoupat po hierarchickém žebříčku uvnitř subkultury.

W5: „Jakmile si na to zvykneš s tím žít denně, tak jakmile by se ti to nějak odtrhlo, tak ti to bude chybět jako všechno. (...) Je to možná ale spíš jak závislost na sociálních sítích než na drogách. Nemá to fyzický projev ta abstinence. Ale když si navykneš to žít denně v graffiti společnosti lidí, chodit denně do krámu se bavit s lidmi co to dělají nebo se o tom baví a budeš řešit kdo kdy zas něco načmáral a kdy, jestli to byl nafotit, jestli mu to ujelo, jestli ho u toho chytli. Ten svět žije. Je to jako otevřít feed na facebooku a krmit se tím. “

Sprejeři navíc o svých crew často mluví jako o svých druhých rodinách, domovech, kde si mohou říct všechno, kde si navzájem rozumí a mohou se na sebe spolehnout. Se subkulturou se tak pojí budování a nacházení nové identity, práce a zlepšování se v malování, za které se writerovi dostane uznání a které pak vede k pocitům štěstí a naplnění. I po letech „abstinence“ se writer do kolektivu snadno a rychle vrátí. Způsob, jak namalovat piece a jak se podepsat se podle příslušníků subkultury nezapomíná.

W2: „Okrajově? Maluju. Okrajově? Maluju. Mám doma fixu s nalitým acidem a zkurvil jsem pár skleněných zastávek. A byl to skvělý pocit, do prdele! (smích)“

Někteří writeři graffiti ale nikdy zcela nepropadli. Podle vlastních slov mají jiné priority, které chtějí naplňovat, stýkají se i v rámci jiných komunit a graffiti pro ně není nejdůležitější součástí života. Často si na to, aby mu zcela nepodlehli museli dávat pozor anebo si subkultury užili dost v mladých letech a poté, co si začali hledat práci a potyčky s policií jim začaly dělat problémy nejenom ve veřejném, ale i v soukromém životě od graffiti subkultury pomalu opustili.

W1: „Mě to zas nikdy úplně nesežralo jako. Je to jak s koksem. Někteří lidi si ujždějí na koxu a já jsem ho šňupal a nějak jako nepotřebuju šňupat. Nějak mě to nebaví. (...) Uvědomuju si, že tomu úplně propadnout nechci. A obětovat tomu celý život. “

Na tom, zda se graffiti dá označit za závislost nebo ne se ale mí respondenti neshodli.

Vždy vypovídali, že se setkali s někým, kdo graffiti obětoval všechno a nic jiného pro něj neexistuje. Odřízal se od dosavadního života a žil pouze se svojí crew. Někteří začali malovat zkrátka z nudy a z dobrého pocitu, že je někdo ocení, když udělají hezký piece. Nikdy se nedopracovali do takové fáze, kdy by museli jít malovat každý den.

W2: „Dřív jsem to dělal sám, když jsem někam třeba cestoval za někým. Prostě jedeš někam, tak si s sebou vezmeš čmárátka a počmáráš něco. Ale dneska vlastně když jedu někam něco řešit tak jedu autem, žejo, takže nemám důvod si s sebou něco brát. (...) Spíš když už to dneska dělám jako, tak je to vyhrazený čas na to.“

Writeři, kteří graffiti propadli naplno a dosáhli vytouženého cíle se subkulturou následně začali postupně ztrácet kontakt a chtěli nechtěli ustupovali nové generaci. Mezi respondenty a writery o kterých vyprávěli, se ale našli i tací, co dosáhli na pomyslný vrchol, rozhodli se ale bořit pomyslné hranice a postupovat na další mety.

Pro mnohé to bylo vytvořit graffiti video, vydat vlastní publikaci nebo článek v subkulturním časopise, poslat do magazínu fotografii, kterou by někdo otiskl. Pro mnohé to bylo ale vytoužené spojení koníčku a života v subkultuře s životem mimo subkulturu. Takoví jedinci se pokusili prorazit do galerií, založit grafické studio a graffiti se věnovat profesionálně nebo v případě jedné writerky natočit film o ženách v subkultuře a pořádat workshopy pro veřejnost.

Jak jsem předestřela v této kapitole, že členství v subkultuře pramení pro jedince několik výhod. Jednak je to získání nového okruhu přátel, který je často přirovnáván k druhé rodině, ve které jsou vztahy spjaté tajemstvím a adrenalinovými zážitky, prestiž spolu s možností šplhat po hierarchickém žebříčku subkultury díky získání uznání v komunitě nebo získání nového smyslu života spojeného s vytvářením něčeho hmatatelného a rozpoznatelného na první pohled.

Motivy setrvání v subkultuře se v průběhu kariéry writera liší. Zejména ke konci kariéry, kdy je žezlo přenecháno energičtější mladší generaci, je motivací stále patřit do subkultury především nostalgie spojená se zážitky z mládí, ale i nový byznys, který je kolem subkultury zakládán v podobě anti graffiti firem, jejíž jsou bývali writeři často součástí nebo uměleckých kariér bývalých writerů, kteří ze svého jména, zvláštnosti a image deviantního kluka z ulice těží ve svých životopisech.

V průběhu výzkumu bylo možno srovnávat výpovědi respondentů, které mi byly podány během psaní bakalářské práce s rozhovory novými. Některé pohledy na subkulturu i na motivaci v ní setrvat se nelišily, některé ale výrazně. Pro toho, kdo byl před čtyřmi lety

na vrcholu své kariéry v subkultuře a graffiti bylo jeho životním snem a posláním je nyní subkultura okrajovým koníčkem, kterému se věnuje velice zřídka. Takovým respondentům většinou do života přišla velká životní událost nebo milník, kterému byli nuceni přizpůsobit dosavadní život. W15 tak například založil vlastní podnikání, pro které je záznam v rejstříku trestů hrozící za sprejování nemyslitelný. Jiný z respondentů pak založil rodinu, kterou svými nelegálními činnostmi nechce ohrožovat.

4.3. Graffiti vs vandalismus: Kritika graffiti

Společnost vnímá writery výlučně prostřednictvím jejich výtvorů a jejich estetická povaha je otázkou sama o sobě. Málokdo některého ze sprejerů zná osobně natolik, aby se s ním mohl o graffiti bavit. Informace o subkultuře se tak dočítáme z médií, kde je k ní zachovávan výlučně negativní vztah, i když kvalitní články investigativních a populárně naučných časopisů se sem tam taky objeví. O graffiti následně informuje i týdeník policie. Ucelené sociálně-demografické nebo psychologické studie ale na toto téma chybí, a tak se graffiti pro většinovou společnost stává záhadou, vyvolávající rozporuplné emoce [Urban 2008: 116].

Argumenty proti sprejerům jsou známé. Majoritě nutí svůj ponurý a zcela nekonvenční vkus a pohled na svět. Nabourávají se do soukromých objektů bez jakéhokoli povolení a na cizích pozemcích ničí majetek, čímž se dostávají do konfliktu se zákonem. Graffiti je angažovanou subkulturou, která podle slov respondentů bojuje proti odlidštěnému a anonymizovanému prostředí velkoměsta. Dost často navíc zmiňují šed' socialistické zástavby sídlišť, která je plně podřízená funkčnosti bez jakékoli snahy o estetiku či individualitu. Potlačení individuality a šedé jednomyslnosti města se tak snaží nabourat při zachování maximální úcty k lidské svobodě a jedinečnosti každého svobodného projevu [Munková 2001: 114].

Pohled samotných writerů na fenomén graffiti už tolik známý není, a navíc se často liší. Někdo ho chápe jako vzdor proti betonové šedi, filozofii, nebo životní styl. Někdo pak jako občasnou rebelii proti anonymitě masové společnosti, nevkusným reklamám. Pro všechny je pak graffiti nástrojem výtvarného vyjádření s úctou k pravidlům subkultury a co víc, s úctou k městu samotnému. Podle samotných příslušníků k subkultuře totiž k žádnému ničení nedochází, prostředí města se naopak často zvelebují. To nejsou oni, kdo nutí svůj postoj ostatním. To společnost nutí uniformní vkus jednotlivým obyvatelům měst, kterých

se ale na jejich vkus a postoj k vizuálnímu obrazu města nikdo nikdy neptal. Vizuální smog, reklamy i na kulturních a historických památkách v centru Prahy 1 jsou stejným, ne-li horším hyzděním města, navíc často rovněž ilegálním. Většinová společnost si na billboardy, bannery a všude přítomnou reklamu na rozdíl od tagů zvykla. V očích writerů je tak graffiti de facto jistým „*aktivním druhem občanské neposlušnosti*.“ [Urban 2008: 117].

Writerka, kterou jsem pojmenovala W3, jako jeden z důvodů malování popisuje snahu upozornit na budovy v centru města, které nikdo nespravuje, nikdo o ně nepečuje, nikdo se o ně nestará. Graffiti je tak možností upozornit na dům, jehož majitelé žijí v cizině a ani je nenapadne přijet se podívat, jak jejich dům vypadá. Z pohledu sociologů Matza a Sykese a jejich popisu neutralizace pochybení zločinů se v tomto případě jedná o popření oběti. Podle W3 majitelé budov v centru města nejsou žádná nevinátka, naopak se vůči společnosti prohřešují, když nechají chátrat to, co by jiní označili za kulturní památku, ale hlavně i to, co by mohlo nabídnout teplý domov těm, kteří nemají kde bydlet. W3 tak podle svých slov nenápadně upozorňuje na hodnoty, jako je například solidarita, které se podle ní ze společnosti postupně vytrácí.

Samotní writeři vidí v graffiti a vandalismu rozdíl. Vnitřní pravidla jim nedovolují malovat na historické památky, některé instituce, architektonické skvosty. Pokud by někdo takové pravidlo porušil, byl by označen za toye, což se podle respondentů stává. Sami se za podobný výtvar, který v tomto případě málokdy vzniká ve střízlivosti, následně stydí. V rámci subkultury fungují kontrolní mechanismy, které sledují dodržování norem uvnitř skupiny writerů. Tyto vnitřní sankce si příslušník subkultury osvojuje během vstupu a socializace uvnitř skupiny. Přijímá její normy i hodnoty, osvojuje si jednotlivé techniky malování, ale i to, čemu je lepší se vyvarovat nejenom kvůli sankcím policie a soudů, ale i ostatních členů subkultury. Ne vždy jsou ale writeři takto uvědomělí a jejich cílem většinou není poukázat na nějaký celospolečenský problém. Dost z nich má ale určitá vlastní pravidla ve shodě s celou subkulturou, která říkají, kde je hranice toho, na co se ještě malovat může a na co už ne. Jak padlo v předchozí kapitole a v rozhovoru s W2, příslušníci graffiti subkultury se občas na hranicích neshodnou, což vede k častým potyčkám. Pak rozhodují jednotlivé morální zásady, svědomí a hodnoty každého writera.

W11: „Pro mě je třeba jedno z kritérií, abych nikoho moc nenasral. Občas je to na hranici, že je to třeba čistá zeď u silnice. Ale jinak vopuštěný baráky, nebo někde nějaký kus zdi polozbořenej.“

Takovou hranici ale každý z writerů a writerek podle rozhovorů vnímá jinak. Podle

někoho patří malování na památky k projevům komunity i za cenu vnitřních trestů, pro někoho je psaní na památky naprosto nemístné.

Pokud bychom se společně prošli městem s cílem sledovat nelegální i legální graffiti, málokdy bychom se shodli, do jaké míry a v jakém případě se ještě jedná o umění a kdy o vandalismus. O hranici mezi uměním a vandalismem se zmiňuje Cedar Lewison, Londýnský writer, umělec a kurátor. Pokud podle něj z graffiti vymizí prvek adrenalinu, způsobený ilegalitou, zbyde adrenalin vyvolaný kreativitou. To je dle něj moment, kdy už se má na graffiti nahlížet jako na umění [Lewisohn 2009: 38]. Podle mnohých ale graffiti bez adrenalinu neexistuje, a naopak se s ním pojí stejně, jako snaha šokovat veřejnost.

W5: „Tak a to mě právě baví. Když kolem jde někdo a řekne si: Jéžiši, to je děsný, co to je za hnus. Je to prostě reakce. A ty to pozoruješ a říkáš si, že je to super, že ty anonymní osli se konečně vyjádřili. Jo. To mě baví takhle provokovat.“

Podobný názor ale často nemají ani oficiální instituce, ale ani okolí writera. Zvláště pro začínající writery je velmi těžké skrývat svůj noční život před rodiči. Ti ale s chováním svých dětí v pubertě málokdy co zmůžou. Během nočních výletů v mládí pak hrozí vyhazov ze školy v případě, že by se o tom její vedení dozvědělo. Tak také často vyhrožuje mladým lidem policie. V průběhu kariéry writera se ale obavy z vyhazovu ze školy proměňují v obavy z vyhazovu z práce a zápisu v trestním rejstříku v případě, že by se ucházel o práci novou.

W4: „Pro mě byli ze začátku asi hodně důležitý rodiče a kapesný. To jsem pak neměl na cigá a ani na ty barvy. A vydělávat si ve 14 jde blbě. No a pak to byla škola. A hrozně jsem se bál policajtů. To se pak změnilo (smích).“

Mnoho writerů si na druhou stranu díky graffiti našlo cestu na umělecké školy a později i do galerií. Nejznámějšími pražskými writery a umělci, kteří nyní vystavují v galeriích po celém světě je bezesporu Epos 257 či Bior. Epos 257, absolvent Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze, pohybující se při své tvorbě stále na hraně zákona, odvodil své jméno od, dnes již neplatného, paragrafu č. 257 o poškozování cizí věci. Vystavoval v Trafo Gallery nebo i Národní galerii v Praze [Národní galerie 2017]. V Trafo Gallery vystavoval i zmíněný Bior, stále aktivní writer. V roce 2019 jsem navštívila komentovanou výstavu v DSK Gallery, kde vystavoval společně se svými crew-boys Romeem, Tromem a Cakem z crew DSK. Cesta každého z nich k umění vedla přes pouliční graffiti v devadesátých letech. Svůj talent a zkušenost z ulic následně posunuli do vlastních ateliérů a výstavních síní po celém světě [DSC Gallery 2019].

Graffiti se z pohledu uměleckosti nedá odepřít autenticita výpovědi, osobitost výrazových prostředků a originalita. Writeři nad skicami pieců a tagy tráví hodiny, dokud nejsou perfektní natolik, aby je mohli přenést na zdi města. Pak se jedná o tvorbu anonymního autora, který ji tvoří pro uznání v subkultuře, aniž by se nechal poznat na veřejnosti. A tak se jedná o aktivitu více než kontroverzní a plnou protikladů. Nelze nevnímat její vandalskou stránku, která provokuje veřejnost. Autoři, kteří dávají přednost kvantitě před kvalitou mohou být uvnitř graffiti subkultury oceňováni stejně jako ti, kteří si svoji kariéru prodřeli nad skicákem. Uplatnění tak graffiti nabízí širokému spektru jedinců z rozdílného prostředí, vzdělání, životních cílů i motivací a pro různě talentované.

Povědomí veřejnosti o graffiti se postupně mění. To, co bylo dříve odsuzováno jako vandalismus je některými lidmi nazýváno uměním. Subkultura se etablovala jako přirozená součást kultury městské mládeže a kaligrafie graffiti se stalo žádoucím aspektem moderního města, doplňkem architektury. Zároveň zanechalo stopu ve vizuálních disciplínách grafického a digitálního designu, módy i reklamě [Maim 2004: 18].

Ne všichni, komu sprejeři zničili majetek, mají pocit, že se na jejich domě nebo zdi objevilo umělecké dílo začínajícího vystavovatele galerií. Majitelé domů a správci veřejných míst si na pomoc se sprejery povolávají speciální firmy, které zdi a objekty přetírají antigraffiti nátěrem²⁵ nebo si tvůrce graffiti pozvou, aby jim na fasádě udělal graffiti na míru, podle zadavatelových požadavků.

W2: „Nevím, to dělá spousta lidí na zakázku za prachy. Ta Sany, o který jsme se bavili, Epos...“

Většinou společností je ale graffiti stále bráno jako akt vandalizmu, který má být po zásluze potrestán. Mezi writery a policií panuje nevraživý vztah. Každý respondent mi vyprávěl o případech, kdy byli writeři policií v cele předběžného zadržení mláceni, slovně napadáni a uráženi, přivazováni k topení. Podle zákona by policie měla chycené writery při sprejování odvézt na služebnu. Podle výpovědí respondentů ale většina z těch, kteří je zadrželi, jednali v rozporu se zákonem a zneužívali své moci.

W11: „Mně chytli třeba třikrát, ale málokdy z toho něco bylo. Jednou mě třeba jen chytli, seřezali a odvezli domů. Někdy v šestnácti. Oni mě vyložili před domem zmlácenýho, maminka si mě musela vyzvednout.“

---

²⁵ Podle výpovědí writerů se místo, natřené takovým nátěrem nedá dopředu poznat. „Jo, to funguje no. To není o tom, že by ta barva na tom nedržela, ale prostě se to pak dá asi líp smejt. Rozhodně to není fake.“ Writer tedy na antigraffiti nátěr malovat může, druhý den si svůj piece může vyfotit do „portfolia“, pochlubit se na sociálních sítích. Takové dílo na místě ale nejspíš nezůstane moc dlouho.

Na otázku, proč se v těchto případech proti chování policie respondenti neohradili se jen většinou hořce usmáli a pokrčili ramena.

W11: „To je neprůstřelný. Oni použijou donucovací prostředky, a to si vykážou. Navzájem si budou svědčit. Když tě někde honí, loví a upadne třeba, tak první co, protože je naspeedovanej, tak ho napadne dát ti dělo. Plus, když zkusíš být drzej, tak taky. (...) Oni mi to přesně řekli nějak. Že hele nás je tu šest, my si to dosvědčíme, že jsi byl agresivní a ty jsi nadejchal. Takže ani ti není osmnáct. Podívej, tady mám hodinky za 15 tisíc, podívej, jsou škrábnuté. Napadls mě. Jestli ty mi budeš dělat problémy, tak my tobě taky.“

Writers policie většinou chytí poté, co někdo z obyvatel sprejování nahlásí. Snaha writerů je se hned při zaslechnutí sirén nebo zpozorování policie chovat co nejvíce přirozeně, využít času a nenápadně se zbavit inkriminujících předmětů – sprejů, trysek a skic. Ty většinou roztrhají a nenápadně zahodí do křoví. Ne každý však takové vypětí nervů zvládne a začne utíkat nebo se schovávat. Pokud se tak nestane, trysky a barvy slouží jako důkazy proti nim. Se sprejery se navíc policie příliš nemazlí a jak už jsem psala výše, nebojí se násilí.

W12: „No jo, chytli mě několikrát. Jednou mi vymáchali batoh v psích hovnech, abych si to prý pamatoval. Pak jsem jel na stanici a tam jsem dostal.“

Někteří respondenti berou honičky s policií jako sport, a žertují o tom, kolikrát byli v cele předběžného zadržení. Někteří se tím v subkultuře i chlubí. Konverzace o policii a odvážení na stanici je v subkultuře na denním pořádku.

W11: „Takže tam přijeli fízlové a sebrali mě. Protože mě B. provařil. A pak jsem byl na té stanici, na té cele s nějakýma lidma a zjistil jsem, že tenhle bere piko, tenhle je v podmínce, pak tam snad bylo něco s nějakým kradeným autem a já jsem tam seděl, bylo mi sedmnáct a bylo mi do pláče. S těmahle lidma nechci být nikde, protože neberu drogy a kurva nekradu auta, jen rád maluju na baráky.“

Pro některé členy subkultury je policie její nedílnou součástí, která jim zprostředkovává slávu ve svých reportech, ale i facebookových příspěvcích nebo novinách a týdenících. Navzájem pak soutěží v tom, kdo se v jakém policejním médiu objeví častěji.

W8: „Moje meta bylo být v policejním deníku s mojím piecem. Jakmile jsem se tam dostal, už jsem od graffiti skoro začal upouštět, protože jsem si dokázal, co jsem potřeboval.“

Z rozhovoru s W11 vyplývá, že i když se graffiti policii těžko prokazuje, její praxe a zacházení s mladými lidmi v celách na druhou stranu kde koho odradila.

W11: „No hele pro mě je ta stopka, aby mě u toho nechytli, protože když mě u toho chytli, tak to už nechci. Prostě. V žádném případě znova. A když už je to blízko a my se

někde schováváme, tak si už říkám, že ne. (...) Po tom i co to udělalo doma a v rodině, ve škole, tak to bylo docela dynamický. (...) Tak jsem z toho ustoupil.“

Pokud už se některý z writerů do vězení dostane, není to většinou za malování jako takové, ale za přečiny, které jsou v subkultuře na denním pořádku. V takovém případě se jedná o držení omamných látek, krádeže, nebo i rvačky, spojené s ublížením na zdraví, nejčastěji ale o kombinaci všeho uvedeného poté, co writer porušil soudem stanovenou podmínku nebo se nedostavil k veřejně prospěšným pracím, jak mi vyprávěl W2.

W2: „No jako nikdo neseď za graffiti. Většinou si jdou sednout za nějaký píčoviny okolo. Za rvačky, drogy. Když jde někdo sedět za graffiti tak je to fakt idiot. Byl vožralej. Mohl si za to. Šel si pro to. Jde počmárat celou Evropu, mít zákaz vstupu do půlky zemí, to nevadí, ale nezavřou tě. Dáš pokutu, ale dá se to vyřešit. Můžeš být úplnej graffiti king, ale nezavřou tě.“

Pokud se bavíme o sankcích, které jsou okolím na writery uvalovány, většina z respondentů si vzpomněla hlavně na své začátky, domácí vězení, zabavování barev rodiči a zmrazení možnosti kapesného. Z postihů, které plynou z trestního zákoníku si většina writerů a writerek dělala spíše legraci. Málo koho z trestného činu poškozování cizí věci usvědčí, někteří příslušníci policie jsou navíc podle respondentů uplatitelní. I tak se na obhajobu writerů specializují někteří advokáti. Velkým strašákem je ale pro mnohé brutální chování policie, která se nebrání použití násilí.

4.4. Uznání a prestiž: Sankce uvnitř subkultury

Po výtvarné stránce je graffiti velice rozporuplnou subkulturou, kde se ani její členové neshodují v tom, co je esteticky přínosné a co nikoli. Pro někoho je důležitější mít neforemné tagy a throw-upy na co nejviditelnějších místech i za cenu toho, že jeho bombing nebude oceňován skupinou writerů, kteří, než jdou do ulic, tráví hodiny a hodiny nad skicami, aby vypilovali všechny tvary svých písmen. Právě díky rozměru kvantity se může na vysokých příčkách subkulturní hierarchie umístit i výtvarně zcela nenadaný writer, který si svoji prestiž nevybudoval přesně stavěnými tvary písmen, ale počtem tagů a pieců na viditelných, snadno dosažitelných a nebezpečných místech. Jeho tvorba je nepřehlédnutelná.

I když graffiti jako objekt ve veřejném prostoru komunikuje i s veřejností a jde ho jen stěží přehlédnout, je stále více určeno ostatním autorům graffiti. S největší pravděpodobností jsou to pouze oni, kdo poznají, zda tag či chrom vedla zkušená ruka, nebo

nevypsaná ruka toye. Poznají, zda se jedná o writera místního nebo někoho, kdo pochází z jiného města nebo dokonce z jiné země.

W16: „Když jdu Prahou a čtu tagy, musím ty lidi znát, jinak nejsou naši. No a pak je snadný rozpoznat toye od někoho ze zahraničí, kdo už má vykreslenou ruku a nekoupí si fixu co teče.“

Pozorování cizích tagů a pieců je pro sprejera nejenom inspirací, ale i čtením zpráv. Jména, která píše jednotliví členové znají ve velké většině pouze příslušníci této subkultury. Dokáží rozeznat, kdo napsal co a kde, z jaké je crew, jestli se jeho styl psaní vyvíjí. Na zdech pak sprejeři mezi sebou komunikují, předávají si vzkazy kdo byl s kým a kdy, kdo koho nemá rád v případě, že mu přepíše tag nebo kdo koho naopak rád má a respektuje ho, když ho vypíše k piecu. Writer si v graffiti subkultuře buduje prestiž a uznání, které je mu největší odměnou. „*Vyhnout se určitému jednání, pokud jsme za něj potrestáni, a jednat, pokud následuje odměna, je považováno za základní lidskou (i zvířecí) motivaci.*“ [Heidbrink 1997: 75]. Skinnerova teorie instrumentálního podmiňování se zakládá na předpokladu, že je-li určitý způsob jednání odměňován, stoupá pak pravděpodobnost jeho výskytu. Naopak, pokud takové chování odměňováno není, nebo je dokonce trestáno, pravděpodobnost, že se bude opakovat klesá [Heidbrink 1997: 75].

O prestiž a uznání je v graffiti potřeba permanentně bojovat. Tak jako nejsou stále tagy a piecy na zdech, nejsou stále ani pozice v hierarchii členů graffiti. Hierarchii navíc každý vnímá jinak podle toho, s kým píše crew, s kým se zná a přátelí, kdo maluje jaký styl, záleží mu na tvarech písma nebo více na tom, kde a kolik pieců bude mít. Z naprosto rozdílných výpovědí respondentů usuzují, že se každému na graffiti líbí něco jiného, stejně jako každý vnímá přínos jednotlivých členů komunity podle sebe. Estetické vnímání je navíc rozděleno do kategorií „staré školy“, writerů, kteří dlouhou dobu trénují na papíře a ve svých skicácích, než jdou malovat do ulic a na ty, kteří sprejují a je jim jedno jak, hlavně když toho za noc posprejují kvantitativně co nejvíce.

Permanentní boj o svoji nestabilní pozici v hierarchii je navíc podmíněn tím, zda jedinec v subkultuře působí několik let bez přestávky, nebo se, byť na malý čas distancoval a přestal sprejovat. V rámci subkultury navíc writeři mohou tvořit nové a nové crews nebo přebíhat mezi jednotlivými skupinami, mezi kterými je nutno si opět budovat respekt a uznání.

Ten, kdo usiluje o členství v určité crew musí projít schvalovacím procesem. Musí dokázat ostatním členům crew své kvality a to, zda je hoden členství v komunitě. Její

pravidla pak musí dodržovat. I když tedy jedinec vyrůstal v prostředí, kde byl kladen důraz na jiné hodnoty, než jsou hodnoty graffiti subkultury, musí se přeorientovat a poslušně akceptovat pravidla a pokyny subkulturních autorit nebo autorit v crew. Tak autorita řídící jednání nakonec občas docílí toho, že se jedinec přestane cítit být odpovědný za své činy [Hayesová 1998: 57].

W11: „Já tím, že jsem z nějaký intelektuální akademický rodiny, Porg, oddíl, tydlecty věci, tak jsem vždycky chtěl mít takovou tu partu. Ten gang. Takže v tom to graffiti mě v tomto dost nasýtilo, já jsem mohl bránit svý kamarády a řvát na někoho, kdo jim balí holku. Dělat bordel a pak se na to ještě cítit hrdý.“

Člověk navíc chce splnit očekávání blízkých lidí. Komunita blízkých přátel ale nemusí jednat ve shodě s normami majority nebo rodinnými příslušníky [Heidbrink 1997: 78]. Normy, pojmy dobra a zla nebo například spravedlnosti si adolescenti neoslovují výlučně v racionální podobě, ale mohou mít i podobu přání, sympatií a naopak antipatií, které mívají emocionální zabarvení. Emoce pak hrají velice důležitou úlohu při vytváření postojů k druhým lidem a dospívající se tak otvírají ze sebestřednosti směrem ven [Smékal 2002: 164]. Writeři jsou často přesvědčeni, že v právním státě jsou jisté hodnoty, které zákony přehlíží nebo je pošlapávají. Takovou hodnotou by mohlo být například právo spoluutvářet prostory města, kde žijí. Billboardy, všude přítomná reklama a projekty zbohatlíků, stavějících nesmyslné stavby tam, kam se nehodí, nevkusné výlohy, ale i opuštěné domy v centru města v době, kdy spousta lidí nemá na nájem. Právo rozumu nebo právo, které je vyšší než zákon v podobě práva na bydlení, které by mělo být univerzální [Heidbrink 1997: 78]. Někteří writeři si pod tím představují, že by měl mít i bezdomovec přiřazený byt, díky tomu se vyspat, umýt a sehnat si práci.

W2: „Jako vem si, kolik je tady prázdných domů. Proč tam nejsou squaty? Proč tam nebydlí lidi? Dyt' je tolik lidí na ulici. Třeba si toho baráku aspoň někdo všimne, když ho celej potaguju.“

Hierarchie v subkultuře graffiti není neměnná. V průběhu vlastní kariéry se writer nachází na různých jejích příčkách. Může postupně šplhat na vrchol a kariéře obětovat velké množství energie, času i financí, nebo může takové snažení vzdát a rozhodnout se, že většinu svého úsilí vloží do jiného projektu. Ne pouze snaha dostat se na vrchol, ale i snaha do subkultury patřit a být v ní rozpoznán s sebou nese mnoho úskalí a obětí.

W11: „Já jsem třeba jednou udělal jedno BCKáčko a bylo hrozně špatný. Tak jsem pak musel udělat jako reparát. A jako nikomu jsem to neříkal, ale potřeboval jsem udělat pak

nějaký jiný dobrý, abych si jako zlepšil reputaci.“

Uznání a prestiž navíc není zadarmo. Writer prestiž ztrácí v případě, že kvalita jeho děl upadá. Zadarmo ale není pouze prestiž. V první řadě jsou to vynaložené finance za barvy, spreje a fixy, které činí aktivitu drahou. Jedna plechovka barvy stojí přes sto korun, sortiment je ale různý a koupit si správnou canu nebo dražší fixu se může zvláště mladým začínajícím sprejerům bez příjmu a zkušeností pořádně prodražit. Na jeden piece, na který potřebují plechovek víc, tak můžou nějaký čas šetřit. Kromě problémů spojených se zákonem, finanční náročností graffiti je působení v subkultuře riskantní i kvůli ublížení na zdraví. Pád z výšky, zásah elektrickým proudem nebo úrazy spojené se šplháním na vlakové soupravy a soupravy metra, přelézání vysokých zdí nebo snaha dostat se do zabezpečených prostor s sebou nese riziko úrazu. A úrazy nejsou ničím výjimečným. Několik writerů se poleptalo kyselinou a muselo na pohotovost, i když si zprvu mysleli, že o nic nejde.

W2: „Nikdy nevíš, kdy zakopneš a chytíš tu přívodovku a usmaží tě tam prostě X voltů. Chodíš po kolejích v noci a podobně. Celkově to graffiti. Vzhledem k tomu kde se dělá, na co se dělá a jakým způsobem... To tě vystavuje velkému nebezpečí v hodně ohledech.“

V souvislosti s nebezpečím, které writeři podstupují, byť dobrovolně, a kriminálním prostředím ve kterém se pohybují, je nutné zmínit i tragédie spojené s konzumací drog a alkoholu. Ke konzumaci drog je v subkultuře blízko stejně jako k přivydělávání si jejich prodejem. Málokdo o sobě nebo o někom ze sprejerů ale říká, že je závislý. Závislost spojenou s bažením dávají writeři do souvislosti spíše s malováním jako takovým. Omamné látky a jejich konzumace nejsou ani tak spojené s inspirací pro tvorbu, jako spíš k uvolnění se během malování a povzbuzení smyslů, dodání si odvahy pozdě noci nebo nad ránem ve chvílích, kdy by už normálně spali.

V subkultuře graffiti se tak nejčastěji konzumuje marihuana a kokain. Jakmile se droga objeví na stole, všichni působí naprosto přirozeně bez znepokojení, jako kdyby to byla dennodenní a naprosto samozřejmá praxe. Protože je kokain drahou záležitostí, následuje debata o tom, kdo, kolik a komu má zaplatit, případně jak se vyrovnat. Platba barvami je akceptována.

W5: „Jako pro mě to nebylo nic nového, já jsem asi vyrůstal v komunitě, kde to byl normál. Ale pár kluků si na ty drogy přišlo, byli mladí a říkali si, jak jsou hustý. Když pak ze subkultury vynesli něco ven do školy, museli určitě hrozně stoupnout v očích buchet. (smích)“

Ve chvíli, kdy jsme se s W2 dostali k diskusi o drogách, vyplynula na povrch paralela získávání nelegálních omamných látek se shánění kyseliny, která se v graffiti subkultuře používá k technice leptání tagů do skla na zastávkách hromadné dopravy nebo skleněných výloh obchod.

W2: „Acid to je jak drogy prostě. To nekoupíš v krámu. To musíš někde sehnat a je to jak drogy prostě. To je černej kšeft.“²⁶

Povolení sehnat tak koncentrovanou kyselinu nemá jenom tak někdo. Podobnou látkou je takzvaný bawis, speciální bezbarvá tekutina do fixy. Jedná se o barvu, která se díky svým chemickým vlastnostem a schopností oxidovat na vzduchu objeví jako hnědá barva až po 24 hodinách od natření. Konexe na ty, kteří se vyznají v chemikáliích a pracují v chemickém průmyslu nebo laboratořích tak může zvýšit uznání writera v komunitě.

Prestiž se dá získat různými způsoby. Není to tím, kdo na stůl přinese drogy, ale dlouhodobou tvorbou a pohybem v subkultuře, kvantitou tagů a děl nebo jejich prokresleností a kvalitou. Zejména mladí writeři se svůj podpis snaží zanechat na co nejvíce místech, aby tak upoutali pozornost členů subkultury, kteří o nich budou mít povědomí dříve, než se třeba potkají osobně [Lachmann 1988: 236].

W13: „Já jsem takový ambice neměla. Nechtěla jsem mít piecy všude, ale znala jsem se s pár lidma, kterým jsem ukázala několik skic obšlehlých z časáků a oni mě za to vzali na legál. No a pak to začalo, protože jsem se tam seznámila s ostatníma a docela mi to šlo.“

Dokud si writer svůj respekt nezíská, nezíská vazby na ostatní členy subkultury, se kterými se začne přátelit, je v očích ostatních pouhým toyem – hračkou, ze kterého si zatím dělají všichni legraci – alespoň do té doby, než i přes posměch dokáže, že je hoden respektu.

W4: „Toy. Začátečník, ale hanlivě. Je to někdo, kdo to neumí, prostě. Nevim, se to prostě říká, když někoho chceš urazit a nelíbí se ti, co dělá. Je to prostě hanlivý označení.“

Většina mých respondentů začalo malovat ve věku 14-15 let. Nejdříve ale v 11 letech a nejpozději skoro ve 30 letech. Ti, kteří začali v mladším věku popisují, že se jim líbilo graffiti jako takové. Jeho vizuální podoba, hra s písmem a následně potkávání svých podpisů. Byla to součást klukovských her, vyplňování volného času.

W2: „Líbilo se nám graffiti – nebylo to o žádných ideologických věcech typu úniku od reality panebože. Prostě se nám líbily barvy.“

W2 začínal malovat v 15 letech s kamarády z gymnázia a o žádném uznání zprvu

---

²⁶ Pro koupi musí mít dotyčný povolení. Jedná se o kyselinu chlorovodíkovou, nebezpečnou pro organismus, koupit ji může pouze chemik.

nesnil a ani po něm netoužil. U graffiti ze svých spolužáků nakonec vydržel jako jediný. Jako jediný se díky svému staršímu bratru dostal do skupiny writerů a i díky prošlapané cestičce sourozencem získal potřebné kontakty.

W13: „Když jsem fakt začala malovat mimo legál, tak jsem se za to strašně styděla. Byla jsem nadšená tagama těch velkejch jmen. Ani se mi nesnilo, že bych někdy byla jako on, že bych je poznala a ne že by se to nakonec stalo (smích).“

Čím později writer nebo writerka začínali, tím častěji ve své tvorbě hledali ideologický záměr. Writerka, kterou jsem označila W3 a která, i když se v subkultuře pohybovala od dětství, začala malovat až lehce před 30. narozeninami například nemaluje na soukromé objekty, ale na vlaky velkých firem, s jejichž monopolem v České republice z různých důvodů nesouhlasí. Pohledem klasifikace neutralizace pochybení nebo zločinů Davida Matzy a Gresham Sykes [Urban 2008: 86] se v tomto případě jedná o popření následků. W3 zastávala názor, že svým chováním nikomu nic špatného neudělala. Pokud něco zničila a pomalovala, jednalo se o majetek velkých firem, které vykořisťují své zaměstnance. Jednak tedy popírá následky a to, že by svým jednáním někomu způsobila újmu, jednak popírá pozici oběti, která sama není žádné nevinátka.

Čím starší writeři a writerky jsou, tím častěji o malování přemýšlí jako o politickém nástroji a snaže distancovat se od majority, konzumního způsobu života, nebo způsobu, jakým vyjádřit svůj nástroj. Samozřejmě to ale neplatí pro všechny.

W2: „Je to způsob, jak se můžu ve městě vyjádřit tam, kde je každému můj názor ukradenej. Nikdo se mě neptá jak chci, aby místo, kde bydlím, vypadalo. Žijeme tu a nevdí nám v čem. Já si ho přetvářím podle sebe, i když nemůžu.“

Budování prestiže a získávání uznání od ostatních je červenou nití, která se táhne celou kariérou writera.

W11: „Já jsem v těch třinácti asi se dostal na fórum, který se jmenuje Radikál. Takže pro mě tohle bylo jako start jako svině, protože jsem nikoho z těch lidí vlastně neznal osobně, všichni byli starší a zkušenější a dávali se hodnosti a hodnocení a známky. A já jsem na to strašně najel a chtěl jsem tu hodnost. Takže jsem se tam potřeboval si to nahnat.“

Uznání a prestiž spolu se šplháním na pomyslném hierarchickém žebříčku v subkultuře s sebou ale nese i pády dolů, zajištěnými především represivními sankcemi v subkultuře. Ty mohou mít formu pohrdání ostatních členů jednotlivcem, ale i jeho okradení nebo zbití. Nejčastější formy jsou ale poměrně lehké. Jedná se o slovní napadání jednotlivce, vyhození z crew nebo zamezování mu v nákupu barev.

4.5. Nikdy nepřestaneš: Co vede writery k opuštění subkultury

Subkultura graffiti vytváří rámec, v něm lze naplňovat potřeby mladého člověka, který si potvrzuje a buduje identitu v rámci vrstevníků. Vztahy a problémy, se kterými se sprejer během adolescence v rámci subkultury musí vypořádat, ho budou potkávat i v roli dospělého. Prosazení v rámci konkurence, soutěživost, skupinová spolupráce, zklamání z neúspěchu a schopnost spolehnout se na druhého.

Graffiti je podle respondentů hra, ve které se uplatňuje hrdinská odvaha a velké napětí. Je to neobvyklá a riziková činnost za hranou zákona, spojená s nebezpečným a nelegálním vnikáním do zabezpečených prostor podzemního systému metra tmavými šachtami nebo šplháním na střechy budov a vysokých zdí, hodinová čekání na vhodný okamžik, za jehož podcenění hrozí poměrně vysoké tresty.

W12: „Ne tak jako writerem zůstaneš. I když už nejsi tak aktivní, vždycky tě potěší udělat si někde taq a ukázat, že ti u nás jméno zůstalo.“

Respondent, označený W12 vyprávěl o tom, že jakmile někdo do subkultury pronikne a obětuje jí nejenom čas a peníze, ale také svůj talent, těžko se mu pak odchází. Graffiti subkultura navíc dává těm, kteří se jinde neprosadili možnost vybojovat si vrchní příčky v subkulturní hierarchii a v očích opačného pohlaví podle vlastních slov i zvýšenou atraktivitu.

W8: „No já jsem si pak našel holku. A ta s tím byla v poho. Vlastně se jí to líbilo a ptala se mě, proč nemaluju. Přišlo jí to hustý.“

Doted', když respondenti i mezi kamarády, kteří nikdy nemalovali prozradí, že sprejují nebo sprejovali, sklízí za to většinou spíše projevy uznání než znechucení. Je to do jisté míry tím, že se stále pohybují v mladých kolektivech, kde je na graffiti nahlíženo s větším obdivem než u populace starší, která vlastní některé z ploch, které byly pomalovány nebo k pomalování vybízejí.

I to se ale postupem času mění. Přátelé, se kterými si writer budoval vztahy po několik let, se ale najednou nerozprchnou ve chvíli, kdy se rozhodne ukončit kariéru. Jeho přátelé jsou stále nápomocní, plní pochopení, ve valné většině případů schopni naslouchat a udržet tajemství. I když někdo z graffiti subkultury odejde, pokud se to tak dá říci, nepřetrhá tím okamžikem vztahy s těmi, se kterými s velkou pravděpodobností zažil jedno z největších dobrodružství svého života. Pokud navíc v adolescenci tvořili podstatnou část writerových kamarádů, podíleli se členové subkultury na budování jeho hodnot, postojů a názorů [Conger 1979: 88]. Parta, se kterou byl dřív writer v kontaktu každý den ho také najednou nemusí

pustit. Pokud se writer rozhodne v komunitě dál nesetrvávat a se svojí crew dál nemalovat, v lepším případě to přijmou a svého kamaráda lákají aspoň na legál a v tom horším jsou na něj naštvaní a jeho postoj nechápou.

W8: „Kluci byli nejdřív hrozně nasraný, fakt hodně. Jsem jim nesměl na oči. Brali to fakt jak nějaký podraz, zradu. Bylo to hustý. Ale já jsem fakt nechtěl. Dělal mi pak ještě chvilku peklo.“

V minulých kapitolách jsem popisovala některé writery, kteří svá díla vystavují i ve světových galeriích. Graffiti už dávno není jenom fenoménem pouličních hnutí. Na zdech města se daleko více objevují reklamy, při jejichž tvorbě si společnosti, ale i třeba restaurace nebo kosmetické salóny najímají writery, aby jim fasádu navrhli a pak také návrh realizovali. Na grafické reklamy a graffiti zakázky se již specializují některé firmy, které nabízejí graffiti jako komoditu na svých internetových stránkách²⁷. Těží tak z popularity street artového umění a writeři, kteří jsou ve firmách zaměstnaní i ze svých let praxe. Graffiti se tak objevuje v reklamách i na renomované značky, ve kterých asistují i české writerky a writeři. Tváří Reebokové kampaně se tak například stala writerka Sany [Neverdie 2018]. Z koníčka a životního stylu se Sany stalo do určité míry i povolání a poslání. Natočila film *Girl Power*²⁸ o ženách, writerkách, v až na výjimky mužském světě graffiti a nyní učí sprejovat i seniory [Pěničková 2018]. Není sama. Bývalí writeři a writerky se s graffiti nerozloučí jenom tak. Z jejich koníčku se stane životní styl, kterým jsou nakonec schopni se i uživit²⁹. Pořádají tak workshopy, zakládají obchody s uměleckými potřebami nebo reklamní agentury. Často se s nimi můžeme potkat jako s tvůrci internetových galerií městské tvorby³⁰.

Komunita s konzumním prezentování graffiti veskrze nesouhlasí. Ten, kdo se graffiti živí je málo kdy brán za skutečného a stálého člena subkultury. Pokud v hierarchii vyšplhal vysoko a graffiti obětoval část svého života, přátelství se subkulturou drží dál, může se v ní i nadále pohybovat a stejně jako tvořit líbivé reklamy v noci pak tvořit ilegálně v ulicích

---

²⁷ Například firma Rivus - <https://rivus.cz/#kontakt>, ArtSpreyers - <https://www.artsprayers.com/>, Graffitireklama - <http://www.graffitireklama.cz/>, Grafone - <https://graffone.cz/> a další.

²⁸ GIRLPOWER - <http://www.girlpowermovie.com/cz>

²⁹ Například Precitaeyes, zaměřující se nejenom na tvorbu muralů a reklam, které produkuje na velké plochy, pořádá i výlety a tour za graffiti díly, eventy a gala tematické večery spolu s workshopy. Mimo jiné v neposlední řadě provozuje i obchod s uměleckými potřebami - <http://www.precitaeyes.org/>.

³⁰ Známa je v tomto ohledu ArtCrimes (<https://www.graffiti.org/>), FACEFACEDOTCOM (<http://www.fecalface.com/SF/>), méně pak 3580.com (<http://www.3580.com/transit/>) či at149st (<http://www.at149st.com/history.html>). V českém prostředí se o graffiti galerie zasazuje především komunita, která spravuje Graffneck shop (<https://graffitistore.cz/>) nebo se svými fotoreporty Grafficon (<https://www.grafficon.cz/>). Ti je prezentují nejenom na webových stránkách obchodu, ale i na sociálních sítích, na Facebooku a aktuálně Instagramu.

města.

W4: „Hele jo, tak B. třeba byl jednu dobu king, takže cenit ho budu asi vždy. Graffiti posunul úplně na jinou ligu a je mi jedno, že se tím teď živí. Ale pak jsou takový v uvozovkách umělci, který se chlubí svojí graffiti minulostí ale u nás o nich nikdo neslyšel.“

Málo koho z respondentů nakonec vyloženě láká a baví stres, schovávání se, noční honičky s policií a výslechy na policejních stanicích. I když ke graffiti podle vlastních slov patří a adrenalin společně s opadnutím stresu je jednou z věcí, skrze kterou popisují svoji závislost na graffiti, nejraději by se těmito situacím vyhnuli.

I proto se někteří po určité době uchylují k oficiální tvorbě na legálních zdech nebo malují za peníze na objednávku, věnují se správě webových stránek, módnímu průmyslu nebo fotce, studiu umění, ale v subkultuře si stále zachovávají své jméno a místo. Zlomovými událostmi jsou pro takové rozhodnutí nástup do zaměstnání nebo založení rodiny, kterou sprejer nechce vystavit nebezpečí nebo problémům s policií a orgány činnými v trestním řízení. I přes to, že o sobě někteří z respondentů mluví jako o bývalých writerech, kteří již se subkulturou nemají nic společného, občas se domluví a jdou společně malovat na legální plochy, které zajišťuje ve většině případů městská část právě pro tyto účely. A nejen u writerů takové zdi zaznamenávají úspěch. Ten, který si z nostalgie chce zamalovat, ale už nechce riskovat policejní brutalitu nebo zápis v rejstříku trestů si jde zaspřežovat tam, kde je mu to dovoleno místo sousedovy zdi.

Sankce institucí a tresty pro writery nejsou překážkou v malování, ale součástí života v graffiti subkultuře. Pokuty či veřejně prospěšné práce platí writeři v souvislosti s jejich poměrně výjimečným dopadením a usvědčením málokdy. Nepříjemným a odrazujícím momentem je ale pro každého pobyt na policejní stanici, poměrně vysoká cena barev, které jsou použity na piecy, co na budovách v Praze nevydrží dlouho. Konflikt s policií je pro mnohé příslušníky komunity zlomovým okamžikem, který jim může změnit pohled na dosavadní členství.

Naopak pohled na ničení cizího majetku zůstává neměnný. Začínající writeři a writerky i ti, kteří již subkulturu opustili shodně vypovídali, že odpor vůči systému, který se nikoho neptá na to, jestli je spokojený s podobou města považují za klíčový. U některých writerů bylo s jejich narůstajícím věkem možno vyzorovat větší snahu přemýšlet i o obětech svých činů. Tak by například W3 nebo W8 nikdy nemalovali na osobní majetek obyvatel měst, ale soustředí se na státní majetek a majetek velkých firem a koncernů, kde je oběť deindividualizována. Tito členové subkultury se ale v rámci komunity pohybují spíše na

okraji hierarchického žebříčku, nebo komunitu postupně opouštějí.

V rámci rozhovorů se ale nedalo přesně určit, proč někteří bývalí i stále aktivní writeři popisují adrenalin a stres, spojený nejenom s tvorbou pieců a tagů po městě, ale i s jinou kriminalitou související s držením omamných látek, krádežemi nebo třeba rvačkami, jako limitující a odrazující a někteří ho naopak vnímají jako hnací motor celé subkultury.

W12: „T. říkal, že bez kradení není trip³¹. Já si to teda nemyslím. Zvlášť v cizině. K. se dostal v Japonsku do vězení jen na základě toho, že v metru nechal otisk prstu. To nechceš.“

Jisté ale je, že čím starší writer je a čím více uvažuje o opuštění subkultury, tím spíše stresové situace spojené s graffiti popisuje jako negativní. To je dáno nejenom kariéřním vývojem člena komunity a tím, kolika nepříjemnými situacemi si prošel, ale i jeho „civilním“ životem, ve kterém s přibývajícím věkem roste zodpovědnost. Většina writerů ze subkultury dříve či později odejde. Přestanou být tolik aktivní kvůli nastávající rodině nebo podnikání, kterému by střet s policií neprospěl. Jakýkoliv zápis v rejstříku trestů může být navíc překážkou pro zaměstnavatele. Nejčastějším důvodem pro odchod ze subkultury by podle mnohých writerů a writerek byla zodpovědnost za další osobu, o kterou by se museli starat nebo ji vychovávat.

I po ukončení kariéry se ale většina bývalých členů subkultury nepřestane s ostatními writery a writerkami bavit ze dne na den. Velice často zůstanou přáteli, kteří společně zažili mnoho vzrušujících okamžiků. Jen málo ze sprejerů navíc přestane malovat úplně. Buď se umění, ve kterém své zkušenosti mohou uplatnit věnují dál, nebo si jednou za čas stejně zajdou „na chroma“.

W1: „Ne, to já nepřestanu úplně nikdy. Toho se nebojím.“

4.6. Reakce subkultury na pandemii onemocnění covid-19

Na přelomu roku 2019 a 2020 vypukla v městě Wu-chan v Číně pandemie virové choroby covid-19. Už v lednu 2020 vyhlásila Světová zdravotnická organizace šířící se epidemii za globální stav zdravotní nouze, aby v březnu šíření nemoci označila jako pandemii. Česká republika na pandemii reagovala zavřením škol od 11. března. Hned následující den byl vyhlášen nouzový stav. Následovalo zavření restaurací, obchodů i státních hranic.

---

³¹ Trip se z angličtiny doslova překládá jako výlet. Jedná se o cestování do hlavních metropolí nejrůznějších zemí s cílem nechat za sebou stopu v podobě pieců, pomalovaných vlaků nebo meter.

Lidem bylo doporučováno vycházet ven jen v případech, kdy potřebují k lékaři, nebo si nakoupit potraviny. Ústa a nos si přitom měli zakrývat šátkem či doma vyrobenou rouškou. V ulicích Prahy tak bylo ze dne na den pusto a prázdno.

Ve chvíli, kdy první šok³² z nenadálé situace opadl a skončila mi po návratu ze zahraničí karanténa, opakovaně jsem kontaktovala některé z respondentů, zda by si se mnou nesedli k dalšímu rozhovoru, tentokrát k jejich prožívání aktuální situace. V tu chvíli byl pohyb venku s osobou mimo rodinu či domácnost restriktivními opatřeními vlády téměř zakázaný, rozhovor po telefonu či videohovor nepřipadal kvůli citlivým informacím v úvahu. I přes to se se mnou dva writeři sešli, abychom si popovídali o dopadu koronavirové krize na subkulturu i na výzvy, které komunitě přináší. Oba rozhovory proběhly na konci dubna. Vždy jsme se šli v rouškách projít do parku.

Oba dva se shodli na tom, že jejich pohled na malování během pandemie nevypráví nic o pohledu ostatních členů subkultury zvláště v tomto případě, kdy mezi sebou mohou komunikovat omezeně a nesetkávají se mezi sebou tak, jak byli zvyklí. Se situací navíc nikdo neměl zkušenosti, byla pro všechny stejně nová a jak writeři, tak newriteři se s ní vyrovnávali po svém.

W12: „No tak já se s nikým teď na ničem nedomlouval. Jako že bych šel s někým. Když jdu malovat tak jdu sám. Někdo brečí, že nemůže ven, ale většina stejně jde. A kluci snad spolu chodí, to jako jo. Tak zas to, že spolu nejdeme na pivo není, že spolu nekomunikujeme ne? Já kdybych navíc chtěl, tak s nimi jdu.“

Situaci writerům zkomplikovalo i uzavření obchodů s graffiti potřebami. Jakmile to bylo možné, začal proto Graffneck spreje a fixy svým zákazníkům rozvážet autem až domů, čehož mnozí z nich využili. Ti, kteří tak neučinili, byli nuceni sáhnout do svých železných zásob. Neuspokojená poptávka ale byla mezi writery znát. W10 navíc naznačil, že Graffneck a Grafficon nejsou pouze obchody s barvami, ale i místem setkávání a platformou, díky které jsou organizovány graffiti jamy a akce, které nejednomu ze subkultury začaly brzy chybět. Právě menší příležitost vyrazit se spreji do města kvůli vládním nařízením a absenci akcí, které jsou spojeny s malováním, způsobila, že mnozí writeři a writerky raději zůstali doma.

I oni mají navíc často v domácnosti rodiče či dokonce prarodiče, které nechtěli vystavit riziku. Oni sami pak mohou být alergiky, astmatiky nebo jinak nemocnými. Jak těžký je průběh nemoci zezáчатку nevěděl podle respondentů nikdo.

---

³² Byla jsem repatriována ambasádou z Francie, kde jsem v té chvíli studovala na Erasmu+ poté, co mi konzulka volala, že mě v případě potíží francouzské nemocnice i přes veškerá pojištění jako cizinku neošetří.

W10: „Já jako ne že bych měl úplně respekt k nařízením. Ale nechci být nemocnej. Taky si myju ruce a ven chodím jen málo. Nejezdím tramvají.“

Nařízení, spojená s nouzovým stavem měla ale pro writery i svá pozitiva. Pokud je jednou z povinností nosit roušku, nikomu není divné, že se po noční Praze potuluje osoba se zahaleným obličejem. Vzhledem k tomu, že se na ulicích pohybovalo znatelně méně lidí než normálně, sprejeři si mohli připadat, že mají volné pole působnosti a mohou sprejovat, kde se jim zachce. Mí respondenti procházky prázdnou večerní Prahu prožívali daleko více spirituálněji než jako pouhou snahu za každou cenu udělat na co nejvíce místech tagy, navíc bez kamarádů a naprosto střízliví. Jejich výpovědi byly ale v něčem protikladné.

W10: „Jo byl jsem. Je to úplně jiný pocit. Myslel jsem, že je to město moje, nebo že by mohlo být, kdybych byl dost dobrý. Ale teď jsem nějak taky věděl, že je jen moje. To jsem byl já, ta ulice a ta fixa. Ale, že by to bylo frekventovanější to nevím. Nebo jako nemyslím si, že jen kvůli tomu, že má teď každý zakrytý obličej, půjdu malovat.“

W12: „To je jasný, že se chodí čmárat. Navíc fízlům se nechce vystupovat. Museli by na nás šahat a co když mám koronáč, co?“

Dle výpovědi zavládla v subkultuře veselá nálada ve chvíli, kdy bylo nošení roušek povinné. Do té doby byl každý, kdo skrýval tvář podezřelý. Od té chvíle hrozil postih tomu, kdo neměl zakrytá ústa a nos. Mnoho writerů situaci využilo a maskování vlastnoručně ušitou rouškou vyrazili do noční Prahy. Bylo ale i dost takových, kteří si nebyli jisti výkladem trestního zákoníku v době nouzového stavu a obávali se představy, že by se výše trestu v takové době mohla násobit a ze situace by tak měli daleko více problémů než za normálních okolností.

Pandemie virového onemocnění covid-19 v řádu několika měsíců ovlivnila životy téměř všech lidí na světě. Pražská subkultura graffiti nebyla výjimkou. Vypadá to ale, že si samotní writeři ze situace kolem koronaviru nic nedělají. Podle respondentů, se kterými jsem měla možnost hovořit, se jedná o přechodné období, které komunitu zásadněji neovlivní. Otázkou samozřejmě je, jakým směrem se současný stav bude ubírat dál.

Závěr

Od roku 1989 docházelo v Československu a následně v České republice k převratným změnám, které naši zemi vytrhly z izolace od okolního světa. V rámci demokratizace, která souvisela s rozvinutím občanských svobod, došlo i k proudění informací nejenom od nás ven, ale i ze světa k nám. Brzy se tak objevily nové trendy v kultuře, které měly za následek vývoj do té doby potlačovaných a zapovězených subkultur. Mezi jednou z nich byla i subkultura graffiti, v dnešní době ovlivňující podobu většiny měst po celém světě.

Spolu s rozvojem subkultury se ale velice rychle začaly objevovat negativní názory na novou lidovou tvořivost městské mládeže. Byly vytvořeny systémy, které měly poškozování cizího majetku pomalováním či posprejováním zabráňovat. Poškození cizí věci pomalováním se tak brzy objevilo i v trestním zákoníku.

Subkultura graffiti u nás není dostatečně zmapována. Objevuje se v bakalářských pracích studentů uměleckých oborů, kontinuální výzkum však neprobíhá. Subkultura a její tvorba přitom ovlivňuje každého obyvatele města. Každý z obyvatel urbánního prostoru má navíc na graffiti jiný názor, většinou negativní. O diskusi o této problematice i o porozumění mladým writerům, efektivitě trestů z pohledu samotných aktérů graffiti je ale nouze. Proto jsem se po bakalářském studiu, ve kterém jsem se subkulturami zabývala, rozhodla ve zkoumání graffiti pokračovat. Kromě pravidel členství jsem se zaměřila na motivaci sprejerů k ničení cizího majetku. Ti ale dle proběhlého výzkumu svoji činnost chápou spíše jako vyjádření svého pohledu na místo, kde žijí. Málokdo se totiž mladých lidí ptá na názor spojený s estetikou a všudypřítomnými reklamami a billboardy. Někteří z nich tak proti komercializaci viditelných míst, která by měla patřit všem obyvatelům města, protestují.

Ke zpracovávané problematice neexistuje téměř žádná odborná literatura, která by graffiti subkulturu v souvislosti s nezákonným chováním a restrikcemi proti jejím členům namířeným popsala a kriticky zhodnotila. Předkládaná práce by měla být vnímána jako úvod k této problematice, která se zdá být mnohem komplikovanější v tom, že vidina možného trestu plynoucího ze zákona o poškozování cizí věci je pro writery mnohdy hnací silou. Bylo by velice zajímavé použít i jiných přístupů, například z hlediska psychologie detailněji prozkoumat motivaci writerů s ohledem na vývoj jejich osobnosti nebo z historického hlediska prozkoumat, jak se subkultura a reakce majoritní společnosti na ní vyvíjela v průběhu času. Tak rozsáhlé bádání by ovšem dalece překročilo rozsah i formát diplomové práce.

Z rozhovorů s příslušníky subkultury je patrné, že sprejerem může být velmi mladý chlapec z gymnázia, který se dobře učí, stejně jako dívka z odborného učiliště, kterou vychovává její babička. Sprejerem může být taxikář stejně jako právník. Hodně writerů a writerek jsou zároveň umělci, studují na AVU nebo UMPRUM. Mají rádi přírodu a dobrou kávu. Na první pohled se od majoritní společnosti neliší, ale zároveň se s životem většinové společnosti neztotožňují.

Často mají pocit, že za ně ve veřejném prostoru rozhoduje někdo jiný a graffiti je způsob, jak se proti tomu vymezit. Šedé a mrtvé ulice podle svých slov přetvářejí v osobní a živé předměty diskuse. Mállokterý writer sprejování považuje za ničení či vandalismus. Jakmile někdo sprejuje na historické památky či kostely, podle většiny respondentů není členem subkultury a nepřijímá její hodnoty tak, jak měl. Členem subkultury ale není ani ten, který tvoří pouze na legálních plochách ke graffiti určených. Ty zřizují města a jejich městské části a doufají, že tak mládeži vytyčí prostor k sebeprezentaci. Graffiti ale přitahuje mladé právě kvůli riskantní a nelegální činnosti, za kterou příslušníci subkultury sklízí uznání a ocenění ostatních z komunity. Oproti svým vrstevníkům se pak cítí být výjimečnými.

Dotazovaní writeři často uváděli, že do šedého města vracejí život. Většina z nich nabyla přesvědčení, že jejich autentická tvorba ničí město méně než vizuální smog způsobený všude přítomnými reklamními plochami a neony, symboly materiální společnosti a konzumního způsobu života. Způsob boje proti konzumu jako životnímu postoji tak značí rezistenci vůči hodnotám rodičů i některých vrstevníků. Protože podobnou frází o boji proti materialismu používali i informátoři, pro které je finanční nezávislost a snaha vydělat nadprůměrné částky peněz v životě důležitým cílem, domnívám se, že si tímto ospravedlňují své konání. Na druhou stranu výpovědi o boji proti vizuálnímu smogu v podobě malování na billboardy a reklamní panely působily věrohodně.

Graffiti je o touze po tajemnu a potřebě překonávat nebezpečné zkoušky. Je o adrenalinu, který se vpraví do organismu během fyzicky náročné činnosti, spojené s ilegální činností, za kterou hrozí postih. Je to demonstrace opozice vůči některým hodnotám majoritní společnosti, se kterými se příslušníci graffiti subkultury neztotožňují. Na místo nich si vytvářejí svoje vlastní normy, vize a poslání, a proto se zdá být i logická neúčinnost snah většinové společnosti represivními formami graffiti omezit a přesunout je výlučně na legální plochy. Motivace pro tvorbu graffiti se ale v průběhu writerovy kariéry mění. Ze začátku to může být pocit výjimečnosti mezi ostatními vrstevníky, následně a prestiž v rámci

komunity a pak uznání veřejnosti v rámci pořádání výstav nebo komentovaných prohlídek a workshopů.

Reakce členů subkultury na pohled majoritní společnosti a sankce spojené s trestním právem jako takové mladé writery málokdy odrazuje, někdy dokonce motivuje. Zřídka se stává, že by kromě pokuty musel provinilec do vězení, občas je mu vymezen trest v podobě veřejně prospěšných prací. Pokud už soud rozhodne o umístění writera nebo writerky do vězení, důvodem většinou není sprejování ale kombinace provinění se subkulturou spojených. Jedná se tak o opakované držení omamných látek nebo výtržnosti, případně porušení podmínky či například zákazu řízení. Z většiny rozhovorů vyplývá, že to, co writery od malování odrazuje je v tomto ohledu nevybíravé jednání městské policie. Nejedna writerka se tak ocitla na cele předběžného zadržení přivázaný k topení a bit. Slovní napadání a výhrůžky byly jmenovány stejně tak. Kdo se s takovým zacházením setkal osobně, častěji přemýšlel, do jaké míry subkultura naplňuje jeho potřeby a zda je členství v ní v kontrastu s rizikem uspokojující.

Vnímání sankcí v rámci subkultury, ale i z okolního prostředí, se v průběhu writerovy subkulturní kariéry mění. Střet s policií na začátku působení writera může být komunitou nahlíženo pozitivně a motivovat ho tak k dalším nočním procházkám Prahou. Ke konci kariéry ale příslušníci subkultury shodně vypovídali o mnohem častějšímu bilancování pozitiv a negativ spojených se zadržením policií zvláště v případě, že uvažují o založení rodiny nebo podnikání. Zápis v rejstříku trestů navíc nepůsobí dobře v očích zaměstnavatele. Konec writerovy kariéry je tak většinou spojen s převratnými změnami v životě již dospělého člověka, který na svých bedrech cítí daleko více zodpovědnosti, než když byl náctiletý. Writer ale málokdy se sprejováním přestane úplně a malování ho často v různé míře provází po celý život.

V rámci diplomové práce jsem se také dotkla otázky pandemie covid-19, která na jaře roku 2020 zasáhla i Prahu. Ukázalo se, že díky nouzovému stavu a s ním spojenými opatřeními byli writeři daleko ochotnější vyjít do prázdných ulic, kde nepotkávali nikoho s odhaleným obličejem. Na druhou stranu vyjádřili obavu z toho, že by se případný trest v době nouzového stavu mohl rapidně navýšit.

Vzhledem k zaměření výzkumu na reakce writerů na sankce majoritní společnosti skrze orgány činné v trestním řízení by provedený výzkum mohl nabídnout podklady ke koncipování kriminální či trestní politiky, stejně jako k preventivním opatřením. Sama bych taková opatření nerada vymýšlela, neboť bych tím „podvedla“ své respondenty, se kterými

jsem se seznamovala a v přátelském duchu a hovořila právě o tom, do jaké míry je restrikce omezují či nikoli. Navíc nechci být v pozici hodnotitele, spíše popisovat skutečnosti, kterých jsem byla svědkem nebo o kterých mi respondenti vyprávěli. Výzkum totiž sekundárně ukázal, jaké sankce a městská opatření na writery platí a jaké ne.

Summary

Since 1989, there have been revolutionary changes in Czechoslovakia and subsequently in the Czech Republic, which have turned our country out of isolation from the outside world. Within the framework of democratization, which was connected with the development of civil liberties, there was also a flow of information not only from us to outside, but also from the world to us. New trends in culture soon emerged, which resulted in the development of hitherto repressed and forbidden subcultures. One of them was the graffiti subculture, which now affects the appearance of most cities around the world.

Along with the development of the subculture, however, negative views on the new folk creativity of urban youth began to emerge very quickly. Systems were created to prevent damage to other people's property by painting or spraying. Damage to a foreign object by painting soon appeared in the Criminal Code.

The graffiti subculture in our country is not sufficiently mapped. It appears in the bachelor's theses of students of art disciplines, but there is no continuous research. The subculture and its creation affect every inhabitant of the city. In addition, each of the inhabitants of the urban space has a different opinion on graffiti, mostly negative. However, there is a shortage of discussion about this issue and understanding of young writers, the effectiveness of punishments from the point of view of graffiti actors themselves. Therefore, after my bachelor's degree, in which I dealt with subcultures, I decided to continue researching graffiti. In addition to the membership rules, I focused on motivating sprayers to destroy someone else's property. However, according to the research, they understand their activity more as an expression of their view of the place where they live. Who asks young people for their opinion related to aesthetics and ubiquitous advertisements and billboards? Some of them are protesting against the commercialization of visible places, which should belong to all city residents.

There is almost no professional literature on the processed issue that would describe and critically evaluate the graffiti subculture in connection with illegal behaviour and restrictions against its members. The present work should be seen as an introduction to this issue, which seems to be much more complicated in that the vision of a possible punishment resulting from the law on damaging another's property is often a driving force for writers. It would be very interesting to use other approaches, for example from the point of view of psychology to examine in more detail the motivation of writers with regard to the

development of their personality or from a historical point of view to examine how the subculture and the majority society's reaction to it developed over time. However, such extensive research would far exceed the scope and format of the diploma thesis.

Interviews with members of the subculture show that the writer can be a very young boy from high school who is learning well, as well as a girl from a vocational school raised by her grandmother. A writer can be a taxi driver as well as a lawyer. Many writers are also artists, studying at the Academy of Fine Arts or the Academy of Arts, Architecture and Design in Prague. They love nature and good coffee. At first glance, they do not differ from the major society, but at the same time they do not identify with the life of the majority.

They often feel that someone else is deciding for them in a public space, and graffiti is a way to go against it. According to their words, the grey and dead streets are transformed into personal and lively objects of discussion by their work. No writer considers spraying to be destruction or vandalism. As soon as someone sprays on historical monuments or churches, according to most respondents, he is not a member of the subculture and has not accepted its values as he should. However, a member of the subculture is not one who only creates on legal areas intended for graffiti. Graffiti attracts young people precisely because of risky and illegal activities, for which members of the subculture reap the recognition and appreciation of others in the community. Compared to his peers, he then feels exceptional.

Interviewed writers often stated that they were bringing life back to the grey city. Most of them became convinced that their authentic creation destroys the city less than the visual smog caused by ubiquitous advertising spaces and neons, symbols of material society and the consumerist way of life. The way of combating consumption as a way of life thus means resistance to the values of parents. Because a similar phrase on the fight against materialism has been used by informants, for whom financial independence and the pursuit of above-average amounts of money in life are an important goal, I believe that they justify their actions. On the other hand, the statements about the fight against visual smog in the form of painting on billboards and billboards seemed believable.

Graffiti is about the desire for mystery and the need to overcome dangerous trials. It is about adrenaline, which is introduced into the body during physically demanding activities associated with illegal activities, for which there is a risk of punishment. It is a demonstration of opposition to some values of the majority society, with which members of the graffiti subculture do not identify. Instead, they create their own norms, visions and missions, and

therefore the logical ineffectiveness of the efforts of the majority society seems to be a repressive form of reducing graffiti and moving it exclusively to legal areas.

The reaction of members of the subculture to the view of the major society and sanctions associated with criminal law as such seldom discourages, sometimes even motivates, young writers. It rarely happens that in addition to a fine, the offender has to go to prison, sometimes he is punished in the form of community service. If the court decides to place the writer in prison, the reason is usually not spraying but a combination of offenses related to the subculture. Most interviews show that what discourages writers from painting is the indiscriminate actions of the city police in this regard. More than one writer found himself in a pre-trial detention cell tied to a heater and beaten. Verbal assaults and threats were named as well. Anyone who has encountered such treatment in person has more often wondered to what extent the subculture meets its needs and whether membership in it is satisfactory in contrast to the risk.

The perception of sanctions within the subculture, but also from the environment, changes over the course of the writer's subcultural career. The clash with the police at the beginning of the writer's work can be viewed positively by the community and thus motivate him for further night walks through Prague. Towards the end of their careers, however, members of the subculture also reported a much more frequent balancing of the positives and negatives associated with police detention, especially if they were considering starting a family or business. In addition, the criminal record does not work well in the eyes of the employer. The end of a writer's career is thus mostly associated with revolutionary changes in the life of an adult, who feels far more responsibility on his shoulders than when he was a teenager. But the writer seldom stops spraying completely and painting often accompanies him to varying degrees throughout his life.

As part of my diploma thesis, I also touched on the issue of the covid-19 pandemic, which in the spring of 2020 also affected Prague. It turned out that due to the state of emergency and the measures associated with it, the writers were far more willing to go out into the empty streets, where they did not meet anyone with an exposed face. On the other hand, they expressed concern that a possible penalty in times of emergency could increase rapidly.

Given the focus of research on writers' responses to the sanctions of the majority society through law enforcement agencies, the research could offer input for the design of

criminal or criminal policy, as well as for preventive measures. I would not like to invent such measures myself, because I would "cheat" my respondents, with whom I met and in a friendly spirit, and talked about the extent to which restrictions restrict them or not. Moreover, I do not want to be in the position of an evaluator, but rather to describe the facts that I witnessed or that the respondents told me about. Research has shown secondarily what sanctions and municipal measures apply to writers and which do not.

Použitá literatura

Argyle, M. 1992. *The social psychology of everyday life*. New York. Routledge.

Casa. 2020. *Etický kodex České asociace pro sociální antropologii*. [Online] [cit 10.03. 2019]. Dostupné z: http://www.casaonline.cz/?page_id=7.

Bailey, K., D. 1987. *Methods of Social Research*. New York: The Free Press.

Berg, B., L. 2004. *Qualitative Research Methods: For The Social Sciences*. Boston: Pearson Education.

Biggmagg. 2019. *Tak vypadal graffiti kult. Podívej se na unikátní ukázky z Terrorist Magazine* [Online] [cit 10.05. 2020]. Dostupné z: <https://www.biggmagg.cz/articles/7444/tak-vypadal-graffiti-kult-podivej-se-na-unikatni-ukazky-z-terrorist-magazine>.

Bowen, T., E. 1999. *Grffiti Art: A Contemporary Study of Toronto Artists*. In *Studies in Art Education*. Vol 41, No. 1, pp. 22-39. [Online]. National Art Education Association [cit 17.05. 2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1320248>.

Bryman, A. 2012. *Social Research methods*. New York: Oxford University Press.

Cejp, M. 2018. *Kriminologický výzkum: Praktická příručka*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o.

Conger, J. 1979. *Adolescence: Generation under pressure*. New York: Harper & Row, Publishers.

Cvetkovich, G., a kol. 1983. *Social Psychology: Contemporary Perspectives on People*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

ČESKÁ REPUBLIKA „*Trestní zákoník: Zákon o poškození cizí věci*“. 2009. Sbírnka zákonů 2009 (40/2009 Sb). Praha: Armex Publishing.

- ČSÚ. *Pohyb obyvatelstva – rok 2017*. [online] [cit. 4.1.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/pohyb-obyvatelstva-rok-2017>.
- ČSÚ. 2018. *Aktuální populační vývoj v kostce*. [online] [cit. 4.1.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>.
- ČSÚ. 2018. *Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2018*. [online] [cit. 4.1.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uhrna-rozvodovost-v-letech-1950-2018>.
- ČSÚ. 2019. *Pohyb obyvatelstva – 1.-3. čtvrtletí*. [online] [cit. 4.1.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/pohyb-obyvatelstva-1-3-ctvrtleti-2019#>.
- Daniel, O., a kol. 2013. *Populární kultura v českém prostoru*. Praha: Karolinum.
- Douglas, M. 1975. *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*. London: Routledge.
- DSC Gallery. 2019. „*DSK: Dvořák, Škapa, Kaláb, Olmer*“ [online]. Praha: DSC Gallery [cit. 19.4.2020]. Dostupné z: <https://www.dscgallery.com/vystavy/archiv/dsk-dvorak-skapa-kalab-bior/>.
- Etický kodex České asociace pro sociální antropologii*. [online]. CASA [cit. 5.2.2020]. Dostupné: http://www.casaonline.cz/?page_id=7.
- Gelder, K. 1997. *The Subculture Reader*. London: Routledge.
- „Girl Power movie“. 2016. [Http://www.girlpowermovie.com/](http://www.girlpowermovie.com/) [online] [cit. 3.4.2017]. Praha: Punk Film. Dostupné z: <http://www.girlpowermovie.com/>.
- Girtler, R. 2001. *Okrajové sociální kultury*. Brno: Masarykova univerzita.
- Goodyer, P. *Drogy + teenager*. Praha: Nakladatelství Slovanský dvůr.

Graffiti Archeology. 2005. [online] [cit. 18.4.2020]. Dostupné z:
<http://grafarc.org/about.html>.

Hajdíková, L., a kol. 2011. „*Pražská hardcorová subkultura genderovou optikou*”. Pp. 81-111 in B. Knotková-Čapková et al. *Mezi obzory: gender v interdisciplinární perspektivě*. Praha: Gender Studies.

Hájek, M. 2014. *Čtenář a stroj: Vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Hampton, R., a kol. 2013. „*Graffiti and Art Education: They Don't Understand How I Feel About the FUNK*.” *Art Education*, vol. 66, no. 5, pp. 51-55. [on-line] [cit. 18.4.2020].
Dostupné z: www.jstor.org/stable/24765949.

Hartnoll, R., a kol. 1997. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule: Snowball Sampling*. Brusel: Council of Europe.

Hayesová, N. 1998. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál.

Heidbrink, H. 1997. *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál.

Heřmanský, M., a kol. 2011. „*Hudební subkultury*”. Pp. 89-110 in P. Janeček (ed.) *Folklor atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Fakulta humanitních studií UK.

Hendl, J. 2005: *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hodkinson, P. 2005. '*Insider Research*' in the Study of Youth Cultures. *Journal of Youth Studies*. 8 (2): 131-149. [on-line] London: Routledge [cit. 12.3.2020]. Dostupné z:
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13676260500149238>.

Chenail, R.J. 1997. *Interciewing exercices: Lessons From Family Therapy*. The Qualitative Report, 3 (2). [online] [cit. 3.2.2020]. Dostupné z:

<https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol3/iss2/5/>.

Iveson, K. 2013. *Cities within the City: Do-It-Yourself Urbanism and the Right to the City*. In *International Journal of Urban and Regional Research*. Vol. 39, No. 3. [on-line] [cit. 12.3.2020]. Dostupné z: https://flacso.edu.ec/cite/media/2016/02/Iveson-K_2013_Cities-within-the-city-do-it-yourself-urbanism-and-the-right-to-the-city.pdf.

Kan, K. 2001. *Adolescents and Graffiti*. In *Art Education*. Vol. 54, No. 1., pp. 18-23. [online] [cit. 13.5.2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3193889>.

Kolářová, M., a kol. 2011. *Revolta stylem: hudební subkultury mládeže v České republice*. Praha: Slon.

Kopřiva, K. 1997. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál.

Lachmann, R. 1988. *Graffiti as Career and Ideology*. *American Journal of Sociology*. Vol. 94, No. 2, pp. 229-250. [on-line] [cit. 12.3.2020]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2780774>.

Lewisohn, C. 2009. *Street art: the graffiti revolution*. London: Tate.

Macek, P. 2003. *Adolescence*. Praha: Portál.

Maim, M., a kol. 2004. *Writing: Urban Calligraphy and Beyond*. Berlin: Die Gestalten Verlag.

Marche, G. 2012. „*Expressivism and Resistance: Graffiti as an Infrapolitical Form of Protest against the War on Terror*.“ *Revue Française D'études Américaines*, no. 131, pp. 78–96. [on-line] [cit. 12.3.2020]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/26420490.

Matoušek, P. 2004. *Výzkumník v nebezpečném prostředí*. *Biograf* (35): 80 odst. [cit. 3.2.2019]. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3504>.

- Mejstříková, D. 2017. *Socializace mladých v rámci subkultury graffiti*. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Anna Oravcová.
- Mioviský, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- Munková, G. 2001. *Sociální deviace (přehled sociologických teorií)*. Praha: Karolinum.
- Národní galerie. 2017. „Epos 257. Retroreflexe.“ [online] [cit. 18.4.2020]. Praha: Národní galerie. Dostupné z: <http://ngprague.cz/exposition-detail/epos-257-retroreflexe/>.
- Neverdie. 2018. *Česká graffiti writerka Sany je tváří globální kampaně Reebok*. [online] [cit. 18.4.2020]. Dostupné z: <https://www.neverdie.cz/lifestyle/ceska-graffiti-writerka-sany-je-tvari-globalni-kampane-reebok/>.
- Overstreet, M. 2006. *In Graffiti We Trust*. Praha: Mladá fronta.
- Reichel, J. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing.
- Smékal, V., a kol. 2002. *Utváření a vývoj osobnosti: Psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister & Principal.
- Smolík, J. 2010. *Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky*. Praha: Grada.
- Stanley, B. H., a kol. 1996. *Research Ethics: A Psychological Approach*. Nebraska: the University of Nebraska Press.
- Pěničková, B. 2018. *Portrét: Sany učí sprejovat i seniory. Holky můžou všechno a v graffiti už nejsou diskriminované, říká*. [online] [cit. 7.4.2020]. Dostupné z: <https://ego.ihned.cz/c1-66021080-sany-uci-sprejovat-i-seniory-holky-muzou-vsechno-a-v-graffiti-subkulture-uz-nejsou-diskriminovane-rika>.

Policie ČR. 2017. *Statistické přehledy kriminality za rok 2017*. [online] [cit. 7.4.2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2017.aspx>

Policie ČR. 2018. *Statistické přehledy kriminality za rok 2018*. [online] [cit. 7.4.2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx>

Policie ČR. 2019. *Statistické přehledy kriminality za rok 2019*. [online] [cit. 7.4.2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>

Pyšňáková, M. 2007. *Mainstreamová kultura mládeže*. Sociální studia. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity. [online] [cit. 5.4.2020]. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5559/4656.

Urban, T., a kol. 2008. *Sociální deviace*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o.

Usingarawe, G., a kol. 2019. *Urban graffiti: Epitome of place-making, property value enhancement or socio-political resistance*. [on-line] [cit. 18.4.2020]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/j.ctvpb3vnj.17.

Vaněk, M. 2003. *Orální historie. Metodické a "technické" postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého. Filozofická fakulta.

Vaněk, M. 2004. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

Vaněk, M. 2015. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Karolinum.

Williams, T., a kol. 1992. *Persinal safety in dangerous place*. Journal of Contemporary Ethnography, 21 (3). [online] [cit. 5.2.2019]. Dostupné z:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2757080/>.

Zákon č. 218/2003 Sb. 2003. *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*. [online] [cit. 5.4.2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>.

Zieleniec, A. 2016. *The right to write the city: Lefebvre and graffiti*. In "Whose right to the city ? / Le droit à la ville, pour qui ?" [online] [cit. 5.4.2020]. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/eue/1421#tocto1n2>.

Teze Diplomové práce

Jméno studentky: Dorotea Mejstříková

Vedoucí práce: PhDr. Kazimír Večerka, CSc.

Akademický rok vypsání: 2018/2019

Předpokládaný název práce v češtině: Konec kariéry writera: Urbánní folklór za hranou zákona

Předpokládaný název práce v angličtině: The End of Writer's Career: Urban Folklore Which Breaks the Law

Námět práce zahrnující formulaci a vstupní diskusi poznávacího problému:

Diplomová práce se zabývá studiem subkultury graffiti. Ta do českého prostředí pronikla zejména v průběhu 90. let 20. století, po pádu komunismu, a to především díky nové možnosti sdílení informací o subkulturách napříč státními hranicemi, možnosti cestování, publikování časopisů, které se zabývají západní kulturou a kterými se noví writeři mohli inspirovat.

Subkultura po pádu železné opony začala okamžitě většinu společnosti pobuřovat, vzbuzovat v obyvatelích měst rozporuplné emoce a nacházet mezi těmi, kdo do graffiti subkultury nejsou přímo zainteresováni zastánce i odpůrce. Zástupci městské společnosti, kteří s nelegálním graffiti na stěnách a zdech budov obyvatel nesouhlasí, dali vytvořit nejrůznější metody odstraňování graffiti v podobě speciálních antigraffiti nátěrů a odstraňovačů graffiti, stejně jako promyšlené bezpečnostní systémy v podobě kamer, práce policie a hlídacích agentur, kterými se snaží writerům v ničení cizího majetku, vandalismu, předcházet a potlačovat ho. Ve městech ale na druhou stranu začaly vznikat plochy, kde se příslušníci graffiti subkultury mohou legálně realizovat. Writery si najímají reklamní agentury i firmy, které z jejich umění těží především v souvislosti se sebe prezentací a marketingem [Smolík 2010: 201].

Od konce minulého století se graffiti jakožto ničení cizího majetku objevuje v trestním zákoníku jako vandalismus a poškozování cizí věci. V České republice platí aktuální novela trestního zákona §228 Poškození cizí věci ze Sbírkou zákonů č. 40/2009. Podle tohoto zákona každý ten, kdo popíše či pomaluje barvou nebo jinou látkou cizí věc, a tak ji poškodí „(...)

bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“ [Trestní zákoník 2009] V případě pak, že dotyčný pachatel škodu způsobí ve velkém rozsahu, bude potrestán odnětím svobody dokonce na dvě léta až šest let [Trestní zákoník 2009].

Cílem práce bude prozkoumat:

Z výše uvedeného vyplývá, že je členství v subkultuře graffiti většinovou veřejností odsuzováno a podle zákona postihováno. Přes to však k nelegálním aktivitám stále láká nové členy. V rámci diplomové práce by mě zajímalo, nakolik writery od nelegálních aktivit odrazují postihy institucí i blízkého okolí, jaké jsou negativní aspekty členství v subkultuře graffiti, za jakých podmínek jedinec graffiti subkulturu opouští a jak k tomu přispívají sankce, se kterými se v průběhu graffiti kariéry setkal. Sledovat bych ale chtěla celou kariéru členství v subkultuře graffiti v souvislosti s konceptem subkulturní identity a proměny hodnotového žebříčku.

Předpokládané metody zpracování:

Samotný kvalitativní výzkum diplomové práce bude probíhat formou polostrukturovaných interview, případně pozorováním, přičemž s respondenty, se kterými budu vést rozhovory, se povětšinou znám již z dřívějšího výzkumu, který jsem vedla v rámci bakalářské práce Socializace mladých v rámci subkultury graffiti (2017). Dotazování přitom budou jak ti, kteří jsou stálými účastníky, tak ti, kteří již subkulturu opustili.

Polostrukturovaný rozhovor mi v této věci přijde příhodný především díky pružnosti procesu získávání informací. S potenciálními účastníky výzkumu přitom udržuji kontakt více než 6 let a ráda bych jejich řady rozšířila o ty, kteří již do subkultury nepatří a dívky/ženy, se kterými se kontakt navazuje hůře už proto, že jich je v subkultuře velice málo. V dřívější době jsem kontakty získala, a nadále je získávat budu, tzv. metodou sněhové koule, při níž k získávání informátorů dochází na základě doporučení již zkoumaných jedinců (Hendl 2005: 152). Zároveň bych si však o konci kariéry writera a opatřeních, která by měla demotivovat mladé lidi od členství v subkultuře, promluvila s experty na toto téma z řad policie i s techniky, kteří se zabývají odstraňováním graffiti, radními městských částí, které proti graffiti dlouhodobě bojují či právníky, kteří se zabývají problematikou vandalismu.

Výzkum bude probíhat zjevně a vzhledem k tomu, že se soustředí na jedince, kteří mají co

dočinění s nelegálními aktivitami, tak i co nejotevřeněji. Účastníci výzkumu budou o práci informováni v co nejširší míře, aby neměli sebemenší pochybnost o mé důvěryhodnosti. Samozřejmostí bude získání informovaného souhlasu. Rozhovory s respondenty budu nahrávat na diktafon. Pokud však respondenti nahrávání rozhovoru odmítnou, diktafon nepoužiji a o průběhu rozhovoru i o odpovědích si budu zaznamenávat poznámky do notesu. Rozhovory budou následně přepsány a kódovány tak, aby se propojila jednotlivá témata, o kterých jsem s participanty hovořila.

Předběžná struktura práce:

Úvodní část práce bude věnována teoretickému rámci, který se bude primárně zaměřovat na pojetí subkultury v České republice, ale i zahraničí. Pokusím se analyzovat způsoby, jakými se některé instituce pokouší mladým lidem v tvorbě graffiti zamezovat. Následovat bude stěžejní praktická část, výzkum, jeho design a realizace. Závěr práce bude ukončen shrnutím výsledků a diskuzí. Ráda bych přitom konfrontovala jak pohled expertů, zabývajících se potlačením graffiti subkultury tak jejich samotných členů a členů bývalých.

Orientační seznam literatury:

Arnold, D. 1970. The sociology of subcultures. Santa Barbara: University of Carolina.

Bailey, K., D. 1987. Methods of Social Research. New York: The Free Press.

Berg, B., L. 2004. Qualitative Research Methods: For The Social Sciences. Boston: Pearson Education.

Brake, M. 1985. Comparative Youth Culture: The Sociology of Youth Cultures and Youth Subcultures in America, Britain and Canada. London: Routledge & Kegan Paul.

Bryman, A. 2012. Social Research methods. New York: Oxford University Press.

ČESKÁ REPUBLIKA „Trestní zákoník: Zákon o poškození cizí věci“. 2009. Sbírka zákonů 2009 (40/2009 Sb). Praha: Armex Publishing.

Dennant, P. 1997. „Urban Expression... Urban Assault ...Urban Wildstyle... New York

City

Graffiti.“ Online dostupné:

<https://www.graffiti.org/faq/pamdennant.html#climate>.

Eriksen, T. H. 2007. Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě. Praha: Triton.

Etický kodex České asociace pro sociální antropologii. CASA., online dostupné:

http://www.casaonline.cz/?page_id=7.

Gelder, K., Thornton, S. a kol. 1997. The Subculture Reader. London: Routledge.

„Girl Power movie“. 2016. Praha: punk Film, online dostupné z:

<http://www.girlpowermovie.com/>.

Girtler, R. 2001. Okrajové sociální kultury. Brno: Masarykova univerzita.

Gordon, M. 1947. „The Concept of the Subculture and It's Application.“ Social Forces 26

(1): 40-42. online dostupné: <http://www.jstor.org/stable/2572602>.

Hartnoll, R., a kol. 1997. Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule: Snowball Sampling. Brusel: Council of Europe.

Hazelhurst, K., Hazelhurst, C. 1998. Gangs and Youth Subcultures: International Explorations. New Brunswick: Transaction Publishers.

Hebdige, D. 1979. Subculture: The meaning of style. London: Routledge.

Hendl, J. 2005: Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál.

Hodkinson, P. 2005. 'Insider Research' in the Study of Youth Cultures. Journal of Youth Studies. 8 (2): 131-149. London: Routledge.

Hrčka, M. 2000. Sociální deviace. Praha: Sociologické nakladatelství.

Chenail, R.J. 1997. Interviewing exercises: Lessons From Family Therapy. The Qualitative

- Report, 3 (2)., online dostupné: <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol3/iss2/5/>.
- Kolářová, M. a kol. 2011. Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v České republice. Praha: Slon.
- Kopřiva, K. 1997. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál.
- Lewisohn, C. 2009. Street art: the graffiti revolution. London: Tate.
- Matoušek, P. 2004. Výzkumník v nebezpečném prostředí. Biograf (35): 80 odst., online dostupné: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3504>.
- Macdonald, N. 2001. The Graffiti Subculture: Youth, Masculinity and Identity in London and New York. New York: Palgrave Macmillan.
- Mejstříková, D. 2017. Socializace mladých v rámci subkultury graffiti. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Anna Oravcová.
- Miovský, M. 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing.
- Reichel, J. 2009. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada Publishing.
- Smolík, J. 2010. Subkultury mládeže, uvedené do problematiky. Praha: Grada Publishing.
- Stanley, B. H., a kol. 1996. Research Ethics: A Psychological Approach. Nebraska: the University of Nebraska Press.
- Strauss, A. L., Corbinová, J. 1999. Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce.
- Williams, T., a kol. 1992. Personal safety in dangerous place. Journal of Contemporary Ethnography, 21 (3)., online dostupné: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2757080/>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Informovaný souhlas

Příloha č. 2: Scénář polostrukturovaného rozhovoru

Příloha č. 3: Medailonky a protokoly o rozhovorech

**Souhlas se zpracováním osobních a důvěrných informací pro výzkum
Konec kariéry writera: Urbánní folklór za hranou zákona**

dle zákona o ochraně osobních údajů (zákon č. 110/2019 Sb.)

Jméno: .....

Dne ..... 2018 / 2019 / 2020 jsem poskytl/a rozhovor pro účely výzkumného projektu: Konec kariéry writera: Urbánní folklór za hranou zákona (diplomová práce ISS FSV UK).

Řešitelka/tazatelka: Dorotea Mejstříková

Pro účely analýzy v rámci uvedených výzkumných projektů a pro účely na něj navazující výzkumné činnosti bude tento rozhovor přepsán a následně zpracováván

jen v anonymizované podobě, bez souvislosti s mým jménem a kontaktem na mou osobu.

V případě, že úryvky z tohoto rozhovoru budou součástí publikací nebo veřejných prezentací výsledků výzkumu

smí být uvedeny jen v anonymizované podobě, bez mého jména a souvislosti s mojí osobou.

Až skončí uvedené výzkumné projekty, pro které jsou data přímo určena, tento rozhovor*:

- smí být archivován a tím zprostředkován pro účely jiných výzkumů a dalších badatelů (**v anonymizované podobě, bez spojení s mým jménem a s mojí osobou**)
- musí být tento rozhovor skartován.

Podpis:

---

* vyberte jednu z uvedených možností

Scénář polostrukturovaného rozhovoru pro diplomovou práci: *Konec kariérywritera: Urbá nnífolklórzahranouzákona*
ISS FSV UK 2018/2019

- Podpis informovaného souhlasu – souhlas s výzkumem, nahráváním rozhovoru, použitím dat v anonymizované podobě a uchování přepisu rozhovoru

Graffiti

- Kdy jsi se začal/a o graffiti aktivně zajímat, zjišťovat informace, pozorněji jeho projevy pozorovat?
- Jak jsi se ke graffiti dostal/a? Pamatuješ si, kdy (s kým?) jsi šel/šla poprvé malovat? Jak dlouho tedy maluješ?
- Kolik ti v tu dobu bylo? Jaké jsi zažíval/a období v rodině/mezi kamarády/ve škole?
- Co se ti na graffiti líbilo/líbí? Proměňuje se to? Jde spíše o estetiku nebo o vzdor? Vůči čemu?
- Máš v rámci subkultury někoho, kdo je tvým vzorem? Jaká je „nejvyšší meta“ writerů a writerek? Dosáhl/dosáhla jí?
- Proměňuje se to, jakým způsobem se malovalo dřív a jakým teď? Jak? Co na to říkáš?
- V čem je writer/writerka jiný/á od ostatních v „normální“ společnosti? Jak se odlišuje?

Okolí

- Co na malování říkalo tvoje okolí, rodiče, spolužáci, kamarádi? Ví to? Kdo to neví?
- Skrýval/a jsi před někým barvy, potřeby pro tvorbu graffiti nebo fakt, že maluješ?
- Dostal/a jsi se s nimi kvůli Graffiti do sporu? Styděl/a jsi se někdy za graffiti?
- Je někdo, kdo tě za malování obdivuje mimo subkulturu?

Oběti aktivit

- Je nějaká hranice v malování, za kterou bys nešel/nešla? Kde se nachází? Na jaký objekt bys nikdy nemaloval/a? (Panelový dům vs. Historická památka)
- Bavil ses někdy s konkrétními oběťmi tvých aktivit? Vlastníky domů?
- Jak si omlouváš vandalismus vůči jejich majetku?

Uvnitř subkultury

- Dalo by se říci, že jsou ostatní členové subkultury tvoji přátelé? Kamarádi? (Jsou všichni v rámci subkultury kamarádští?)
- Pomohli by ti v tíživé situaci? Stalo se tak někdy?
- Dostal/a ses někdy do sporu s někým v subkultuře kvůli malování? Kvůli něčemu jinému?
- Jak se proměňovala tvoje pozice a vztahy s ostatními členy subkultury během tvého působení/kariéry?
- Řeší se spory v subkultuře jinak než v „normální“ společnosti?

- Bál/a ses někdy v rámci subkultury z jiných důvodů, než že je tvorba spojena s nelegální činností?
- Podvedl tě někdy někdo z členů či členek? Při jaké příležitosti?
- Obrali tě někdy o barvy? A ty někoho?
- Je graffiti subkultura prostředí, kde se dá snadno setkat s drogami?

Postihy

- Cítil/a jsi někdy dopad negativních reakcí na graffiti z tvého okolí?
- Máš nějaké zážitky s policií?
- Odradily tě od malování? Co ti hrozilo? Víš, jaké postihy ti hrozí?
- Do jaké míry jsou sankce státu/města vnímány jako spravedlivé. Šlo by malovat bez nich? Je to neoddělitelná součást života v subkultuře?

Konec kariéry?

- Maluješ stále s těmi stejnými lidmi? Co ti, se kterými jsi začínal/a? Co dělají? Kam se jejich život dál ubíhal?
- Je graffiti láska na celý život? Existuje konec kariéry, nebo je člověk writerem na celý život?
- Kolikrát za týden/měsíc chodíš malovat? Dokázal/a bys přestat? Za jakých podmínek?
- Omezuje tě nějak tvorba? Jak?
- Jaké jsou negativní stránky Graffiti?
- Jak se proměňoval tvůj vztah ke graffiti v průběhu celé tvé graffiti kariéry?

Na závěr:

- Pohlaví
- Věk
- Vzdělání
- Pracovní zkušenosti
- Jiné zájmy, které tě formují
- Co dělají rodiče?
- Máš sourozence?

Příloha č. 3: medailonky respondentů a protokoly o rozhovorech **Medailonky respondentů a protokoly o rozhovorech**

W1

Věk: 29

Pohlaví: muž

Vzdělání: vyučen s maturitou

Rodinné zázemí: rodiče rozvedeni, žil s matkou

Datum konání rozhovoru: 22.8.2019

Místo konání rozhovoru: Petřínský park

Poznámky:

W1 vybral místo setkání sám. Během rozhovoru jsme se procházeli parkem. W1 se aktuálně živí hlídáním dětí, doučoval mladé v Číně angličtinu. V rámci kariéry graffiti se soustředil především na vlaky a metra, miloval cestování po evropských městech a tvorbu tam.

W2

Věk: 27

Pohlaví: muž

Vzdělání: SŠ a maturitou

Rodinné zázemí:

Datum konání rozhovoru: 21.5.2020

Místo konání rozhovoru: U respondenta doma

Poznámky:

Respondent byl velice otevřený setkání a rozhovoru u něj doma za přítomnosti jeho domácích mazlíčků. Protože se známe již od střední školy, panovala během dialogu příjemná a otevřená atmosféra.

W3

Věk: 30+

Pohlaví: žena

Vzdělání: studuje VŠ

Rodinné zázemí: nechtěla mluvit o dětství

Datum konání rozhovoru: 3.1.2019

Místo konání rozhovoru: Holešovická kavárna

Poznámky:

Respondentka místo setkání vybrala sama. Nechtěla podepsat informovaný souhlas a nahrávání rozhovoru kategoricky odmítla. Ujistila jsem ji, že nezveřejním žádné podrobnosti, které by mohly pomoci k jejímu odhalení ať už policii nebo uvnitř subkultury. Největší část rozhovoru probíhala kolem otázky na co je podle writerů a writerek zapovězeno malovat a proč.

W4

Věk: 20

Pohlaví: muž

Vzdělání: studuje VŠ

Rodinné zázemí: žije s oběma rodiči

Datum konání rozhovoru: 25.8.2019

Místo konání rozhovoru: Hospoda v blízkosti respondentovy školy

Poznámky:

Respondenta znám od vidění již dlouhou dobu. Nevěděla jsem ale, kolik máme společných přátel. Diskutovali jsme především možnost sankcí uvnitř subkultury, stejně jako reakci rodičů a přátel na nelegální aktivity writera.

W5

Věk: 26

Pohlaví: muž

Vzdělání: SŠ

Rodinné zázemí: Rodiče rozvedeni, žije se sestrou

Datum konání rozhovoru: 20.4.2018

Místo konání rozhovoru: Nábřeží

Poznámky:

Writer se živí rozvážením jídla. Již nemaluje a když už, tak pouze na legálních plochách. Přivydělává si pěstováním marihuany tak, jako podle něj „každý“. Během rozhovoru působil nervózně.

W6

Věk: 18

Pohlaví: muž

Vzdělání: SŠ

Rodinné zázemí: žije s rodiči

Datum konání rozhovoru: 30.6.2018

Místo konání rozhovoru: V restauračním zařízení

Poznámky:

Rozhovor se konal v restauraci nedaleko writerova bydliště. I když W6 s představou malování koketoval již v útlém věku, podařilo se mu do subkultury proniknout až nedávno. Na piecy chodí většinou se svým psem a snaží se tak být více nenápadný. Probírali jsme spolu především reakce okolí na writerovu činnost.

W7

Věk: 33

Pohlaví: muž

Vzdělání: VŠ

Rodinné zázemí: ženatý

Datum konání rozhovoru: 6.7.2018

Místo konání rozhovoru: U respondenta doma

Poznámky:

S writerem jsem se setkala u něj doma v nepřítomnosti manželky, která o writerově koníčku, kterému se věnoval v mládí, neví. Zajímal se o moji dřívější práci, vypadalo to, že ji dokonce předem četl. Vyprávěl mi o rozdílu mezi vandalismem a graffiti.

W8

Věk: 14

Pohlaví: muž

Vzdělání: na základní škole

Rodinné zázemí: snaží se s bratrem najít byt a bydlet mimo rodiče

Datum konání rozhovoru: 8.11.2019

Místo konání rozhovoru: Writerova oblíbená kavárna

Poznámky:

Writer si před mým příchodem objednal pivo, i když mu ještě nebylo 18 let. Působil suverénně, chvilka až namyšleně. Odpovídal stručně, nejčastěji jednou větou.

W9

Věk: 21

Pohlaví: muž

Vzdělání: SOŠ

Rodinné zázemí: rodiče rozvedeni

Datum konání rozhovoru: 1.10.2019

Místo konání rozhovoru: NTK

Poznámky:

Na respondentovi bylo vidět, že se za některé své dřívější aktivity v rámci subkultury stydí. Nebál se ale přede mnou hovořit o drogách a nelegálních aktivitách s graffiti spojenými.

W10

Věk: 12

Pohlaví: muž

Vzdělání: na ZŠ

Rodinné zázemí: /

Datum konání rozhovoru: 8.9.2020

Místo konání rozhovoru: V blízkosti respondentovy školy

Poznámky:

Respondent je začínajícím writerem. Nedokáže odhadnout, do jaké míry je již členem subkultury. Věděl ale o ní a jejich konkrétních členech rozhodně více než já, stejně jako o socializaci do subkultury nebo pravidlech v ní, o kterých jsme se bavili.

W11

Věk: 26

Pohlaví: muž

Vzdělání: studuje VŠ

Rodinné zázemí: rozvedení rodiče

Datum konání rozhovoru: 9.9.2019

Místo konání rozhovoru: kavárna

Poznámky:

Writer je oddílový vedoucí a umělec. Letošní rok by měl mířit ke státnicím a k titulu MgA. Popisoval frustrující a odrazující zážitky s policií.

W12

Věk: 27

Pohlaví: muž

Vzdělání: SŠ s maturitou

Rodinné zázemí: rodiče šťastně spolu

Datum konání rozhovoru: 30.7.2019 a 4.5.2020

Místo konání rozhovoru: U respondenta doma

Poznámky:

S respondentem jsem se viděla několikrát na nejrůznějších subkulturních akcích. Začal malovat ve 14 letech a i když by chtěl přestat, subkultura ho k sobě stále stahuje.

W13

Věk: 26

Pohlaví: žena

Vzdělání: studuje VŠ

Rodinné zázemí: /

Datum konání rozhovoru: 15.4.2019

Místo konání rozhovoru: Kampa park

Poznámky:

Writerka se živí jako barmanka v kavárně. Miluje metra a vlaky a často je fotí. Nevnímá problém v poškozování cizího majetku, naopak má pocit, že město zvelebují.

W14

Věk: 29

Pohlaví: muž

Vzdělání: SŠ s maturitou

Rodinné zázemí: /

Datum konání rozhovoru: 29.7.2019

Místo konání rozhovoru: v blízkosti Graffnecku

Poznámky:

Writer již nemaluje a když, tak na legálních plochách, kde mu nehrozí žádný postih.

V minulosti byl několikrát na cele předběžného zadržení, čemuž se v tuto chvíli, kdy čeká rodinu, chce vyhnout.

W15

Věk: 22

Pohlaví: muž

Vzdělání: studuje VŠ

Rodinné zázemí: žije u otce

Datum konání rozhovoru: 5.5.2018

Místo konání rozhovoru: Respondentovo bydliště

Poznámky:

Setkali jsme se u respondenta doma, kde byl přítomen jeho otec. Slušně jsme jej proto požádali o to, aby nás na několik desítek minut nechal v pokoji samotné, čemuž se hurónsky smál.

W16

Věk: 17

Pohlaví: muž

Vzdělání: ZŠ

Rodinné zázemí: RODIČE ROZVEDENI

Datum konání rozhovoru: 31.7.2019

Místo konání rozhovoru: Petřín

Poznámky:

Respondent nebyl příliš výřečný. Diktafon jsem vypnula a domluvila se s ním, že nahrávku po analýze rozhovoru zničím a přepis skartuji.